

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОДА
УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА, ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ,
ТУРИЗМУ ТА ІНВЕСТИЦІЙ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОДА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ КОЛЕДЖ ТЕХНОЛОГІЙ ТА БІЗНЕСУ

**Матеріали регіональної
науково-практичної конференції**

**«СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРИКАРПАТТЯ В
КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

**Івано-Франківськ
2018**

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОДА
УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА,
СВРОІНТЕГРАЦІЇ, ТУРИЗМУ ТА ІНВЕСТИЦІЙ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОДА

**МАТЕРІАЛИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

**«СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРИКАРПАТТЯ
В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ»**

17 травня 2018 р., м. Івано-Франківськ

332.1(477.86)

УДК 3.071(477.86):502/504:339.9

С 77 Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Івано-Франківського державного коледжу технологій та бізнесу
(протокол № 6 від. 07.06.2018 р.)

УПОРЯДНИКИ:

кандидат історичних наук А. І. Червінський
кандидат економічних наук Б. С. Бринзей

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

І. Ф. Баланюк, д-р екон. наук, проф., Л. І. Дмитришин д-р екон. наук, проф.,
А. І. Червінський канд. істор. наук; А. І. Випасняк канд. істор. наук;
Б. С. Бринзей, канд. екон. наук.

*До збірника увійшли матеріали роботи (тези доповідей),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.

Відповідальність за зміст поданих матеріалів несуть автори.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Інв. №

813206

Сталий розвиток Прикарпаття в контексті глобалізаційних процесів:
Мат. Рег. наук.-практ. конф. (17 трав. 2018р., м. Івано-Франківськ) /
упоряд. А.І. Червінський, Б.С. Бринзей; редкол.: І. Ф. Баланюк, А.І. Випасняк
та ін. – Івано-Франківськ: Видавець ПП Маргітич О. І., 2018. – 162 с.

Для учнівської та студентської молоді, аспірантів, здобувачів, науковців,
викладачів вузів, державних службовців, практичних працівників та всіх хто
цікавиться питаннями сталого розвитку України та Прикарпаття зокрема.

ПЕРЕДМОВА

Глобальні проблеми людства, його подальшого існування та розвитку обумовили концентрацію зусиль світової спільноти на вирішенні питань сталого розвитку. Серед суттєвих та найбільш загрозливих небезпек людської цивілізації визначилась нестача природних ресурсів, постійні значні втрати людського потенціалу та зростання ризиків, пов'язаних із нерівністю в якості життя, розподілі ресурсів, умов існування та розвитку тощо.

Майбутні покоління ставляться під загрозу гідного існування через зменшення природних ресурсів для цього та погіршення якості довкілля (повітря, води, землі, забрудненості місць проживання тощо), а також через зниження духовно-культурного потенціалу нинішнього покоління.

Сталий розвиток національної економіки стає сьогодні ознакою цивілізаційних процесів. Для країн же, які намагаються досягти підвищення рівня розвитку економіки, у тому числі й через участь в інтеграційних процесах, сталий розвиток можна розглядати й як очікуваний результат від цієї участі. Враховуючи це, а також можливість підвищення ефективності використання економічного потенціалу країн, зростання темпів їх економічного розвитку і на цій основі вирішення соціальних питань та реалізацію соціальних програм, з одного боку, і те, що розвиток форм міжнародної економічної інтеграції, зокрема глобалізацію, сьогодні сприймають як об'єктивний і неминучий процес, особливої уваги потребує вивчення ролі і місця в ньому України. Актуальність визначеного напрямку дослідження є очевидною, вона також підсилюється тим, що використання світового досвіду може бути дуже корисним для України, адже розробка і реалізація потужних інтеграційних механізмів у зрілих угрупованнях має на меті досить важливий результат – забезпечення колективної економічної безпеки. Але на цьому шляху виникають значні проблеми, вирішення яких потребує використання наукових методів та підходів, і передусім досить необхідним і корисним є визначення пріоритетних напрямів розвитку економіки України в умовах глобалізації.

З повагою
директор коледжу

В. М. Бабінець

УДК 631.11:658.589 (477.86)

Іван Баланюк,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту,
Людмила Сас,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ

У статті розглянуто види ефективності процесу технологічного оновлення виробництва сільськогосподарських підприємств. Розкрито соціальний, економічний, екологічний, технологічний аспекти ефективності технологічного оновлення виробництва та взаємозв'язок між ними.

Ключові слова: технологічне оновлення виробництва, соціальна ефективність, економічна ефективність, екологічна ефективність, технологічна ефективність, сільськогосподарські підприємства.

Будь-який процес, у рамках підприємства, спрямовується на досягнення його ефективного функціонування. З огляду на комплексність поняття ефективності, доцільно визначити аспекти її розгляду, зокрема, щодо такої важливої складової інноваційного розвитку сільськогосподарського підприємства як технологічне оновлення виробництва.

У економічних джерелах автори виокремлюють різні види ефективності [1, с. 105-108; 2; 3], зосереджуючи свою увагу на соціально-економічній її складовій. Н.І. Дучинська, Н.М. Бондаренко, К.А. Лядова, з огляду на специфіку сільськогосподарського виробництва, вважають за необхідне, окрім економічної та соціальної, розглядати також технологічну та екологічну ефективність [3].

Досягнення підприємством економічної ефективності створює підґрунтя для соціальної, екологічної та технологічної ефективності. У свою чергу, соціальна, екологічна та технологічна ефективність спрямовуються на досягнення економічної ефективності.

Соціальна ефективність передбачає врахування соціальних аспектів життя людей, зокрема споживачів і працівників підприємства. Соціальна ефективність технологічного оновлення виробництва спрямовується на забезпечення якісною сільськогосподарською продукцією населення за прийнятними цінами, покращенням показників здоров'я населення у результаті споживання якісної, екологічно чистої сільськогосподарської продукції, розвиток соціальної інфраструктури, створення робочих місць, розвиток персоналу, матеріальне та моральне стимулювання працівників підприємства, створення комфортних умов праці.

Сільськогосподарське підприємство, функціонування якого є прибуткове та рентабельне, буде прагнути здійснювати соціальні заходи, зокрема щодо більш повного врахування та задоволення потреб споживачів (з метою розширення ринку та максимізації прибутку) і власних працівників (матеріальне та моральне стимулювання для забезпечення більш продуктивної їх роботи).

Щоб бути успішним у ринкових умовах, сільськогосподарське підприємство повинно орієнтуватися на екологічні стандарти продукції, дотримання екологічних норм виробництва і розвиток виробництва на основі новітніх технологій, адже ключовим аспектом ресурсозбереження є застосування екологічних технологій. Екологічна ефективність технологічного оновлення виробництва зумовлена необхідністю збереження довкілля та навколишнього природного середовища, якомога меншої хімічної обробки ґрунту, використання засобів захисту рослин та хімічних речовин у вирощуванні тварин, що впливає на виробництво продукції з дотриманням екологічних норм.

Оцінювання економічної ефективності технологічного оновлення повинно орієнтуватися на основні фактори виробництва, зокрема землі, як основного засобу сільськогосподарського виробництва, живої праці, минулої уречевленої праці та поточних виробничих витрат [3]. Економічна ефективність технологічного оновлення виробництва оцінюється системою економічних показників.

Технологічна ефективність оновлення виробництва є результатом дослідних робіт на підприємстві або залучення технологічного рішення ззовні. Найчастіше технологічна ефективність оцінюється через показники економічної ефективності і проявляється у співставленні результатів застосування нової та існуючої технологій. Показниками технологічної ефективності у рослинництві є урожайність культур та параметри якості рослинницької продукції; у тваринництві – продуктивність худоби та параметри якості тваринницької продукції.

Ефективність сільськогосподарського виробництва в цілому визначається природно-ресурсним потенціалом, природними особливостями відповідної території, залежністю від кліматичних умов і обраною технологією виробництва у рослинництві і тваринництві. Слід також зазначити, що ефективність технологічного оновлення виробництва у сільськогосподарських підприємствах має свою специфіку у зв'язку з особливостями сільськогосподарського виробництва, що передбачає використання таких засобів виробництва як землі та живих організмів і є відображенням досягнутої продуктивності їх взаємодії, як основних факторів виробництва у сільському господарстві, механізації та автоматизації праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кавецький В.В. Економічне обґрунтування інноваційних рішень: навч. посіб. / В.В. Кавецький, І.В. Причепа, Л.О. Нікіфорова. – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 137 с.

2. Череп А.В. Ефективність як економічна категорія / А.В. Череп, Є.М. Стрілець. — 2013. — № 1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1727>.
3. Дучинська Н.І. Ефективність сільськогосподарського виробництва: сутність та шляхи підвищення / Н.І. Дучинська, Н.М. Бондаренко, К.А. Лядова. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/duchinska.html>.

УДК 3.071(477.86)-043.86

Леся Дмитришин,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ЕВОЛЮЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У даній статті подано опис цілей сталого розвитку, їх зміну в Стратегіях соціально-економічного розвитку регіону та країни.

Ключові слова: *сталий розвиток регіону, цілі сталого розвитку, стратегія.*

Сьогодні Україна знаходиться на порозі масштабних суспільно-політичних змін, що дає шанс модернізувати країну з урахуванням фундаментальних тенденцій світового розвитку. Країна потребує стратегії розвитку, що базуватиметься на сучасних світоглядних принципах, дасть дороговкази в гідне майбутнє й створить засади для конкурентоздатності української нації в епоху глобалізації.

Саме для регіону, як території, яка за сукупністю явищ або ознак відрізняється від інших територій і характеризується єдністю, взаємозв'язком елементів, що її складають, сталий розвиток визначено як узгодження локальних інтересів соціуму, економіки й природи, які забезпечують надійність їх взаємодії й розвиток регіону як цілісної системи [1].

Вихідним моментом управління сталим розвитком регіону є визначення цілей сталого розвитку, на досягнення яких повинні бути спрямовані об'єднані зусилля та ресурси об'єкта управління. Основну роль у визначенні цілей управління сталим розвитком регіону відіграють три чинники:

- об'єктивні потреби регіону на даному етапі його розвитку;
- ресурсні можливості та потреби регіону;
- регіональна політика, яка визначає пріоритети рішень соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших проблем розвитку регіону.

Досягнення цілей сталого розвитку можливе при здійсненні вибору стратегії розвитку регіону. Проведемо порівняльний аналіз цілей сталого розвитку регіону в динаміці на прикладі Стратегії соціально-економічного

розвитку Івано-Франківської області до 2015 року, до 2020 року та Проекту Стратегії розвитку України до 2030 року [2-4].

Рис. 1 «Економічна складова сталого розвитку» засвідчує, що для адекватної відповіді на виклики часу в основу стратегії розвитку України та її регіонів варто покласти новітню доктрину сталого розвитку. Попередня стратегія розвитку країни, що покладалася на зростання у застарілих, ресурсно-витратних та екологічно шкідливих галузях важкої промисловості й експорт первинної продукції, не зможе забезпечити надійну основу поступу країни на довгострокову перспективу. Водночас, стратегічним орієнтиром для України має стати сучасна європейська реалізація концепції сталого розвитку, ключове значення в якій відіграє регіональна політика.

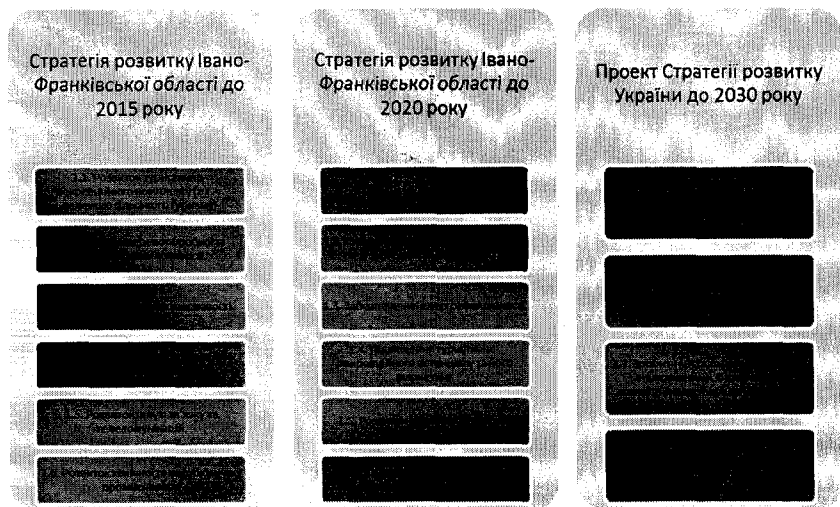

Рис. 1. Економічна складова сталого розвитку

На засіданнях Генеральної Асамблеї ООН в 2015 році було затверджено перелік цілей сталого розвитку. В даному списку сталий розвиток орієнтований насамперед на людину. Високий інтелектуальний рівень людського потенціалу має забезпечити гідні умови життя та можливість праці у власній країні.

Пріоритетом політики сталого розвитку поряд з розвитком освіти і медицини (рис. 2) стають подолання бідності, накопичення людського і соціального капіталу, зміцнення середнього класу, надання необхідної соціальної підтримки вразливим групам населення, підтримка прав людини, розвиток національної культури, гендерна рівність і дотримання принципів верховенства права.

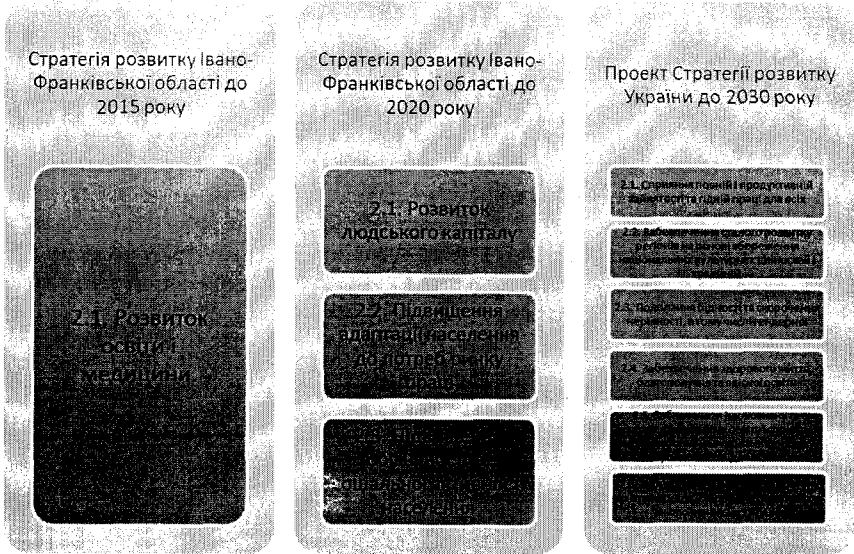

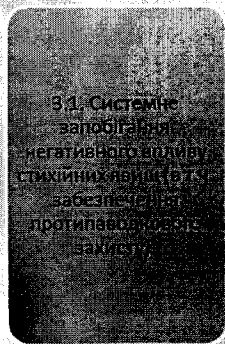
Рис. 2. Соціальна складова сталого розвитку

Все більшої популярності набувають моделі «зеленої» економіки. ООН визначає сталий розвиток як «розвиток, що відповідає потребам сучасності, не посягаючи на здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби» [5].

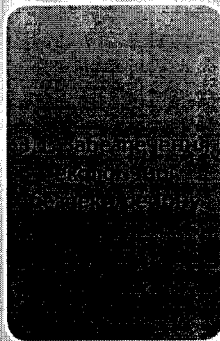
Накопичені в минулому відходи поступово будуть перероблятися та утилізуватися, що приведе до зменшення масштабів та ліквідації значної кількості полігонів. В експорті повинен відбутись перехід від сировини та продуктів її первинної переробки до переважання продуктів з високим ступенем доданої вартості.

Завдяки заходам з енергозбереження та застосуванню енергоефективних практик суттєво знизиться енергоємність ВВП. Частка виробництва екологічно чистої енергії неухильно зростатиме, що дозволить суттєво зменшити викиди парникових газів та інших забруднюючих речовин у атмосферу і стане внеском у протидію зміні клімату. Все це сприятиме поліпшенню якості довкілля і здоров'я населення (рис. 3).

Стратегія розвитку Івано-Франківської області до 2015 року

Стратегія розвитку Івано-Франківської області до 2020 року

Проект Стратегії розвитку України до 2030 року

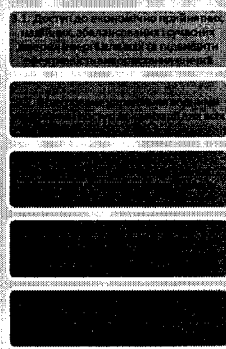

Рис. 3. Екологічна складова сталого розвитку

Таким чином, визначальними цілями у Стратегії майбутнього стають соціальна та екологічна складові, спрямовані на інноваційний розвиток, ґрунтовані на використанні знань і наукових досягнень, створенні сприятливого інвестиційного клімату, оновленні виробничих фондів, формуванні високотехнологічних видів діяльності та галузей економіки, підвищенні енергоефективності виробництва, стимулюванні збалансованого економічного зростання. А економічна складова, в свою чергу, базується на залученні інвестицій у використання відновлюваних джерел енергії, в екологічно безпечне виробництво та «зелені» технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благун І.С. Моделювання сталого розвитку регіону. [Монографія] / Благун І.С., Сисак Л.І., Солтисік О.О. – Івано-Франківськ.: Видавничо-дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій, 2006. – 166 с.
2. Стратегія економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/files/ifstrategy2015>
3. Стратегія розвитку Івано-Франківської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf
4. Проект Стратегії розвитку України до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf>
5. United Nations Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

УДК 338.432:3.071(477.86)

Богдан Бринзей,

кандидат економічних наук,
викладач Івано-Франківського державного
коледжу технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ОДНА З ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В статті досліджено особливості функціонування сільського господарства регіону в сучасних економічних умовах із виокремленням принципів засад для досягнення сталого розвитку. Значна кількість невирішених проблем даної сфери господарювання зумовлює необхідність розроблення та впровадження адекватної державної підтримки для сталого розвитку регіону.

Ключові слова: сільське господарство, сталий розвиток, регіон, АПК

У сучасних умовах господарювання розвиток сільськогосподарського виробництва сприяє підвищенню добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки регіонів, зростанню експортного потенціалу держави. При цьому, сільськогосподарський сектор виробництва – один з найбільш ризикових секторів економіки, оскільки на його функціонування великий вплив має дія природних та біологічних чинників.

Функціонування сільського господарства є однією з найважливіших складових економічної системи регіону, оскільки стійкий його розвиток є одним із визначальних факторів функціонування країни в цілому. Підвищення ефективності сільського господарства є запорукою забезпечення продовольчої та екологічної безпеки держави. За роки економічних реформ у сільському господарстві сформована багатуокладна економіка, здійснена реорганізація багатьох підприємств, відбулися значні зміни в земельних відносинах, проте політичні та організаційно-економічні перетворення не дали позитивних результатів.

Теоретичні розробки з проблем функціонування та спеціалізації сільськогосподарського виробництва здійснені такими відомими вченими, як: Александров М.П., Азізов А.П., Андрійчук В.Г., Амбросов В.Я., Борщевський П.П., Бойко В.І., Григорович Я.О., Даций О.І., Зіновчук В.В., Срмаков О.Ю., Колеснев С.Г., Колесник Г.О., Крисальний О.В., Кутіков С.Й., Лукінов І.І., Лисецький А.С., Макаренко П.М., Македонський А.В., Малік М.Й., Мартянов В.Л., Мельник Л.Ю., Нелеп В.М., Ніконов О.О., Оболенський К.П., Онищенко О.М., Романенко І.Н., та ін.

Розвиток сільського господарства як складного структурного суб'єкту в регіональних АПК вимагає теоретичного переосмислення і методологічного розкриття економічної сутності та процесу структурних перетворень, значення ролі держави в формуванні нової моделі та структури регіонального розвитку сільськогосподарського виробництва. Підвищення ефективності

сільськогосподарського виробництва шляхом удосконалення його структури пов'язане із необхідністю забезпечення продовольчої безпеки регіону та його сталого розвитку.

Ризики сільськогосподарського виробництва і ринку на сучасному етапі розвитку обумовлюються впливом національних і глобальних чинників. Внутрішні чинники мікро- і макrorівня переважно проявляються через недостатність фінансових ресурсів агровиробників, отримуваних ними як з бюджету, так і з власних джерел. Успішне протистояння зазначеним ризикам та загрозам неможливе без ефективної державної політики, проведення низки заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності продукції, формування розвиненої інфраструктури аграрного ринку, сприятливих податкових та кредитних умов для товаровиробників, побудову тісних взаємозв'язків у сферах виробництва, переробки та реалізації продукції, зменшення регуляторного навантаження на підприємства, створення привабливого інвестиційного клімату та ін., здатних сформувати конкурентоспроможних суб'єктів господарювання, що можуть результативно функціонувати в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки [1]. Проведений аналіз дозволив згрупувати певні особливості функціонування сільського господарства в сучасних економічних умовах наступним чином (рис. 1.).

Особливі зміни спеціалізації сільськогосподарських підприємств, що дозволило встановити пряму взаємозалежність із конкурентоспроможністю регіону та конкурентоспроможністю сільськогосподарського виробництва регіону. Переважна більшість факторів, що формують конкурентну позицію аграрних підприємств, концентрується в їх внутрішньому середовищі.

Для досягнення підвищення ефективності аграрного виробництва регіону доцільно здійснювати диверсифікацію – розширення асортименту, освоєння нових напрямів виробництва та зниження ризику, що відповідно може передбачати: визначення диверсифікації виробництва; класифікацію диверсифікації як складової організаційно-економічного механізму; особливості диверсифікації сільськогосподарського виробництва; експертну оцінку факторів впливу на прийняття рішення щодо доцільності диверсифікації виробництва та вибору джерел фінансування.

Отже, особливості функціонування сільського господарства регіону в сучасних економічних умовах повинні ґрунтуватися на: раціональному використанні ресурсів; спеціалізації та диверсифікації виробництва тощо. Значна кількість невирішених проблем даної сфери господарювання зумовлює необхідність розроблення та впровадження адекватної державної підтримки (як на законодавчому рівні, так і в сфері бюджетної політики) та реалізації інноваційно-інвестиційних регіональних програм, що незаперечно повинно ґрунтуватись на впровадженні європейського досвіду в аграрній сфері й підвищенні конкурентоздатності [2].

Рис. 1. Особливості функціонування сільського господарства в сучасних економ

Аналіз поглядів вчених-економістів щодо трактування економічної сутності категорії «галузева структура виробництва», що дало змогу виявити основні переваги та недоліки даних підходів і на цій основі обґрунтувати необхідність формування оптимальної структури сільськогосподарського виробництва регіонів [3]. Остання враховує не тільки напрями вдосконалення галузевої структури через раціональне використання природних, трудових ресурсів, матеріальних, організаційно-технічних засобів виробництва, але й стратегічні цілі розвитку сільського господарства регіону, важелі впливу держави на сільськогосподарське виробництво, вдосконалення організаційної структури та підвищення ефективності диверсифікації та зональної спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Результатом проведеного дослідження є модель підвищення ефективності функціонування сільськогосподарського виробництва регіону (рис. 2).

З метою забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції у сфері як внутрішньої, так і зовнішньої торгівлі необхідним є проведення глибокого всебічного аналізу ефективності складної та багатогранної структури сільськогосподарського виробництва. Останнє в свою чергу зумовлює використання сукупності різних показників ефективності виробництва, які необхідні для з'ясування причин зменшення або повільного зростання ефективності, пошуку резервів та шляхів її підвищення. Крім того, для українських реалій актуальним у цьому контексті є вивчення міжрегіональних відмінностей розвитку сільськогосподарського виробництва та створення з їх врахуванням моделі з оптимальною структурою сільськогосподарського виробництва регіону [4].

Аналіз ефективності сільськогосподарського виробництва провести в наступних напрямках: за просторовою ознакою (зональної спеціалізації), за критеріальною ознакою (відповідності критеріям ефективності груп показників) та за часовою ознакою. Оскільки сільське господарство України є неоднорідним за територіальним поділом праці і природно-економічними умовами, то доцільно проводити аналіз не між регіонами, а за критерієм сформованої зональної спеціалізації з виробництва конкретних видів сільськогосподарської продукції. Тому для характеристики просторової ознаки використано поділ території України на макрорегіони, які характеризуються соціальною і господарською своєрідністю, відмінностями у внутрішньорегіональних та міжрегіональних зв'язках, що дає можливість диференційовано управляти процесами планування і прогнозування розвитку в тому числі сільського господарства [5]. При поділі за критеріальною ознакою використано принцип відповідності показників критеріям ефективності. Загальну ефективність сільськогосподарського виробництва регіонів визначено як відношення чистої продукції (валового доходу) до витрат живої та уречевленої праці. Проведені обчислення показали, що за економічною складовою ефективності всі регіони, окрім Донецького у 2015 р. мали середній або низький рівень ефективності сільськогосподарського виробництва.

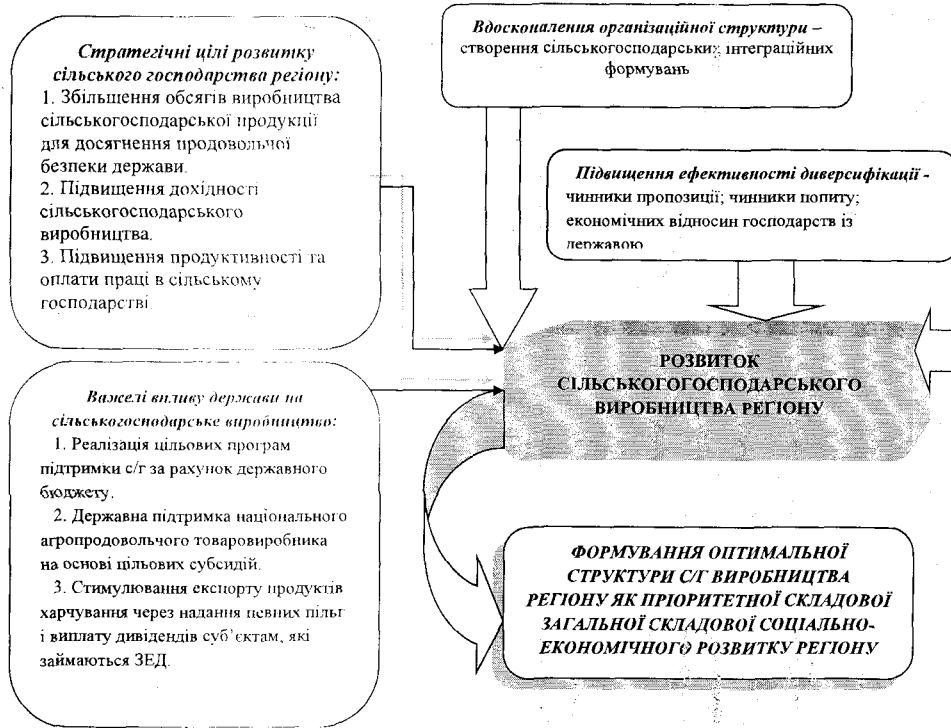

Рис. 2. Модель підвищення ефективності функціонування сільськогосподарського

Показники соціальної складової демонстрували в цілому також середній або низький рівень ефективності сільськогосподарського виробництва за соціальним критерієм. І тільки у 2015 р. значення інтегрованої оцінки соціальної складової для двох регіонів перейшли граничну межу від середнього до високого рівня ефективності. Найстрімкіший ріст був притаманний екологічній складовій ефективності, за якою Центральний, Причорноморський та Харківський регіони за розглядуваний період перемістились практично з критичного до високого рівня ефективності. Донецький та Придніпровський регіони в цьому ж періоді мали спочатку тенденцію до зростання, а потім зниження рівня ефективності. За організаційно-технічною складовою Західний регіон мав тенденцію до зростання, Харківський – протилежну тенденцію. Всі решта регіони демонстрували стрибкоподібну зміну показників організаційно-технічної ефективності на низькому або середньому рівнях. Як показав, статистичний аналіз, маємо вкрай негативну тенденцію зниження загальної ефективності сільськогосподарського виробництва регіонів за останні 20 років.

З метою оптимізації структури сільськогосподарського виробництва регіонів України було застосовано *DEA-модель суперективності*, яка є input-орієнтованою з врахуванням змінного ефекту масштабу, причому значення ефективності може бути більшим за одиницю [7]. У випадку сільськогосподарського виробництва регіонів ефективність визначена як відношення зваженої суми вхідних та вихідних параметрів, які пов'язані між собою. В якості вхідних параметрів використано витрати на виробництво продукції сільського господарства за елементами в сільськогосподарських підприємствах за регіонами, а вихідного параметру – фінансовий результат діяльності підприємств галузі сільського господарства за регіонами.

Аналіз ефективності сільськогосподарського виробництва за макрорегіонами і визначено, як впливає наявність в кожному з них ефективних за рівнем сільськогосподарського виробництва областей. В Україні сільське господарство вважається сферою підвищеного інвестиційного ризику з тривалим періодом окупності капіталовкладень, що значною мірою стримує приплив до неї інвесторів, які обирають галузі з мінімальними ризиками і орієнтовані на швидку окупність витрачених коштів. Певною мірою виходом із такої ситуації може слугувати створення сільськогосподарських інтеграційних формувань [8].

Для оцінки впливу концентрації виробництва на ефективність сільськогосподарської діяльності інтеграційних формувань проведено їх групування за площею сільськогосподарських угідь. Результуючою ознакою ефективності обрано показник рентабельності продажів. Всередині груп показано місце знаходження сільськогосподарських підприємств регіонів, їх кількість і питому вагу в групі. Проведені розрахунки ілюструють ступінь реалізації ефекту масштабу сільськогосподарських підприємств. Диференціація по рентабельності значна: зі зростанням кількості сільськогосподарських підприємств в групі зростає середній рівень

рентабельності по цій групі. Сільськогосподарська діяльність по групах має позитивну рентабельність. Залежність ефективності від масштабу землекористування також простежується.

Аналіз існуючих теоретичних концепцій удосконалення виробничої структури та спеціалізації агроформувань регіону дозволив зробити висновки щодо необхідності розробки науково-методичного підходу щодо оптимізації структури сільськогосподарського виробництва регіону на основі побудови і реалізації DEA-технології, який би забезпечив не тільки формування оптимальної галузевої структури, але й досягнення стратегічних цілей сталого розвитку регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ляшенко В.І. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Алімов, О.І. Амоша та ін. ; за заг. ред. В.І. Ляшенка ; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 798 с.
2. Іванюта В.Ф. Методологічне забезпечення розвитку аграрного виробництва регіону : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» : / В.Ф. Іванюта; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Київ, 2009. – 43 с.
3. Довганюк О.І. Удосконалення галузевої структури виробництва у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» : / О.І. Довганюк; Міністерство аграрної політики України державний вищий навч. заклад «Державний агроєкологічний університет». – Житомир, 2008. – 23 с.
4. Стельмашук А.М. Особливості функціонування українського агробізнесу в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки / А.М. Стельмашук, Л.С. Гангал // Науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. — 2013. — № 46. — С. 5-11.
5. Чмирьова Л.Ю. Районування території України як один з факторів просторового соціально-економічного розвитку регіонів / Л.Ю. Чмирьова // Ефективна економіка. — 2013. — № 3. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1878>
6. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: навч. посібник / В.В.Вітлінський. -- К.: КНЕУ, 2005. – 408 с.
7. Andersen, P., Petersen, N. C. (1993): A procedure for ranking efficient units in Data Envelopment Analysis, Management Science, 39, pp. 1261-1264.
8. Мороз О.О. Аграрні реформи в Україні: теорія, історія, еволюція парадигми: Монографія / О.О. Мороз. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2003. – 233 с.

УДК 3.071(477.86)(091)

Андрій Випасняк,

кандидат історичних наук,
викладач Івано-Франківського державного
коледжу технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглядається історичні події, які сприяли формуванню концепції сталого розвитку в світовому масштабі. Розглянуто роль у цих подіях міжнародних організацій у становленні поняття про сталий розвиток.

Ключові слова: *саміт, сталий розвиток, екосистема.*

Підприємства та ринкова економіка повинні функціонувати належно та приносити суспільству добробут. Проте процес світової глобалізації, який розпочався з середини минулого століття, породив екологічні та економічні кризи, з яких суспільству важко вийти і сьогодні.

В 80-х рр. XX ст. почали говорити про екорозвиток, розвиток без руйнування, необхідність стійкого розвитку екосистем. «Всесвітня стратегія охорони природи», прийнята в 1980 р. за ініціативою ЮНЕП, Міжнародного союзу охорони природи і Всесвітнього фонду дикої природи вперше в міжнародному документі містила згадку стійкого розвитку. «Турбота про планету Земля» – Стратегія стійкого життя» було другим виданням ВСОП і друкється жовтнем 1991р. У ній підкреслюється, що розвиток базується на збереженні природи, у всебічному захисті різноманітності природи Землі, від яких залежать біологічні види. Для цього необхідно: зберігати системи підтримки життя, зберігати біорізноманітність і забезпечити стійке використання поновлюваних ресурсів. З'явилися дослідження з екологічної безпеки як частини національної і глобальної безпеки.

У 1987 році в доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР) під головуванням експрем'єра Норвегії Брундланд Г. Х. приділила увагу необхідності «сталого розвитку», як розвитку, який забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління задовольнити свої власні потреби. Це формулювання поняття «сталий розвиток» зараз широко використовується як базове в багатьох країнах. Крім того, вона стверджувала, що основна ідея людських суспільств полягає в активізації пошуку кращого добробуту [1].

Термін «сталий розвиток» на Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 році в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття» визначався як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [2].
Всі наступні визначення поняття за основу брали саме це трактування сталого

розвитку. Власне термін «сталий розвиток» має досить суперечливий характер. Дане поняття відповідає російському «постоянный / стабильный», тобто постійний/стабільний розвиток, проте у країнах СНД поширення набув термін «устойчивое развитие» Англомовний оригінал розглянутого поняття – «sustainable development» - означає «підтримуваний розвиток». Досить цікавим є французький варіант даного терміну – «developpment durable» – «міцний/тривалий розвиток». У будь-якому випадку термін перекладається у значенні «сталий розвиток», хоч і породжує різне розуміння його змісту [3,4].

Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (Самміт Землі) United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro у 1992р. Ця конференція розглядала навколишнє середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні галузі. У головному документі, прийнятому на цій конференції, «Порядку денному на XXI століття», що розглядався як програма всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язується з гармонічним досягненням наступних цілей: високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу, задоволенні потреб людей і збереженні сталого розвитку протягом тривалого періоду [5]. Відомо, що, попри всі декларації досягти рівноважного стану між економічним ростом, соціальною спільнотою та навколишнім природним середовищем, цього так і не сталося. Навпаки, ситуація погіршилась і ускладнюється з кожним днем. Хоча спроби подолати кризові явища в соціальній, економічній та екологічній сферах на різних рівнях робились неодноразово. Це також підтверджують міжнародні конференції, присвячені досягненню сталого розвитку, що проводились впродовж останніх двох десятиліть.

У грудні 1997р. в Кіото (Японія) було підписано міжнародну угоду, що містить заходи по скороченню викидів газів, що викликають парниковий ефект. Ця міжнародна угода отримала назву Кіотський протокол, підписали представники 38 країн та ЄС. Цей документ став першим ефективним інструментом стимулювання сталого розвитку на різних рівнях розвитку суспільства. Боннська угода встановлювала також правила розрахунку викидів таких газів, схему торгівлі квотами на викиди між державами, систему контролю за виконанням зобов'язань підписантами Кіотського протоколу. Передбачалося, що підписання Кіотського протоколу відбудеться на саміті в Йоганнесбурзі в 2002р. Проте ратифікація Кіотського протоколу, на саміті в Йоганнесбурзі остаточно не вирішено. Головна причина - невизначеність наукових знань про дію «парникових» газів на довкілля і глибокі розбіжності між учасниками відносно координуючих можливостей ринкових механізмів. В результаті Кіотський протокол набрав чинності лише в лютому 2005р. і його механізм, у тому числі, система міжнародної торгівлі квотами на викиди, в наш час проходить лише першу практичну перевірку, натомість дія самого документа розпочалось у 2012р.

Досить важливим з точки зору стимулювання сталого розвитку були рішення, прийняті на Міжнародній конференції з фінансування розвитку. Конференція проходила у Монтерреї (Мексика) 18-22 березня 2002р. Глави держав і урядів країн світу, відзначаючи дефіцит ресурсів, закликали досягти інтернаціонально погоджених цілей розвитку, у тому числі тих, що містяться в Цілях Тисячоліття. Для цього вони запропонували використовувати такі інструменти: податкові важелі, інвестиції в економічну і соціальну інфраструктуру, розвиток ринків капіталу через банківські системи, проводити розсудливу бюджетну і грошову політику. Також зменшувати вплив інфляції, сприяти високим нормам економічного зростання, повній зайнятості, викоріненню бідності, цінній стабільності[6].

Наступним етапом втілення ідей сталого розвитку на міждержавному рівні було проведення Світового саміту зі сталого розвитку (Earth Summit 2002). Саміт - зустріч керівників країн та урядів світу на найвищому рівні в Йоганнесбурзі з 26 серпня по 4 вересня 2002р., яка дала змогу об'єднати велику кількість інтересів, які представляли як голови держав та урядів, так і керівники та експерти від кожної з головних груп. В ній взяли участь понад 22 тис. людей, зокрема понад 8 тис. представників недержавних організацій, бізнесових структур та 4 тис. представників преси. На саміті було розглянуто результати, досягнуті країнами з виконання зобов'язань, взятих в 1992 та 1997р., оцінено успіхи на шляху просування до сталого розвитку. Саміт у Йоганнесбурзі дав змогу визначити цілі, часові рамки і зобов'язання з широкого спектру питань, які покликані змінити життя у всіх регіонах світу, у тому числі, деякі нові цільові показники, пов'язані із забезпеченням базовими елементами санітарії, використанням і виробництвом хімічної продукції та ін. Найважливіший результат - міжнародні зобов'язання було доповнено низкою добровільних партнерських ініціатив зі сталого розвитку. У процесі підготовки до зустрічі та на самій зустрічі було оголошено про більш як двісті партнерських пропозицій, зосереджених у багатьох вирішальних напрямках сталого розвитку у всіх регіонах світу. Для реалізації цих партнерств було виділено значні обсяги фінансування. В рамках саміту уряди країн прийняли два основні документи: Йоганнесбурзький план з імплементації та Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку. На саміті було відмічено, що за минуле десятиліття рішення, прийняті з довілля охорони і переходу до сталого розвитку, багато в чому виявилися не виконаними.

Попри загальне економічне зростання, глобалізаційні процеси, що розвернулися, не принесли істотного поліпшення якості життя більшої частини людства, а допомога країнам, що розвиваються, скоротилася. Так, розвинені країни на фінансування заходів за рішенням екологічних проблем і розвиток виділяли бідним країнам світу в середньому не більше 0,3 % від ВВП замість рекомендованих ООН – 0,7% (США, наприклад, відраховували засоби у розмірі 0,1% ВВП). У той же час уряди розвинених держав продовжували субсидувати національних виробників. Причому бюджетні

витрати зросли з 650 млрд дол. до 1,5 триндол. в рік. Цієї суми, сповна вистачало б для повного виконання заходів, намічених у порядку денному на XXI століття.

Для реалізації прийнятих в Йоганнесбурзі зобов'язань учасники саміту виступили з конкретними ініціативами. Так, США оголосили про виділення 970 млн дол. протягом трьох років на проекти в області водопостачання і санітарії, про інвестування 90 млн дол. в 2003р. в програми сталого розвитку сільського господарства, про виділення 53 млн дол. на лісове господарство в період 2002–2005рр. Європейський союз оголосив про ініціативу «Вода для життя», яка передбачає залучення партнерів для вирішення завдань в області водопостачання і санітарії в основному в Африці і Центральній Азії, а також виступив з ініціативою партнерства в області енергетики з об'ємом інвестицій 700 млн дол. та ін. Десять основних електроенергетичних компаній «Європейської сімки» підписали з ООН документи про сприяння в технічній співпраці по розробці проектів у сфері енергетики в країнах, що розвиваються.

Тобто, рішення, ухвалені на саміті мали позитивний вплив на просування ідей сталого розвитку, особливо з позицій його стимулювання.

Таким чином, формування ідей сталого розвитку має довгу та цікаву історію, яка ще не завершена остаточно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. докл.) / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
2. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992р.): Пер. з англ. – 2-ге вид. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
3. Голубець М.А. Розвиток «сталий» чи «збалансований»? / М.А. Голубець // Український географічний журнал. – 2006. – №2. – С. 66-69.
4. Поліщук В.Г. Понятійно-категоріальний апарат політики стимулювання сталого розвитку регіону / В.Г. Поліщук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №11. – С. 168–173.
5. Буркинський Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития // ИПРЭИ НАН Украины. / Буркинський Б. В., Степанов В. Н., Харичков С. К. – Одеса: Фенікс, 2005. – 575 с.
6. Monterrey Consensus of the International Conference on Financing for Development Електронний ресурс / Режим доступу: <http://www.un.org/csa/ffd>

УДК 3.071:37(477.86:23.0) Андрій Червінський,

кандидат історичних наук, викладач кафедри
географії та природознавства.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ

У статті аналізується вплив гірського середовища на освітньо-культурний та соціально-економічний розвиток жителів Українських Карпат за умов сталого розвитку.

Метою дослідження є визначення провідних чинників впливу гірського середовища на освітньо-культурний, соціально-економічний розвиток жителів Українських Карпат.

Авторами проаналізовано зарубіжний досвід управління сталим розвитком гірських територій з метою визначення можливостей його використання у вітчизняній практиці.

Акцентується увага на те, що забезпечення якості вищої освіти передбачає системний підхід до забезпечення якості освітньої діяльності.

Ключові слова: гірське середовище на освітньо-культурні чинники сталого розвитку, гірський регіон, освітній простір, Українські Карпати.

Географічне розташування гірських районів, ліси, клімат, сировинні ресурси і багатотисячлітні традиції та самобутня культура багатонаціонального краю – головні фактори, які сприяють реалізації програм освітнього та соціокультурного розвитку регіону. Це дало змогу досягти гармонії у стосунках людини з природою, яка досягалася насамперед за рахунок раціонального використання освітньо-виховних і природних ресурсів. Такий спосіб життя є характерним для усіх народів тісно зв'язаних з природою. Принцип раціонального природокористування визначив суспільну організацію українців.

У межах Карпатського регіону, а це Львівська, Чернівецька, Закарпатська та Івано-Франківська області, більшість районів – гірські та зосереджені у західній частині Українських Карпат. Завдяки специфічному територіальному розміщенню (гірські ландшафти), географічній віддаленості від адміністративно-промислових центрів, особливості кліматичних умов, практично всі гірські населені пункти регіону депресивні. Для них характерними є низький рівень життя місцевого населення та обмежені перспективи для зростання. Поряд з низкою соціальних та економічних

проблем, гірські райони Карпатського регіону володіють унікальним туристично-рекреаційним потенціалом, зокрема природними ресурсами і насиченою екосистемою, які мали б сприяти розвитку індустрії туризму та рекреації. Натомість ці переваги використовуються неефективно [1, с.36].

Проблему освітньо-культурного, еколого-економічного розвитку Карпатського регіону досліджували багато вітчизняних учених, зокрема З. Герасимчук, В. Голян, М. Долішній, С. Дорогунцов, В. Кравців, М. Хвесик та інші. Про стан вивчення питання регіонального розвитку у взаємозв'язку соціальних, освітніх, економічних та екологічних процесів знаходимо у роботах П. Беленького, Є. Бойка, Ф. Заставного, С. Злупка, М. Козоріз, В. Кравціва, М. Лендела, І. Писаренко, Я. Побурка, О. Шабля, М. Чумаченка та інших учених. Проте вирішення окреслених проблем потребує постійного оновлення знань, розширення сучасного наукового бачення шляхів їх подолання.

Мета статті. Характеристика провідних чинників впливу гірського середовища на освітньо-культурний, соціально-економічний розвиток жителів Українських Карпат.

Карпати є природним скарбом світового значення, регіоном, що визначає стан природного середовища всієї Європи. Всесвітній фонд дикої природи відносить їх до 200 найцінніших екологічних регіонів планети. Унікальність Карпатської природної системи пов'язана також із багатющою культурною спадщиною, що протягом століть єднала різні національні та етнічні групи. Географічне розташування гірських районів, ліси, клімат, сировинні ресурси і багатовікові традиції народної педагогіки та самобутня культура багатонаціонального краю – голівні фактори, які сприяють реалізації програм економічного і соціального розвитку регіону.

Карпатський регіон – своєрідний ареал збереження культурних та духовних цінностей, національних традицій, багатой історико-культурної та освітньо-виховної спадщини.

Міжнародна конференція ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) одним з провідних елементів сталого розвитку визнала гірські території Землі, яким належить значна роль у збереженні соціальної та політичної стабільності всього суспільства.

Гірська політика на загальнодержавному рівні в Україні визначається Законом України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (1995 р.). Цим нормативно-правовим актом передбачено, що «...для забезпечення соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, держава гарантує фінансування заходів для розвитку та використання туристичних, рекреаційних і лікувальних можливостей гірського регіону» [2]. У вказаному законі визначено доплати на рівні 20% пенсіонерам та 25% працівникам бюджетної сфери, що проживають у гірській місцевості. Тобто встановлюються соціальні гарантії горянам, що є нормою для інших європейських країн. Адже «складні природні умови гір суттєво обмежують простір для вибору форм і видів господарської

діяльності, звужуючи, тим самим, поле зайнятості місцевих жителів. Це зумовлює дуже низькі доходи мешканців гір, і, в кінцевому результаті, приводить до погіршення демографічної ситуації, зростання соціальної напруги, знищення природних багатств. Тенденція відпливу населення з гірських районів та знелюднення гір має бути зупинена. Необхідність цього зумовлюється не лише загрозою втрати *«культурного простору»*, але й економічними та екологічними причинами» [3].

Проте незважаючи на певні можливості щодо саморозвитку гірських територій, складні умови гір не дозволяють забезпечити місцевому населенню достатній рівень життя, що зумовлює появу негативних соціально-економічних та екологічних тенденцій, які без зовнішнього втручання неминуче призводять до погіршення демографічної ситуації, зростання соціальної напруги, знищення природних багатств, втрати етнічної приналежності.

У народів, які проживають у горах є багато спільного. Всі вони свободолюбіві і героїчні, добрі воїни і дбайливі господарі, багаті на таланти й творчість, й ретельно оберігають свої звичаї та традиції. Проте в останні роки ХХ століття традиційна модель життєдіяльності горян почала руйнуватись. Зміна цінностей, пріоритет споживання все більше охоплюють горян, змінюючи їхній уклад життя.

З метою більш широкого вивчення особливостей прояву специфічних умов гірських територій на рівень життя та господарювання гірських мешканців, науковцями В. Євдокименко, М. Габрель, В. Кравців, М. Копач [4] запропоновано певну класифікацію провідних чинників, що визначають специфіку розвитку гірських територій.

На основі виділених класифікаційних ознак всі показники згруповані:

- за об'єктом впливу (географічні, екологічні, соціальні, економічні);
- за характером дії (сприятливі, обмежуючі);
- за рівнем впливу (загальні, специфічні).

Зважаючи на суспільно-природні особливості середовища життєдіяльності, горяни виробили власний досвід існування в ньому, основні риси якого є сталими впродовж століть. Кардинальні зміни настали лише у другій половині ХХ століття. Досвід життя горян як «модель буття або культура життєзабезпечення» проявив себе у типі господарювання і відповідному розселенні, у стосунках з природними стихіями і між членами спільноти, в одязі і танці, музиці і освіті, у характері і світогляді.

Специфічні, досить складні природні умови в гірських районах суттєво впливають на рівень матеріального добробуту місцевих мешканців, істотно обмежуючи простір для вибору форм та видів їх зайнятості. Саме тому ці райони часто характеризують як депресивні, тобто як проблемні, що не в змозі самі, без зовнішньої допомоги, вирішувати власні гострі проблеми. Окрім цього гірські території відіграють дуже важливу природо-регулюючу роль у планетарному масштабі та відзначаються величезними запасами природних ресурсів, а також самотутньою культурою і традиціями місцевого

населення. Навколишнє середовище Українських Карпат виступає формуючим чинником традиційного укладу життя горян та їх традиційно-побутової культури.

Гори створюють специфічні умови для їх заселення та проживання людей. За тривалий історичний період тут сформувалися особливі етнографічні та психологічні типи українців-горян (бойки, гуцули, лемки), для яких гірський спосіб життя є найвищою суспільною цінністю.

Досить складні природні умови в гірських районах суттєво впливають на рівень матеріального добробуту місцевих мешканців, істотно обмежуючи простір для вибору форм та видів їх зайнятості. Саме тому ці райони часто характеризують як депресивні, тобто як проблемні райони, що не в змозі самі, без зовнішньої допомоги, вирішувати власні гострі проблеми. В гірських країнах велика увага приділяється розв'язанню проблеми зайнятості, подолання бідності та якістю освіти населення. З цією метою запроваджуються різноманітні податкові пільги та кредитування, розробляються конкретні проекти розвитку гірських територій [5].

Досвід передових країн та наслідки структурно-системної перебудови більшості сегментів освіти, національного господарства свідчать, що реальні зрушення в напрямі формування передумов сталого розвитку як держави в цілому, так і окремих регіонів, можливі лише за умови нарощення не лише виробничого, а й природно-ресурсного, демографічного, науково-технічного, освітнього, інформаційного та соціально-культурного потенціалу.

Велика увага в гірських країнах світу надається розв'язанню проблем зайнятості та подолання бідності. Для цього запроваджуються різноманітні пільгові механізми функціонування підприємств, особливо дрібних та фермерських господарств. Розробляються конкретні проекти розвитку гірських територій.

В багатьох країнах Європи нагромаджено великий досвід розв'язання проблем гірських територій. Так, державна фінансова допомога цим регіонам надається Німеччині, Австрії, Франції, Швейцарії та інших.

Багато повчального містить також регіональна програма, що здійснювалася на федерально-штатній основі у США – «Програма розвитку району Аппалачських гір».

Гори Аппалачі – найбільш проблемний регіон США, який охоплює територію 13 штатів площею 420 тис. км.², де мешкає майже 20 млн. осіб. Тому ще у 1965 р був прийнятий федеральний закон «Про розвиток району Аппалачів» (Appalachian Regional Development Act), що знаходяться на території США, у відповідності з яким розпочалося здійснення «Програми Аппалачі» Над розробкою цієї програми працювало більше десяти науково-дослідних груп. До складу яких входили транспортна, ресурсів, освіти, культури, туризму, сільського господарства тощо. Цей закон передбачав стимулювання в першу чергу дорожнього будівництва, розвитку соціальної інфраструктури, підвищення освітнього рівня, покращення трудових ресурсів тощо. У Програмі виділено два великі блоки: програма автодорожнього

будівництва і «районні (місцеві) програми розвитку», що й стало головним важелем у стимулюванні соціально-культурного, освітнього та економічного розвитку Аппалачів.

Серед заходів, спрямованих на підвищення загальної привабливості регіону, у рамках програми здійснюються різноманітні проекти з облаштування територій і охорони довкілля, включаючи планування й проектування міст і житла, створення парків і зон відпочинку, очищення стічних вод, переробка твердих відходів, рекультивацію гірських розробок, охорону лісів і ґрунтів. Однак і на сьогодні за багатьма показниками Аппалачі залишаються проблемним та депресивним районом США.

Життєдіяльність та життєзабезпечення мешканців Українських Карпат і Американських Аппалач є досить подібною. На їх соціальний, освітній та культурний розвиток впливає багато як суб'єктивних так і об'єктивних чинників, серед яких найвагомішими на наш погляд є: унікальність території, екологія, історико-етнографічний розвиток та самобутність культури, освіта, природні ресурси, кліматичні умови, державна підтримка, створення пілотних проектів соціокультурного розвитку гірських територій.

Особливо великий досвід державної підтримки освітньо-культурного, соціально-економічного розвитку гірських поселень має Австрія, 60 відсотків території якої займають Альпи. Велика увага в Європейських гірських країнах надається розв'язанні проблеми соціального захисту населення, зайнятості та подолання бідності. Для цього запроваджуються різноманітні пільгові механізми функціонування підприємств, особливо дрібних та фермерських господарств. Розробляються також конкретні проекти щодо розвитку гірських територій. У цьому плані дуже показовим є досвід Швейцарії, де уже на протязі десятиріч проводяться різнопланові державні заходи щодо підтримки стабільності економічно відсталих гірських районів, які зосереджуються на підтримці сільського господарства, будівництві доріг, навчальних закладів, фінансуванні конкретних інвестиційних проектів.

Так з кінця 1950-х років соціально-економічні процеси в Швейцарії сприяли тому, що більшість людей з гірських місцевостей переїжджала до міст. Щоб переламати цю тенденцію, швейцарський федеральний уряд у середині 1960-х років розробив концепцію підтримки культурно-освітнього соціально-економічного розвитку гірських районів. Ця концепція була реалізована у 1974 році за допомогою різних заходів, що мали одну мету – поліпшити умови життя в гірських районах, підвищити рівень освіти населення, привернути бізнес до розвитку гірських регіонів, сприяти розвитку малих районних центрів у гірських районах. Так був прийнятий у 1974 році Федеральний закон про інвестиційну допомогу гірським регіонам, що став основою гірської політики Швейцарії. У 1997 році в нього були внесені деякі зміни, оскільки в 1990-х роках у Швейцарії акценти в новій гірській політиці були зміщені від зменшення соціальної нерівності до збільшення ефективності та підвищення економічної конкурентоспроможності. Відповідно до закону було створено 54 регіони розвитку, кожен з яких розробляв свою власну економічну програму

розвитку. За майже 40 років дії в Швейцарії Федерального закону про інвестиційну допомогу гірським регіонам (1974) з боку держави було профінансовано близько 8000 інвестиційних проектів на майже 3 млрд. доларів США. Внаслідок таких змін було забезпечено умови для економічного зростання й збереження соціокультурних особливостей гірських регіонів (І. Пукшин) [10].

Цікавим для вивчення є досвід реалізації гірської освітньої політики у Франції. Так зокрема успішно діє «Закон про розвиток і охорону гірської місцевості» (1989), який став поштовхом для розвитку гірської місцевості. Зокрема, цим законом було передбачено покращення інфраструктурної бази сфери обслуговування гірських територій через надання місцевій владі на пільгових умовах необхідних фінансових ресурсів.

В Італії відповідно до закону «Про гірські території» (1994) було створено Національний гірський фонд, який фінансується за рахунок внесків з боку ЄС, держави та місцевої влади, спрямований на підтримку розвитку гірських районів. Кошти цього фонду розподіляються по регіонах і автономних областях, які, своєю чергою, можуть створювати власні «гірські фонди».

Велика увага в гірських країнах світу надається розв'язанню проблем зайнятості та подолання бідності. Для цього запроваджуються різноманітні пільгові механізми функціонування підприємств, навчальних та культурних закладів. З цією метою створюються конкретні проекти розвитку гірських територій. В Україні також розроблено ряд заходів, спрямованих на забезпечення розвитку гірських районів.

Сучасний соціокультурний простір – це час заперечень та переоцінка колишніх цінностей, пошук нових шляхів збереження та передачі культурних переживань, пов'язаних із занепадом традиційних, і одночасно виникнення інших (можливо, нових) соціокультурних структур, що приєднуються. Вивчення процесів і явищ, що відбувалися в галузі сучасної освіти та культури є найбільш актуальними педагогічними та культурними проблемами. Згадане вище дає підстави вважати, що сьогодні населення Карпатського регіону живе в умовах соціального та економічного дискомфорту, накопиченого у багатьох екологічних, економічних та соціокультурних проблемах, для вирішення яких потрібні зусилля як держави, так і громадськості.

Визначальними у вирішенні існуючих протиріч між діяльністю людини та природою повинні стати всі методи і засоби, які можуть допомогти сформувати основну культуру та свідомість особистості. Це можливо лише на основі глибокого філософського, суспільно-політичного та психолого-педагогічного осмислення змісту людини, існування соціальних норм цивілізації. Тільки завдяки процесу навчання та освіти, людство здатне виробляти необхідну інформацію та знання, що створить умови для сталого розвитку цивілізації [13].

Адже регіональний матеріал також дозволяє використовувати більш привабливі методи та форми навчання, а також здійснювати переорієнтацію

навчальних цілей. Цей особливий аспект пов'язаний з вимогою часткового переходу навчального процесу за межі освітньої установи (далекі й близькі подорожі, польові дослідження, збір та запис матеріалів місцевої культурної спадщини тощо). Ці форми можуть розвинути дослідницькі інтереси й дати учням можливість одержати задоволення від проведених досліджень. Таким чином вони стають партнерами педагогів під час отримання належного рівня освіти. Це може призвести до ще більшої активності та формуватиме позитивне ставлення до проблем дітей та молоді гірського регіону.

«Як джерело знань про життя малої батьківщини можуть виступати такі речі, як: регіональні державні установи, пам'ятники, музеї, бібліотеки, архіви (наприклад, церква, місто, муніципалітет), колекції та сувеніри, що знаходяться в приватних колекціях, надбання місцевих майстрів. Іноді можуть бути використані посібники, регіональні та місцеві газети, монографії окремих міст та регіонів, статті в наукових та популярних виданнях, літопис школи, парафії чи муніципалітету. Під час багатостороннього та детального вивчення конкретних проявів життєдіяльності особи або групи людей в регіоні стають добре вираженими актуалізуються природні зв'язки між різними аспектами соціального, освітнього, економічного, культурного життя. В цьому контексті людські відносини між географічним середовищем стають все більш очевидними, а гак званий життєво-історичний контекст більш помітний» [14].

У цьому контексті академік Е. Лібанова, звертає увагу на те, що «природно-ресурсна та виробничо-технічна неоднорідність регіонів України потребує розробки спеціальних, а не уніфікованих підходів до нарощення соціально-економічного потенціалу окремих територій, особливо гірських, які відзначаються високим рівнем проблемності господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та базових галузей регіональних господарських комплексів» [6, с. 5].

Концепція «сталого розвитку» – це програма дій, яка сприяє зміцненню місцевої економіки з урахуванням спроможності природного середовища нормально функціонувати і тривалий час підтримувати діяльність теперішній та майбутніх поколінь [7]. Окрім цього, як зазначає у книзі «Уроки для сталого розвитку» дослідниця О. Пометун, поняття «сталий розвиток» не є тотожним поняттям «економічно стабільний» і «екологічно безпечний розвиток» (екорозвиток). Мова йде не тільки про забезпечення прогресу економіки та ресурси для неї або лише про збереження природи. Поняття сталого розвитку виражає досить просту ідею: необхідно досягнути гармонії між людьми, з одного боку, і суспільством та природою – з іншого. Тобто в майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність протиріч, що проявляються в наш час, а саме: між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між теперішніми і майбутніми поколіннями, між багатими і бідними, між уже сформованими потребами людей і розумними потребами тощо. Таким чином, поняття сталий розвиток можна розуміти як стратегію

виживання і безперервного прогресу цивілізації та окремих країн в умовах збереження навколишнього середовища [1, с. 4-5].

Під сталим розвитком також розуміють такі структурно-динамічні зрушення, які задовольняють сучасні потреби, але не ставлять під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні освітні потреби. Забезпечити сталий розвиток цього регіону – вкрай важливе завдання, яке може бути реалізовано, лише шляхом укладання угоди між всіма державами, що входять до Карпатської конвенції [9].

Активна співпраця регіону з центральними органами управління, усвідомлення відповідальності владних місцевих органів управлінської структури можуть в значній мірі сприяти значному покращенню економічного, екологічного та соціального стану регіону і держави в цілому.

Адже на загальнодержавному рівні «розроблено теоретико-методологічні основи оцінювання сталого розвитку гірських регіонів, зокрема його методологічну базу, запропоновано показники, індикатори та методичні прийоми оцінки сталого природокористування на прикладі Карпатського регіону України для обґрунтування шляхів, механізмів та інструментів досягнення його основних принципів» [6]. Однак вони ще далекі від практичного втілення на регіональному рівні. Тому необхідно надати регіону право формувати свою економіку, свій бюджет, бути дійсним господарем, відповідати за свої дії, що має забезпечити прискорення процесу сталого розвитку економіки, що буде гарантом значного покращення життєвого рівня та добробуту населення і підніме рейтинг України в світовій спільноті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розв'язанню проблем сталого розвитку гірських регіонів у великій мірі сприяють Закони України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», «Про державну підтримку комплексної програми еколого-економічного та соціального розвитку гірських регіонів». Однак на жаль, ці та інші нормативно-правові документи багато в чому недосконалі й виконуються не в повній мірі.

Таким чином, ускладнення демографічної, соціально-політичної, екологічної ситуації в Карпатському регіоні, різноманітність сучасних чинників, що визначають її формування, закономірно підвищують увагу до проблем життєдіяльності та освіти гірського населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасимчук З.В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації : монографія / З. В. Герасимчук, В. Г. Поліщук. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 248 с.
2. Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (1995 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Великочий В.С. Історико-культурна спадщина Карпатського регіону : навчально-методичний посібник / Великочий В.С., Кіндрачук Н.М. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 208 с.

4. Кравців В. С., Євдокименко В. К., Габрель М. М., Копач М. В. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації. – Чернівці: Прут, 1995. – 72 с.
5. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
6. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / В. С. Кравців, Л. С. Гринів, М. В. Копач, С. П. Кузик. – Л.: ІРД НАНУ, 1999. – 78 с.
7. Основи екології та соціоекології: навч. посіб. / під редакцією В. Енколо – Львів, 1998. – 168 с.
8. Kwilecka, M. (2006). Bezpośrednie funkcje rekreacji. Warszawa 2006. 126 s. [in Poland].
9. Пукшин Ігор. Швейцарію в Українські Карпати / І.Пукшин // Вголос. – 24.07. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zik.ua/news /2012/07/24/igor_pukshyn_shveytsariyu_v_ukrainski_karpaty_360268
10. Уроки для сталого розвитку. Як організувати позакласну роботу учнів основної школи: методичний посібник для вчителів / авт.-укладач О. І. Пометун та ін. – Київ: Вид. дім Освіта, 2011. – 76 с.
11. Химинець В. В. Еколого-економічні засади сталого розвитку Закарпаття : монографія / В. В. Химинець. – Ужгород, 2004. – 212 с.
12. Chervinska I. B. Implementation of pedagogical potential educational space of a comprehensive school in conditions of transformation society. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences 2015, № 9-10. pp. 112–117.
13. Mazur Piotr. (2014). Regional, patriotic and multicultural education in Poland. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Vol 1, No 2-3 (2014). pp. 68-78. [in Ukraine]
14. Malinovski Bronislav (1931). A Scientific Theory of Culture and Other Essays. Chapel Hill, NC, University of North California Press, 1931. [in US].

УДК 3.071:338.43.02(477.86)

Ольга Балюк, студент,
науковий керівник **Мартишин І.В.**,
викладач обліково-економічних дисциплін,
Рогатинський державний аграрний коледж
м. Рогатин

РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУ У РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ПРИКАРПАТТЯ

В останій час бурхливими темпами в усьому світі, в тому числі і в Україні та її регіонах розвивається великий і малий бізнес. Він заповнює практично усі галузі економіки. Одним із них є – фермерське господарство.

Ключові слова: Прикарпаття, фермерське господарство, бізнес-план, інвестор, поворотна допомога.

На сьогоднішній день фермерське господарство є дуже рентабельним бізнесом на Прикарпатті. Потрібно відзначити, що в останні десятиліття воно втратило свої позиції. Деякі господарства закрилися, а нові практично не відкриваються. Це пов'язано з так званим технічним прогресом і великою конкуренцією. Адже в харчову промисловість уже давно впроваджені різні генно-модифіковані продукти, які заповнили весь ринок. В силу всього цього натуральні продукти стали все рідше з'являтися на прилавках магазинів.

Для розвитку фермерського господарства на Прикарпатті важливу роль посідає його бізнес-план.

Бізнес-план – специфічний плановий документ, який містить загальний опис напрямків діяльності підприємства або конкретного проекту та його технічних характеристик за певний період часу, відображає організаційно-фінансові заходи для забезпечення виробництва окремих видів товарів, робіт чи послуг.

Цей документ являється ключовим у розвитку фермерського господарства як на Прикарпатті так і в Україні в цілому. Правильна його розробка та проведення аналізу ринку і фінансових результатів дає змогу зацікавити потенційних інвесторів у розвитку господарства.

В даний час можна сміливо сказати про те, що сфера сільського виробництва на Прикарпатті досить приваблива для інвестицій. Є ряд факторів які обов'язково потрібно включати у бізнес-планування:

- низькі податки. Податковий тиск в даній галузі істотно нижче, ніж у багатьох інших;

- державно-приватне партнерство. У розвиток сільського виробництва особливий інтерес є у держави. Профільні відомства розуміють, що бізнесу доведеться зіткнутися з певними складнощами, особливо в перший рік свого існування, тому були розроблені зовсім унікальні проекти співпраці держави і бізнесу. Відповідно до них цілком реально, що суб'єкт, який вклав кошти в розвиток профільного виробництва, отримає чималу компенсацію. Йдеться про повернення частини вкладених інвестицій.

У нашій країні є чимало природних об'єктів з усією інфраструктурою зокрема і на Прикарпатті для того щоб почати власну справу в даній галузі. Звичайно, потрібно враховувати те, що все доведеться модернізувати і переробляти, однак головне тут – це основа.

Для розвитку фермерського господарства на Прикарпатті важливу роль відіграє державна підтримка та підтримка Агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації. Одним із основних напрямків державної підтримки розвитку аграрного сектора економіки Прикарпаття є надання допомоги на поворотній основі.

Поворотна допомога – це фінансова підтримка у визначеному розмірі, яку фермерське господарство зобов'язується повернути у зазначений у договорі термін, але не більше ніж на 5 років. Така фінансова підтримка надається на конкурсних засадах фермерським господарствам для придбання техніки, обладнання, поновлення обігових коштів, у тому числі для

придбання поголів'я сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих і невиробничих приміщень, для закладення багаторічних насаджень та інше.

Для отримання фінансової допомоги на поротній основі, фермерські господарства подають до регіональної комісії заявку та відповідний пакет документів серед яких – ключовим є бізнес-план з техніко-економічним обґрунтуванням доцільності надання фінансової підтримки фермерському господарству. Саме складання бізнес-плану приділяється основна увага для отримання фінансування.

Розвиток Прикарпаття залежить від розвитку фермерського господарства. Західний регіон України збагачений усіма ресурсами для започаткування та ведення фермерського господарства рослинного і тваринного спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Батіг А.І. та ін. Планування та організація діяльності аграрного підприємства: Посібник / За ред. А.І. Батіг. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 425 с.
2. Режим доступу: <http://skepter.com.ua/business-plan/2734/>
3. Режим доступу: <https://mi100.info/2018/04/03/shho-potribno-znaty-fermeram-prykarpattya-aby-otrymaty-finansovu-pidtrymku/>

УДК 336.71:33.05-044.372:005.44(477.86) Іван Благун,
кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту і маркетингу,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ІНСТРУМЕНТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Поява фінансових проблем на мікроекономічному рівні призводить до проблем системного характеру. Зменшення або, в крайньому випадку, брак капіталу у банківському секторі вимагає втручання державних органів у банківську діяльність.

Ключові слова: реструктуризація, фінансова нестабільність, банківська криза, спекулятивне фінансування, інновації.

В умовах глобальної фінансової кризи має місце гіпотеза про фінансову нестабільність (*financial instability hypothesis*). Зміст якої, на противагу іншим підходам дає змогу зрозуміти що, банківська справа визначається як діяльність, спрямована в основному на отримання прибутку, завдяки введенню інновацій. В практиці виокремлюють три форми

фінансування (*income-debt relations*): забезпечене фінансування (*hedge financing*), спекулятивне фінансування (*speculative financing*), а також незабезпечене фінансування, яке отримало назву від творця першої фінансової піраміди – Понзі. Забезпечене фінансування дозволяє позичальнику (або тому, хто бере кредит), сплачувати заборгованість з отриманого *cash flow*. У випадку спекулятивного фінансування *cash flow* є недостатнім для повної сплати заборгованості, але позичальники можуть скористатись новою емісією боргу або відтермінуванням кредиту. Спекулятивні позичальники надають інформацію про прибутки, що підкреслюють здатність погашати зобов'язання. Позичальники не отримують *cash flow*, котрий дозволяє сплатити заборгованість, чи навіть відсотки. Оплата стає можлива у випадку продажу активів або залучення нового зобов'язання із, як правило, із більшою процентною ставкою. Вказані форми фінансування дають змогу визначити стабільність і нестабільність в економіці.

Ретроспективні аналізи причин появи криз вказують на наступні основні їх джерела:

- неефективна політика банків, зокрема у сфері кредитного ризику,
- прогалини в наглядових регулюваннях, які дозволили іти на занадто високий ризик,
- запізнилу інтервенційну діяльність з боку наглядачів,
- надмірний оптимізм учасників ринку.
- В одному з перших опрацювань, присвячених аналізу сучасної глобальної фінансової кризи, основними причинами її появи вважаються:
- зменшення вимог до позичальників, у зв'язку з динамічним розвитком кредитування,
- значне, в основному спекулятивне зростання цін на нерухомість,
- збільшення зацікавлень банків продажем заборгованості та сек'юритизацією, що призвело до ослаблення кредитної політики,
- пом'якшення монетарної політики і підтримування протягом тривалого періоду низьких процентних ставок.

Діагностика причин глобальної фінансової кризи, як і діагностика, проведена на політичному та економічному рівнях, вказує на помилки, котрі накопичувались у банківських секторах багатьох держав. Одними із суттєвих помилок були надмірне кредитування і супутня нетипова оцінка ризику, яка також пов'язана з процесом сек'юритизації.

Можна виокремити три хвилі глобальної фінансової кризи. Уже в травні 2006 року збанкрутувала перша американська брокерська фірма Merit Financial Inc., але в серпні 2006 року виросли норми неплатоспроможності для кредитів *subprime*. Від 2007 року почали відбуватись падіння⁷ чергових брокерських установ, серед яких найбільшого розголосу набуло падіння New Century Financial. З огляду на значну роль американського ринку на глобальному ринку, неприємності у даній державі почали поширюватись і на

інші країни, викликаючи ефект зараження. У липні 2007 року Bear Stearns повідомив, що два його хедж-фонди, які інвестували на ринку *subprime*, майже повністю втратили свою вартість. З липня 2007 року (даний факт можна трактувати як початок глобальної фінансової економічної кризи) фінансові установи почали поступово проявляти проблеми, зв'язані зі своїми CDO (*collateralized debt obligation*). Однією з перших таких установ став швейцарський UBS. Спіраль проблем почала закручуватись, і чергові інституції декларували значні зниження показника прибутку (зокрема, Morgan Stanley, Goldman Sachs, Bear Stearns, Citigroup, Merrill Lynch, Bank of America, Barclays, HSBC) або ж серйозні фінансові проблеми (зокрема, IKB Deutsche Industrie Bank, Northern Rock). В березні 2008 року у результаті фінансових проблем Bear Stearns втратив доступ до короткострокового фінансування, у результаті його поглинув JP Morgan у травні того ж року⁸.

Перша хвиля кризи у Європі, починаючи з 2007 року, не викликала надто великого спустошення фінансових ринків, і тільки друга хвиля, яка розпочалась занепадом Lehman Brothers, призвела до колапсу в банківському секторі та в інших сегментах фінансового ринку, через втрату довіри між учасниками ринку. Стартом третьої фази кризи потрібно вважати другий квартал 2010 року, коли виплили назовні фінансові проблеми у Греції. У даній ситуації банки почали відчувати на собі негативні наслідки, пов'язані з утримуванням у своїх портфелях державних цінних паперів, випущених урядами країн Південної Європи.

У разі виникнення фінансової кризи, починається втручання державних органів, прагненням яких є поліпшення ситуації і зцілення банківського сектора. З метою комплексного підходу до інструментів, які дозволять виправити ситуацію в банківському секторі, слід вказати на:

- системне або селективне застосування інструментів реструктуризації;
- використання інструментів, котрі дозволять банку залишитися на ринку (цілком або частково);
- виведення з банку негативних активів.

Інструментом системної підтримки можна вважати підтримку ліквідності. Такі заходи, прийняті центральним банком дають банкам доступ до оперативних ресурсів, після пред'явлення предмету застави (наприклад, у вигляді державних цінних паперів). Вразі прояву паніки на міжбанківському ринку та втрати довіри, банки не проявляють ініціативу кредитувати один одного за рахунок вільних грошових ресурсів. Подібна ситуація виникла, наприклад, після розпаду Lehman Brothers. Центральними банками було прийнято рішення, завдяки якому вдалося утримати ліквідність банківського сектора, не тільки надаючи забезпечені кредити ліквідності, відповідно до принципів діяльності центрального банку, але і за допомогою так званих нестандартних інструментів, або інших засобів, відмінних від тих, які використовуються при відсутності проблем на фінансовому ринку. Подібним варіантом підтримки стають дії у формі програм чи пакетів

(наприклад, у Франції і Данії під час діючої кризи), де уряд заявляє, що він здатен (в ЄС після отримання згоди Європейської комісії) надати фінансову допомогу, а зацікавлені банки, котрі відповідають визначеним критеріям, можуть приєднатися до таких програм.

Інструментами селективного характеру є будь-який вид рятувальних операцій, спрямованих на вирішення проблем конкретного суб'єкта, наприклад, рекапіталізація або націоналізація.

Банк може залишитися на ринку за умов, що його реструктуризація є економічно (або / і політично) виправданою. Це стосується в основному великих банків, банкрутство яких не зможе понести установа гарантування вкладів (виплати вкладникам), а також казначейство. До інструментів, які дозволяють залишитись на ринковій арені, входять: рекапіталізація (або націоналізація), гарантування емісії облігацій, „відкрита» підтримка банку (гарантії по активах і / або зобов'язання, позики), виведення з банку негативних активів (очищення балансу), продажу окремих бізнес-одиниць з метою підвищення доходів і скорочення масштабів діяльності даної інституції, а також покриття витрат не лише з капіталів власників, але й з ресурсів визначеної групи кредиторів (*bail-in*).

Зникнення банку з ринку, за винятком процедури банкрутства, варто пов'язувати з такими інструментами, як ліквідація, проведена „самостійно» банком або призначеною для цього установою (*resolution authority*). Ліквідація супроводжується продажем окремих активів, наприклад, мережі відділень з рахунками клієнтів, кредитного портфелю. Іншим інструментом стає поглинання банку, у якого є проблеми, банком з хорошою репутацією, або ж створення „лікарні» для банків через злиття декількох банків з фінансовими проблемами, а також надання підтримки новоствореній установі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / Олександр Барановський // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 17-19.
2. Біла Н. Г. Економічна криза та структурні зрушення в економіці / Н. Г. Біла [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
3. Laeven L. Systemic Banking Crises: A New Database / L. Laeven, F. Valencia // IMF: Working Paper. – 2008. – № 224. – P. 54–55.

УДК 336.225.674:006.032:3.071(477.86) Валерія Бондаренко, студент,
науковий керівник Татчин С.Г.,
викладач-методист,
викладач вищої категорії,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

У статті досліджено та розглянуто теоретичні основи формування та розвитку аудиту в Україні, наведені його етапи. Запропоновано переваги ведення фінансової звітності за МСФЗ та покращення якості інформації у всіх галузях господарювання, а також для забезпечення сталого розвитку України та її регіонів.

Ключові слова: *сталій розвиток, аудит, аудиторська діяльність, міжнародні стандарти, Міжнародні стандарти фінансової звітності.*

У теперішній час людство стоїть на порозі нового всесвітньо-історичного процесу розвитку цивілізації Всесвітній саміт зі сталого розвитку, оголосив перехід до сталого майбутнього. Перехід до сталого розвитку передбачає реалізацію головної цілі людства – досягнення добробуту. Під сталим розвитком розуміють таку модель соціально-економічного розвитку, при якій досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління людей без того, щоб майбутні покоління були позбавлені такої можливості через вичерпання природних ресурсів і деградацію навколишнього середовища. Саме це поняття стало основою визначення, представленого на конференції.

Визнання необхідності оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю як невід'ємної частини аудиторської перевірки. З приходом економічного розвитку країн виникла потреба у послугах високо кваліфікованих фахівців щодо підтвердження достовірності інформації.

В Україні юридично аудиторську справу було розпочато у 1993 р. з прийняттям Закону України «Про аудиторську діяльність». Від тоді активно почав розвиватися ринок аудиторських послуг суб'єктів підприємницької діяльності – спеціалізованих фірм та сертифікованих аудиторів, суб'єктів малого бізнесу. Нормативна база, яка відноситься до аудиторської діяльності, постійно розвивається, про що свідчить прийняття Закону України «Про внесення змін до закону України «Про аудиторську діяльність», численна кількість прийнятих Аудиторською палатою України та Спілкою аудиторів України рішень, положень, програм та методичних рекомендацій, а також перехід до вимог Міжнародних стандартів аудиту.

Вивчення МСФЗ це головна тенденція у світовому бухгалтерському суспільстві.

Дослідженням розвитку аудиту в Україні та адаптації його до міжнародних стандартів займається ряд вітчизняних спеціалістів, а саме Столярова С.О., Галкін В.В., Жук В.М., Голов С.Ф., Канигін С. Л., Прозоров Ю.В. та ін.. Однак не зважаючи на це проблему розвитку аудиту в Україні до кінця не розкрито, вона є актуальною і потребує вивчення, що і слугує метою нашої статті.

документи Щоб розглянути дане питання більш суттєво, дамо визначення Міжнародним стандартам аудиту (МСА) – це документи, що формулюють однакові вимоги, при дотриманні яких забезпечується відповідний рівень якості аудиту й супутніх йому послуг. Міжнародні стандарти аудиту призначені для застосування при аудиті фінансової звітності, але їх можна адаптувати й для аудиту іншої інформації й надання супутніх послуг.

Відомо, що країни з досить високим рівнем розвитку аудиту – Канада, Великобританія, Ірландія, США – лише приймають до відома положення Міжнародних стандартів аудита. Аудитори ряду країн, у число яких входять Австралія, Бразилія, Індія й Голландія, використовують їх для розробки національних стандартів аудита. Країни, що не розробляють власні стандарти аудиту, такі, як Малайзія, Нігерія, Фіджі й інші, застосовують Міжнародні стандарти аудиту в якості національних. Україна також перейшла на використання Міжнародних стандартів аудиту в якості національних.

Відбувалася ця процедура у три етапи:

1. Прийняття рішення АПУ, в якому зазначалося про прийняття Стандартів аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів в якості Національних стандартів аудиту з 1 січня 2004 року [1].
2. Прийняття рішення АПУ про затвердження Національних нормативів аудиту України та Кодексу професійної етики аудиторів України [2].
3. Прийняття рішення АПУ про застосування Міжнародних стандартів аудиту [3].

Перехід до Міжнародних стандартів аудиту, на нашу думку, можна пов'язати з наступними причинами: перш за все, ними користуються усі країни Євросоюзу, до якого ми прагнемо вступити; по-друге, українським підприємствам, які зацікавлені в залученні іноземних інвестицій, необхідно представляти фінансові результати своєї діяльності відповідно до міжнародно-визнаних стандартів; по-третє, для підготовки фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів необхідне глибоке знання як українських, так і міжнародних принципів бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Необхідно зазначити, що розробкою, впровадженням і просуванням міжнародних стандартів аудиту займається Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) – це всесвітня організація бухгалтерів-професіоналів. Її

мета – служіння інтересам суспільства, вдосконалення бухгалтерської професії на міжнародному рівні та розвиток сильної міжнародної економіки.

Також ми вважаємо, що для ефективного економічного та сталого розвитку необхідним є запровадження в Україні, а і, зокрема, на Прикарпатті Міжнародних стандартів фінансової звітності. Відповідно, критично важливим є професійний рівень фінансових менеджерів, бухгалтерів, аудиторів, їхні знання МСФЗ, а також вміння застосовувати знання на практиці. Як наслідок, зростає кількість міжнародних аудиторських фірм в Україні, як і кількість зайнятого в них персоналу, розпочала свою діяльність на території нашої держави, що призвело до збільшення конкуренції і тим самим до покращення якості роботи аудиторів.

Таким чином, формальний перехід України на правові засади регулювання аудиторської діяльності, визначені Міжнародною федерацією бухгалтерів, став одним з логічних кроків, синхронних з порядком виконання стратегічних завдань по переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Слід зауважити, що такий перехід є випереджуючим порівняно із впровадженням міжнародних підходів до регулювання обліку в національну практику.

Цей процес активізував роботу бухгалтерів та аудиторів України, надавши їм можливість працювати не лише в правовому полі нашої держави, але і з орієнтацією на закордонних замовників. Відтак зростання професійного рівня, у зв'язку з вивченням МСФЗ та МСА підтверджується престижними сертифікатами міжнародного зразка. Це, в свою чергу, додатково стимулює розвиток професійного аудиту в Україні.

Позитивними сторонами застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності як для суб'єктів господарювання, які складають звітність, так і для зовнішніх користувачів:

- 1) можливість отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень;
- 2) забезпечення порівнянності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність;
- 3) можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки; престижність та забезпечення більшої довіри з боку потенційних партнерів;
- 4) прозорість інформації, у багатьох випадках велика надійність інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також чисельними поясненнями до звітності.

Отже, переваги складання звітності за міжнародними стандартами дійсно є, і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як процес глобалізації економіки і світових господарських зв'язків та сталого розвитку України. Принципи закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан організації. У зв'язку з цим

цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземний, але й для національних інвесторів також.

Це ще раз підтверджує необхідність і корисність впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності за для забезпечення сталого розвитку країни та її регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутинець Ф.Ф., Шевчук В.О. «Міжнародні стандарти фінансової звітності та міжнародні стандарти аудиту», - Центр учбової літератури: 2016 р.
2. Рішення АПУ «Про застосування стандартів аудиту» № 344 від 04.05.2017 р.
3. Режим доступу: <http://www.apu.com.ua>

УДК 332.146:330.322(477.86)

Степан Вульчин, бакалавр,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

В контексті останніх років Прикарпатський регіон стає все більш привабливим для інвестування, адже має великий потенціал в туристичній, економічній та соціальній сферах. Але незважаючи на великий на ці всі фактори у регіоні ще не сформувалася чітка модель інвестиційної інфраструктури регіону. Саме тому у цій статті обґрунтовано організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону та розроблено систему інвестиційного маркетингу регіону.

Запропоновано тип організаційного механізму реалізації інвестиційного потенціалу Прикарпатського регіону та розподілено на 3 етапи починаючи з чіткого формування та отримання чіткої платформи для інвестицій і сталий розвиток в умовах глобалізації.

Перший етап механізму механізм формування інвестиційного потенціалу регіону – спрямований на формування природних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів регіону. Даний механізм передбачає орієнтацію на максимальну диверсифікацію джерел інвестування, пріоритетним є врахування інтересів інвесторів та забезпечення швидкої окупності, високої рентабельності та ресурсно-сировинної забезпеченості інвестиційних вкладень.

Головними інструментами реалізації механізму є первинна побудова системи інвестиційного маркетингу та створення інвестиційного іміджу регіону, а також стимулювання виникнення об'єктів інвестиційної інфраструктури.

Другий етап – механізм нарощування інвестиційного потенціалу регіону. В порівнянні з іншими регіонами України Прикарпатський регіон має середній рівень використання інвестиційного потенціалу, проте все ще існує суттєва різниця між наявним рівнем і максимальними можливостями нарощування інвестиційного потенціалу. Пріоритетами спрямованості механізму нарощування інвестиційного потенціалу регіону є: стратегічний характер та інноваційна спрямованість залучення інвестиційних вкладень, а також врахування соціально-екологічного ефекту їх використання. Даний механізм орієнтований на урівноваження інтересів інвесторів і економіки регіону, особливістю є також спрямування механізму на оптимізацію процесів взаємодії між існуючими на інвестиційному ринку суб'єктами інфраструктури, а саме: розмежування їх функцій, сприяння становленню здорової конкуренції та вільного ціноутворення, створення потужної регіональної інформаційно-правової бази їх діяльності.

Третій етап – механізм оптимізації використання інвестиційного потенціалу регіону. Головними завданнями цього механізму є якомога ефективніше використання залучених інвестиційних вкладень, перерозподіл їх у сфері діяльності, які забезпечать інноваційну спрямованість вкладень та збережуть інвестиційну безпеку регіону.

Для ефективного застосування механізмів формування, нарощування та оптимізації використання інвестиційного потенціалу регіону, різними авторами розроблено характеристики складових механізму – системи інвестиційного маркетингу та інвестиційної інфраструктури регіону. Інвестиційний маркетинг регіону визначено як процес постійного просування і реалізації інвестиційного потенціалу регіону на вітчизняному та світовому ринках інвестицій, спрямований на задоволення потреб регіону в інвестиційних ресурсах, зростання рівня життя населення і якості навколишнього середовища.

Основні складові елементи побудови системи інвестиційного маркетингу регіону: визначення місії, основних завдань і цільових груп інвестиційного маркетингу регіону, позиціонування регіону на інвестиційному ринку, формування системи маркетинг-мікс інвестиційного потенціалу та інвестиційного іміджу регіону.

Отже при належному виконанні та правильному контролі з боку регіональної влади описаний механізм може вирішити наукове завдання, що виявляється у розвитку та поглибленні концептуальних основ і методичної бази побудови системи організаційного механізму формування та нарощування інвестиційного потенціалу Прикарпатського регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасимчук З.В., Ткачук В.Р. Зміст, складові та фактори формування і управління інвестиційним потенціалом регіону // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. – – Вип. 189. – Т.5. – С. 1500 – 1506.

2. Герасимчук З.В., Галушак В.Л., Ткачук В.Р. Інвестиційна привабливість як чинник зменшення проблемності регіону // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2016. – Вип.196. – Т.3. – С. 724 – 728.
3. Ткачук В.Р. Фактори нарощування інвестиційного потенціалу регіону та інвестиційна безпека // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Зб. наук. праць. Луцький державний технічний університет. – Луцьк: ЛДТУ, 2016. – Вип. 2 (8). – С. 157 – 165.

УДК 339.13:658.626(477.86)

Мар'яна Гулей, студент,
науковий керівник **Благун І. І.**,
кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту і маркетингу,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА РИНОК

Запускаючи свою продукцію «в маси», багато брендів, які мають всі передумови і амбіції стати якщо не мегапопулярними, то дійсно популярними в колах своєї цільової аудиторії, забувають про найважливіший аспект маркетингу – правильному просуванні торгової марки на ринку. Вони зосереджуються на самому продукті і його максимальному поліпшенні, геть відкидаючи те, що найідеальніший товар не стане улюбленим без розробки і впровадження стратегії його просування. Вийшовши на ринок, не маючи конкретного плану, такі компанії приречені на провал.

Ключові слова: бренд, ринок, стратегія, цільова аудиторія, товар.

Для того, щоб після створення, Ваш продукт продовжив своє життя і мав успіх на ринку, необхідно розробити стратегію просування бренду.

Але і орієнтуватися на чужий досвід і чужі стратегії теж не варто: те, що добре пішло у одних, у вас може стати провальним. Адже кожен продукт – унікальний (навіть якщо аналогічних на ринку існує безліч) і стратегія, яка повинна вивести його на необхідний рівень, теж повинна бути унікальною.

Торгові марки або існуючі бренди з часом втрачають свої позиції на ринку, незважаючи на утверджену високу якість продукту. Коли лояльність споживачів нічим не підкріплюється, вони починають схилитися до товарів конкурентних компаній.

Тому, якщо ви хочете не просто завоювати, але й утримати ваших покупців на все життя, розширювати частку ринку компанії або захоплювати нові сегменти і ніші, вами має бути створена стратегічна основа, а ну, точніше стратегія просування бренду.

Ефективна стратегія поступово просуває товар до наміченої мети, координуючи тактичні заходи та визначаючи концепцію позиціонування бренду на ринку.

У світовому маркетингу це поняття звучить як go to market strategy. Глобально процес розробки стратегії складається з декількох етапів: визначення цілей бренду; SWOT-аналіз, який допомагає виявити сильні і слабкі сторони продукту (цей крок допоможе мінімізувати всі ризики, пов'язані з просуванням і використанням бренду); позиціонування; ціноутворення; проникнення продукту на ринок; формування популярності, пошук найефективніших каналів комунікації з користувачем; шлях до лояльності споживача. Етапи розробки стратегії просування бренду:

Пізнаваність торгової марки, цілісне сприйняття, емоції та враження, закладені в продукті (послужі), бачення продукту в перспективі – це всі функції бренд-стратегії. Програма розвитку продукту зберігає цілісну концепцію товару, ділиться зі споживачами потрібними емоціями.

Створення бренд-стратегії складається з:

1. Визначення цільової групи майбутнього бренду, концепції позиціонування бренду.

2. Розробка індивідуальних повідомлень (емоційних послань) – базова комунікаційна стратегія.

3. Розробка доказів повідомлення для кожної групи цільової аудиторії.

4. Визначення набору вражень – думку, яку необхідно сформувати в підсвідомості кожної групи цільової аудиторії.

5. Формулювання бренд-амбіцій для майбутнього бренду.

Від чого залежить вартість розробки стратегії та просування бренду?

1. Від термінів розробки. Якщо розробити стратегію потрібно у стислі терміни, вартість буде вищою.

2. Розміру бренду і цілей компанії - чим вони вищі, тим вище ціна створення стратегії просування.

3. Конкуренції на ринку, на якому працює бренд. Чим вища конкуренція, тим вища вартість.

Стратегія бренду – це комплексна програма розвитку ідентичності продукту і збільшення його активів. Вона визначає основну цільову аудиторію продукту, закладає основну ідею бренду та атрибути його подачі, емоційні та фізичні характеристики, візуальний образ, стратегію ціноутворення, канали збуту і комунікації для просування товару.

Вона зумовлює його майбутнє – чим стане продукт, хто буде його споживачем, в якому напрямку бренд буде розвиватися.

Елементи стратегії бренду

Розробка і просування бренду – це два ключі його стратегії, яка включає в себе безліч окремих елементів і процесів.

Для чого бренду потрібна стратегія просування?

Розробка програми розвитку продукту на ринку дає наступні можливості:

- визначити недоліки та проблеми поточного стану бізнесу;
- визначити головні потреби цільової аудиторії і створити нову потребу, на основі вашого товару;
- скоригувати чи створити новий напрямок розвитку торгової марки;
- підкреслити важливі конкурентні переваги компанії і виділити серед конкурентних-фірм;
- створити образ бренду, потрібне враження про нього, продемонструвати його основну ідею і зробити бренд популярним;
- зміцнити позиції на ринку і рівень довіри споживача, створити міцний зв'язок з аудиторією і залучити нових споживачів;
- підвищити вартість матеріальних і нематеріальних активів компанії.

Основа успіху торгової марки – це серце стратегії, головна ідея, основний принцип, перевага продукту і причина покупки, яка вигідно відрізняє новий продукт від конкурентів. Надзвичайно важливо наслідувати обрану стратегію до кінця – керувати товаром. Це дає великі шанси закріпитись у свідомості споживача на довгостроковий період і стати легендарним брендом.

Freemium як частина сучасної стратегії просування бренду

Розвиваючи на ринку будь-який новий товар, маркетологи все частіше використовують модель *freemium*, яка дозволяє виводити бізнес на високий рівень в короткі терміни, при застосуванні методів партизанського маркетингу. Іншими словами, це «шара» для покупця, завдяки якій компанія збільшує клієнтську базу, а, значить, і прибуток.

Freemium допомагає заробити лояльність клієнтів ще до того, як продукт повною мірою потрапляє на ринок. За рахунок «смачних» пропозицій (запропонуйте покупцеві продукт ... безкоштовно, майже безкоштовно або так, щоб він подумав, що це безкоштовно), інформація про бренд поширюється максимально швидко, товар рекомендують друзям і знайомим. Коли «сарафанне радіо» попрацювало над популярністю, саме час запропонувати наступну «смакота», але вже за певну ціну.

Ця модель працює не на руйнування нової компанії, а виключно на її посилення: стабільний фінансовий результат, зниження вартості залучення клієнтів, ефективна реклама.

Особливості впровадження стратегії просування бренду

Якщо ви всерйоз маєте намір завоювати ринок і перетворити свою хорошу задумку в геніальну ідею, в роботі над деякими етапами стратегії рекомендуємо прислухатися до порад, наведеним нижче.

1. Позиціонування по-новому

Позиція виробника і посил бренду повинні максимально акцентувати увагу на унікальності продукту і його переваги, його актуальності в даний час і для конкретної цільової аудиторії. Використовуйте інновації для позиціонування бренду, але пам'ятайте, що воно повинно бути зрозумілим споживачеві.

2. Правильне ціноутворення

Існує 3 стратегії ціноутворення на продукцію бренду: Максимізація, Проникнення, Ковзання. Уважно вивчивши ринок, постарайтеся якомога реальніше оцінити свою нішу і вибрати правильний план ціноутворення.

Максимізація – кардинально швидке зростання доходів. Стратегія, спрямована на максимальне збільшення, прибутку в найкоротший термін. Її варто вибирати в двох випадках: якщо оптимальна короткострокова вартість приблизно така ж, як і довгострокова і, якщо компанія не має чіткого уявлення про платоспроможність своєї цільової аудиторії.

Стратегія Проникнення спрямована на розширення частки ринку: спочатку на одиницю товару встановлюється низька ціна. Тут застосовується тактика bottoms-up: завоювавши велику частку ринку при мінімальній ціні, компанія підвищує ціни і впевнено рухається вгору за ринковою сходах, тримаючи на гачку лояльних споживачів і за рахунок цього залучаючи нових. Подібне ціноутворення ідеально поєднується з моделлю freemium.

Ціноутворення за принципом Ковзання протилежно Проникненню: тут спочатку при виведенні продукту на ринок ставиться висока вартість. Поступово відбувається розширення ринкових сегментів за рахунок періодичного зниження цін (акції, знижки). Власне, від того, який тип ціноутворення буде обраний, залежить і метод проникнення продукту на ринок.

3. Цілеспрямоване поширення

Проаналізувавши і навіть протестувавши всі можливі канали комунікації зі споживачем, виберіть найефективніші. Вони і стануть пріоритетними. Це повинні бути канали, через які кінцевий користувач з найбільшою ймовірністю буде шукати продукт або інформацію про нього. Робота по цих каналах повинна бути постійною і систематизованою.

Продумуючи стратегію «виходу на ринок» бренду, пам'ятайте, що ваше головне завдання – розповісти про унікальність продукту, переконати споживача в його необхідності і, не давши можливості розчаруватися, заробити лояльність покупців. Якщо ви хочете реального прориву, працювати над цим питанням потрібно точно так само ретельно, як і над самим продуктом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія бренду (просування бренду компанії). Електронний ресурс: [<https://rubarbs.com/ua/strategiya-prodvizheniya-brenda-na-ryno/>]
2. Стратегія просування бренду на ринок. Електронний ресурс: [<https://koloro.ua/ua/strategiya-brenda.html>]

УДК 339.743:3.071(477.86)

Андрій Дмитришин, студент,
науковий керівник Дмитришин Р.І.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ПРОГНОЗУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Досліджено та проаналізовано основні підходи до прогнозування динаміки валютного курсу, проведено аналіз впливу валютного курсу на сталий розвиток регіону.

Ключові слова: валютний курс, динаміка, прогнозування, сталий розвиток регіону.

Обмінний курс є високоефективним інструментом впливу на конкурентоспроможність будь-якого рівня економіки як на світовому, національному, так і на регіональному ринках. Це зумовлюється тим, що валютний курс є проявом «ціни» грошей на валютному ринку, який виступає чутливим індикатором усіх процесів, які відбуваються в економіці – структурних, цінових, продуктивних, кон'юктурних тощо [1]. Кожен із цих процесів впливає на попит та пропозицію на валютному ринку, спричиняє зміну його рівноваги, а отже – зміну валютного курсу. Високі чутливість і синтетичність валютного курсу як індикатора економічного розвитку робить його здатним досить повно та точно характеризувати стан загальної конкурентоспроможності країни та її регіонів зокрема. Тому вивчення динаміки обмінного курсу та її вплив на сталий розвиток українських регіонів набуває особливої актуальності в контексті посткризового відновлення економіки.

Дослідженням впливу валютного курсу на економічний розвиток займається велика кількість науковців. Зокрема, в [2] наголошується, що зміцнення валюти негативно впливає на динаміку виробництва в основних галузях економіки та на такі макроекономічні показники, як ВВП, промислове виробництво, вантажообіг транспорту. Лише в галузях, що орієнтовані на кінцевий споживчий попит, зміцнення валютного курсу призводить до зростання виробництва. В [3] стверджується, що зміцнення грошової одиниці, яке підтримане профіцитом бюджету, дає змогу знизити очікування інфляції і таким чином посилити виробництво технологічної продукції через збільшення реальної грошової маси. З іншого боку, потребує ретельної уваги дослідження впливу обмінного курсу на сталий розвиток регіонів України, що зумовлено дестабілізацією політичної ситуації в країні та зниженням світових рейтингів інвестиційної привабливості окремих областей.

На динаміку валютного курсу окремої держави визначальний вплив здійснює конкурентоспроможність його товарів на світових ринках, зміна якої в кінцевому рахунку обумовлена рівнем техніки і технології її виробництва. Висока конкурентоспроможність товарів забезпечує збільшення обсягу експорту країни і тим самим стимулює приплив іноземної валюти, що сприяє підвищенню валютного курсу грошової одиниці даної країни.

Рівень валютного курсу залежить також від стану національного фінансового ринку. При наявності в країні складної економічної ситуації, коли іноземні інвестори в терміновому порядку реалізують акції місцевих підприємств і державні облігації і вивозять капітали за кордон, обмінний курс національної грошової одиниці даної країни знижується нижче паритету купівельної спроможності валюти. І навпаки, якщо в даній країні відбудеться підвищення процентних ставок і покращиться загальний економічний стан, то почнеться приплив іноземного капіталу, що, в кінцевому рахунку, буде сприяти підвищенню валютного курсу грошової одиниці цієї країни.

Математичні методи прогнозування валютного курсу можна розділити на три великі групи: формалізовані, евристичні і комплексні [4]. Для здійснення якісного прогнозування необхідні наступні складові:

- науковий аналіз процесів,
- визначення і аналіз причинно-наслідкових та інших зв'язків між ними,
- оцінка ситуації, що склалася і виявлення ключових проблем, які необхідно вирішувати;
- спроба передбачити майбутнє, виникаючих проблем і завдань щодо їх подолання;
- аналіз і зіставлення різних варіантів розвитку процесів.

Щоб зробити прогноз валютного курсу, необхідно користуватися надійними джерелами інформації і перевіреними даними. Зважаючи на це, прогнозування є складним питанням, для вирішення якого використовуються різні підходи:

- 1) технічне прогнозування;
- 2) фундаментальне прогнозування;
- 3) прогнозування на базі ринкових очікувань;
- 4) прогнозування на базі експертних оцінок;
- 5) використання послідовності Фібоначчі (поширена серед Forex-трейдерів);
- 6) хвильова теорія Елліотта;
- 7) імітаційні моделі;
- 8) теорія нечіткої логіки тощо.

Оскільки формування валютного курсу - складний, багатofакторний процес, обумовлений взаємозв'язком економіки різних рівнів ієрархії. Тому при прогнозуванні ефективною вважається комбінація декількох методів прогнозування валютного курсу.

Щоб виявити вплив динаміки валютного курсу на сталий розвиток окремих регіонів, можна скористатись формалізованою залежністю, наведеною в [1]:

$$BPII = f(BK; III),$$

де *BPII* – валовий регіональний продукт регіону; *BK* – обмінний курс гривні до долара; *III* – прямі іноземні інвестиції в регіон. В [1] дана залежність є лінійною і показує, що для окремих регіонів України девальвація обмінного курсу спричиняє зменшення валового регіонального продукту, а надходження інвестицій сприяє його зростанню.

Отже, динаміка валютного курсу однозначно має вплив на розвиток як окремих регіонів, так і на зовнішньоекономічну позицію та імідж країни на світовому рівні. Стабілізація обмінного курсу має велике значення для забезпечення стабільного функціонування регіонів держави. Динаміка валютного курсу може впливати також на різні галузі національної економіки (позитивно чи негативно). Тому важливим є створення ефективної системи моніторингу та прогнозування валютного курсу задля забезпечення стабільності валютної системи та сталого економічного розвитку країни та її регіонів зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макогін З.Я. Вплив динаміки обмінного курсу на економічний розвиток регіонів України / З.Я. Макогін // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.5. – 277-281.
2. Береславська О. Курсова політика в Україні: тенденції та перспективи / О. Береславська // Вісник Національного банку України : журнал. – 2011. – № 2. – С. 10-15.
3. Казарінов Д.В. Роль валютного регулювання в забезпеченні макроекономічної рівноваги реального сектора економіки України / Д.В. Казарінов // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2012. – Вип. 1(11) – 9-40.
4. Русинов В.Н. Финансовый рынок. Инструменты и методы прогнозирования. – М.: Альпина Паблшер, 2000. – 216 с.

УДК 338.486.2.:3.071:005.332.4(477.86)

Христина Довган, Ганна Семчук, студент,
науковий керівник Бринзей Б.С.,
кандидат економічних наук,
викладач Івано-Франківського державного
коледжу технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: СПІЛЬНА МЕТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті висвітлено, що процеси глобалізації, вимагають формування відповідного рівня конкурентоспроможності підприємств регіону. У перспективі необхідне застосування кластерної політики та кластерного підходу до організації підвищення конкурентоспроможності підприємств на регіональному рівні.

Ключові слова: кластер, конкурентоспроможність підприємств, глобалізація, територія, економічне зростання.

Економіка насправді є основою розвитку як країн, так і місцевих регіонів. Регіон як самостійна територіально організована економічна система поступово стає не тільки окремим економічним агентом національної економіки, але також вступає в світові конкурентні процеси. Роль територіально організованих економічних систем в цьому випадку залежить не тільки від макроекономічних умов або можливостей самих регіонів, але також від конкурентних переваг, механізмів конкурентної взаємодії регіонів і позицій регіону в цій взаємодії. Якщо окреме неконкурентоспроможне підприємство може просто вийти з ринку, тобто припинити своє існування, то це не може статися з регіоном чи країною. Дедалі більше актуалізується потреба в системних дослідженнях задля посилення конкурентоспроможності економіки регіону, насамперед за рахунок зміцнення факторних конкурентних переваг підприємств базових видів економічної діяльності, стимулювання міжрегіональної інтеграції та сталого розвитку регіонів, формування раціональної структури регіональної економіки, спроможної адекватно реагувати на зовнішні виклики процесів глобальної економічної інтеграції [1].

Основними цілями економічного розвитку є кількісне зростання населення та багатства, поява якісно нових благ, цінностей явищ та процесів. У класичному розумінні під економічним розвитком розуміють перехід від одного стану економіки до іншого, коли у новому періоді не лише збільшується виробництво тих товарів та послуг, які вже вироблялись, а має місце виробництво нових товарів та послуг з використанням нових технологій у порівнянні з минулим часом. Тому домінуючим напрямком планування є зосередження уваги в першу чергу на плануванні місцевого економічного

розвитку, та формуванні конкурентних переваг підприємств регіону. Для ефективного функціонування та подальшого розвитку підприємства змушені адаптуватися до постійних змін як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі. Дедалі неминучим стає стратегічне бачення шляхів розвитку, забезпечення стійкого економічного зростання в довгостроковій перспективі.

В умовах глобального світу, спроможність громад є основою економічного розвитку і пов'язана з їх конкурентоспроможністю підприємств які функціонують в межах краю. Тому потенціал економічного розвитку регіону визначається її конкурентоспроможністю підприємств, яка, у свою чергу, пов'язана із створенням привабливого середовища для розвитку бізнесу, вмінням залучити і розвинути діяльність тих підприємств, що найкращим чином забезпечать ріст продуктивності праці, створення кращих робочих місць та високу додану вартість. Конкурентоспроможність території залежить від продуктивності фірм, що працюють в території та величини доданої вартості, яку вони створюють. Індикатором конкурентоспроможності території передумовою розвитку є інвестиційна привабливість місцевої економіки. Місцеві факторні умови (діловий клімат, інфраструктура, готовність громади до співпраці та активних дій) визначають рівень конкурентоспроможності території.

Конкурентоспроможність для фірми – це здатність фірми при рівних умовах для всіх учасників ринку виробляти товари або послуги, що продаються на міжнародних ринках, збільшуючи власний дохід. Конкурентоспроможність для території – це здатність місцевої економіки (фірм, розташованих на території), при рівних умовах для всіх учасників ринку, виробляти товари чи послуги, що продаються на міжнародних ринках, збільшуючи індивідуальний та сукупний дохід громади, створюючи зацікавленість для місцевого бізнесу, залучаючи зовнішні інвестиції в територію, заохочуючи до проживання та праці людей в цій території [2]. Збільшення доходів, яка досягається через стратегію росту конкурентоспроможності підприємства та залучення інноваційних високопродуктивних інвестицій, що забезпечать високий рівень доданої вартості (Рис. 1).

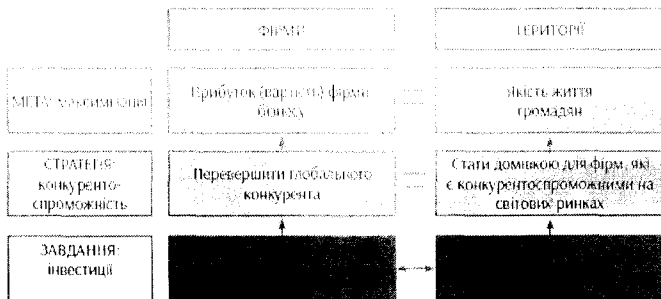

Рис. 1. Конкурентоспроможність: спільна мета розвитку фірм та територій

Наявність великих, особливо стратегічних підприємств транснаціональних компаній сприяє розвитку малих та середніх бізнесів, які їх обслуговують чи виконують посередницьку або підрядну роботу (постачання, пакування, оформлення, дизайн, збут, логістика, транспорт, харчування, реклама, торгівля, супровід, охорона, тощо), вони часто нагадують «...кораблики, які швидко рухаються і обслуговують баржу». За таких умов викристалізовується поява кластеру підприємств, які зв'язуються формуванням «ланцюжка доданої вартості», а це ще більше забезпечує розвиток і призводить до зростання доданої вартості на території регіону.

Термін «cluster» перекладається з англійської як гроно, скупчення, а у нашому розумінні це – «зростати разом». Кластер – одна з найефективніших форм організації розвитку економіки на місцевому рівні, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній [3]. Об'єднання у кластери формують специфічний економічний простір з метою розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів, а отже, виконують функції структуроутворювальних елементів глобальної системи.

Економіка, що формується на основі кластерів, – це модель конкурентоздатної та інвестиційно привабливої економіки, що забезпечує високий рівень та якість життя населення. Майкл Портер, американський вчений, фахівець у сфері кластерів, дає наступне визначення: «Кластери – це зосередження в території взаємозалежних підприємств організацій та установ... вони охоплюють значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби: постачальників спеціального оснащення, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів, а також університети, центри стандартизації, торговельні асоціації, які забезпечують утворення, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження та технічну підтримку, тощо.» «Ланцюжок доданої вартості» у загальному вигляді – це узгоджений набір видів діяльності, що створюють цінність товару, починаючи від вихідних джерел сировини аж до готової продукції (послуги), доставленої кінцевому користувачеві [4].

Приналежність до певного кластера регіонів за рівнем сталого розвитку визначається значеннями компонент сталого розвитку за усіма його вимірами, або домінуванням високих значень одних компонент та фоні низьких компонент інших.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємств регіонів з позицій сталого розвитку означає підвищення рівня подолання регіонами несприятливих соціальних, економічних і екологічних ризиків та тенденцій, із спроможністю регіону забезпечувати збалансований розвиток, саморегулювання, самовдосконалення із максимальним використанням внутрішніх, а також зовнішніх ресурсів для задоволення потреб населення регіону. Сталий розвиток регіонів країни має бути орієнтований на забезпечення умов, які дозволять кожному регіону країни мати необхідні та

достатні ресурси для забезпечення гідних умов життя населення, комплексного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Поступова глобалізація та зміцнення взаємозв'язків національних економік і їх регіональних компонент актуалізують проблеми підвищення їх конкурентоспроможності, як необхідної і достатньої передумови сталого розвитку в жорсткому конкурентному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасимчук З. В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: Монографія / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська. - Луцьк: Надстир'я, 2008. - 248 с.
2. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.
3. Узбстер Ф. Теорії інформаційного общества / Ф. Узбстер. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
4. Портер Е. Майкл. Конкурентна стратегія: Ме- тодика анализа отраслей и конкурентов / Портер Е. Майкл. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. - 454 с.

УДК 3.071:330.14:332.1(477.86)

Оксана Дюк, викладач,
голова циклової комісії менеджменту,
Калуського коледжу економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
м. Калуш

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Людський капітал розглядається, як найголовніший ресурс, який відіграє важливу роль в сталому економічному розвитку вітчизняного підприємства. Описуються етапи розвитку наукових досліджень цього явища, робиться висновок про те, що цей показник вимагає всебічного розгляду та повинен характеризуватися дослідниками як кількісно, так і якісно.

Ключові слова: людський капітал, економічний розвиток, національне багатство, конкурентоспроможність, вітчизняне підприємство.

Після переходу України до ринкових відносин, стало очевидно, що наша держава відстає у соціально-економічному та науково-технологічному розвитку від провідних країн світу і актуальною проблемою стає ресурсне забезпечення. Акцентувати увагу потрібно не тільки на фінансових та

матеріально-технічних ресурсах, а і на такому виді ресурсного забезпечення, як люди.

Людський капітал є головним джерелом нагромадження національного багатства. В економічній літературі поняття «людський капітал» не є новим, тому, що людина розглядається, як основний носій творчого потенціалу.

Останнім часом існує думка, що економічне зростання вітчизняного підприємства, багато в чому залежить від того, наскільки вагомі його вкладення в персонал. Звідси і виникає поняття «людський капітал». Основними складовими людського капіталу є ментальність, освіта, здоров'я і накопичені знання, а також досвідчені фахівці, що визначають приріст і ефективність використання знань та інновацій, підприємницького ресурсу. Всі складові людського капіталу важливі. Низька якість будь-якої з них різко знижує загальну якість людського капіталу.

Багато дослідників, стверджують, що кожна із складових людського капіталу носить імовірнісний характер. Одні складові – незалежні величини, інші – як умовно залежні. Наприклад, погане здоров'я людини негативно позначиться на отриманні високих професійних знань і набутті нових навиків. Але в той же час погане здоров'я ніяк не вплине на його загальну культуру і цінності.

Сам людський капітал тим більше, чим більше імовірнісна величина кожної з його складових. Збільшення тільки однієї складової призводить до незначного загального збільшення людського капіталу. З цього випливає, що ймовірність існування високого рівня людського капіталу залежить, як від наявності всіх його складових, так і від високої ймовірності існування кожної з них.

Людський капітал – міра втілених у людині природних здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації, професійного досвіду, стану здоров'я, якості харчування та їх здатність приносити доход [1].

Залежно від роду виконуваної роботи людський капітал поділяють на загальний людський капітал, специфічний людський капітал, людський інтелектуальний капітал [2].

Людина є носієм певних природних індивідуальних здібностей і талантів, які дані їй природою і які розкрила життєдіяльність. На розвиток якостей і здібностей людина витрачає певні фізичні, матеріальні та фінансові ресурси.

Саме людський капітал є найціннішим ресурсом, за допомогою якого можна значно підвищити конкурентоспроможність та рентабельність вітчизняних підприємств.

Теорія людського капіталу логічно пояснює і глибше досліджує кардинальні проблеми, які наведено на рис. 1 [3].

Рис. 1 Сутність теорії людського капіталу [3].

В Україні відома концепція людського капіталу, яку запропонував американський економіст Дж. Кендрик у роботі «Сукупний капітал США і його формування». На думку Дж. Кендрика капітал – це «здатність протягом певного періоду створювати певний продукт і дохід, включаючи неринкові форми доходу». Виходячи з такого визначення капіталу, вчений поділяє його на дві основні складові – речовий і не речовий капітал, а кожна з цих частин, у свою чергу, поділяється на капітал втілений і не втілений у людях [4].

У всіх сферах економічної діяльності людський капітал, його обсяг, якість і форми використання виступають головним чинником економічного зростання. Як правило, при оцінці вкладу різних видів діяльності в економічне зростання ігноруються їх можливі негативні наслідки. Разом з тим необхідно відзначити, що використання одностороннього підходу до визначення людського капіталу лише як ресурсу економічного зростання призводить до серйозних дисбалансів в економіці і загострення соціальних проблем.

Можна з упевненістю говорити про те, що змінилося ставлення суспільства до вкладень в людину. У витратах на персонал ми навчилися бачити інвестиції, щоб забезпечити виробничий, причому довготривалий за своїм характером ефект.

Таким чином, людський капітал, як продукт виробництва являє собою знання, вміння, навички, які людина набуває в процесі навчання і трудової діяльності, і як будь-який інший вид капіталу, має здатність накопичуватися. Крім того, процес накопичення людського капіталу носить більш тривалий характер, ніж процес накопичення фізичного капіталу. До цих процесів належить навчання в школі, вузі, на виробництві, підвищення кваліфікації, самоосвіта, тобто безперервні процеси. Якщо накопичення фізичного капіталу триває, як правило, 1 – 5 років, то процес накопичення в людський капітал – 12 – 20 років.

Основна частина світового людського капіталу зосереджена в розвинутих країнах світу. Це пов'язано з тим, що інвестиції в людський капітал в останні півстоліття в цих країнах значно випереджають інвестиції у

фізичний капітал. Існують певні труднощі при порівняльній оцінці вартості людського капіталу країн з неоднаковим рівнем розвитку. Людський капітал слаборозвиненої країни і розвиненої країни має різну продуктивність на одиницю капіталу, а також різну якість.

Національний людський капітал був і залишається головним інтенсивним фактором розвитку економіки і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Економічна енциклопедія: У 3-х т. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – Т. 2. – С. 216.
2. Гуменюк Ю. П. Людський капітал та вплив його глобального переливу на соціально-економічний розвиток / Ю. П. Гуменюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 682. – С. 279–270.
3. Павленко Т. Ю. Формування і розвиток людського капіталу та його роль у підвищенні економіки України / Т. Ю. Павленко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2014. - № 3. - С. 57–65.
4. Прошак Г. В. Основні компоненти людського капіталу: теоретичний аспект [Текст] / Г. В. Прошак // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету: збірник науково-технічних праць. – 2008. – Вип. 18.4. – С. 305-309.

УДК 338.486.41:3.071(477.86)

Анастасія Жовнір, студент,
науковий керівник **Татчин С.Г.**,
викладач-методист,
викладач вищої категорії,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

Одним із напрямків забезпечення сталого розвитку Прикарпаття є підтримка економічного зростання, перспективний розвиток підприємств. Важливим аспектом економічного зростання підприємств різних форм власності є правильна організація облікової політики.

Ключові слова: сталий розвиток, облікова політика, наказ про облікову політику.

На сучасному етапі розвитку національної економіки України актуальним є завдання переходу до сталого розвитку країни в цілому та для кожного регіону, у тому числі і Прикарпаття. Збалансований розвиток

регіонів країни має бути орієнтований на забезпечення умов, які дозволяють кожному регіону країни мати необхідні та достатні ресурси для забезпечення гідних умов життя населення, комплексного розвитку та підвищення конкурентоздатності економіки і підприємств України.

Ефективна та раціональна організація обліку на підприємстві починається з розробки його облікової політики, яка передбачає вибір комплексу методичних прийомів, способів та процедур організації та ведення бухгалтерського обліку підприємством з числа загальноприйнятих в державі. Тобто облікова політика конкретного підприємства залежить від політики держави в сфері обліку. Політика обліку – це сфера нормалізації обліку через певні правила, стандарти, методологічні норми з метою визначення загальних і докладних принципів функціонування обліку в даній країні (об'єднанні країн) на певний період. Побудова та функціонування бухгалтерського обліку на кожному підприємстві здійснюється на підставі нормативно-правових документів, розроблених органами, на які покладається керівництво обліком. Це забезпечує порівнянність облікової та звітної інформації, її єдність не лише за формою, а й за змістом. Перехід до ринкової економіки сталого розвитку регіонів, демократизація суспільства потребують і відповідних суттєвих змін в обліку, його наближення до реального економічного середовища, до вимог міжнародних стандартів. Уже зараз в нормативних документах, які регулюють облік відповідних об'єктів, передбачено варіантність, альтернативність вирішення певних облікових процесів. Кожне підприємство, виходячи з конкретних умов своєї роботи, вибирає найбільш прийнятний для себе варіант, який забезпечує надійний контроль за ефективним використанням даного ресурсу. Цей вибір і становить, власне, суть сучасної облікової політики. Відтак під обліковою політикою підприємства розуміють сукупність конкретних методів і способів організації та форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей його роботи. Головне призначення облікової політики – установити найвигідніші для конкретного підприємства методи обліку та на їх підставі скласти фінансову звітність, що відповідає встановленим П(С)БО і якісним характеристикам.

Професор М.С. Пушкар вважає, що «основне призначення облікової політики полягає в:

1) забезпеченні повною, достовірною та неупередженою інформацією менеджменту з метою здійснення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та визначення стратегії подальшого сталого розвитку;

2) упорядкуванні облікового процесу та лібералізації системи обліку на підприємстві;

3) забезпеченні формування та своєчасного надання інформації та роз'ясненні користувачам внутрішньої і зовнішньої звітності конкретних правил та процедур ведення обліку та складання звітності та інше. [4, 28]

В.А. Кулик визначає облікову політику підприємства як «систему способів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що використовується підприємством для інформаційного забезпечення прийняття економічних рішень та передбачає найбільш достовірне відображення фактів господарської діяльності. [2, 36]

Основна інформація, яку повинна містити облікова політика, – це опис принципів статей звітності підприємства та вибір одного з можливих методів обліку, передбачених П(С)БО, яких потрібно дотримуватися, щоб скласти фінансову звітність. Кожне підприємство встановлює облікову політику самостійно виходячи зі своєї структури, галузі та інших особливостей діяльності. Разом з тим облікова політика підприємства не повинна суперечити Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та чинним П(С)БО[1,3]. Також має бути дотримано одну найважливішу умову – єдність облікової політики на підприємстві. Це означає, що принципи, методи та процедури, передбачені обліковою політикою підприємства, повинні безпеліційно застосовуватися всіма його філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами (уключаючи виділені на окремий баланс) незалежно від місця їх розташування.

Отже, облікова політика є важливим інструментом організації бухгалтерського обліку, фінансової звітності і економічною складовою сталого розвитку. Згідно з визначенням, облікова політика підприємства базується на основних принципах обліку та звітності. Під принципами бухгалтерського обліку слід розуміти правила, якими необхідно керуватися при вимірюванні, оцінці й реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Документальне оформлення облікової політики підприємства здійснюється у вигляді наказу про облікову політику підприємства, який після його затвердження набуває статусу юридичного документу. Наказ про облікову політику є основним внутрішнім документом, яким регулюється організація облікового процесу на підприємстві та є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства.

Правильно розроблена облікова політика, яка враховує умови та можливості ведення господарської діяльності забезпечує: повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від від 05.10.2017р. №996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
2. Кулик В. А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія / В. А. Кулик. – Полтава : ПУЕТ, 2014.
3. Режим доступу:
http://pidruchniki.com/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/oblikova_politika_pidpriyemstva
4. Пушкар М. С. Фінансовий облік: Підручник. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002.

УДК 3.071(477.86)339.9

Олександр Загородний, студент,
науковий керівник Григорків М. В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Проаналізовано актуальність проблеми сталого розвитку в контексті світових глобалізаційних процесів, основні тенденції та цілі, пов'язані з функціонуванням сучасних соціально-економічних систем, економічну та екологічну складові сталого розвитку як фундаментальні основи соціалізації економіки. Стратегію сталого розвитку визначено як основну мету розвитку людського суспільства.

Ключові слова: сталий розвиток, економічна складова сталого розвитку.

У наш час еволюція ідей сталого розвитку призвела до того, що у галузі забезпечення екологічних, економічних та соціальних складових сталого розвитку системи світового господарства сучасні науковці виділяють п'ять головних стратегічних тенденцій: людство здатне надати розвитку стійкого і довгострокового характеру з тим, щоб він відповідав сьгоднішнім потребам людей, не залишаючи при цьому майбутні покоління можливості задовольняти свої потреби; існуючі обмеження у галузі експлуатації природних ресурсів відносні, які пов'язані із нинішнім рівнем техніки і соціальних організацій, а також здатністю біосфери справлятися із наслідками людської діяльності; необхідність задовольнити елементарні потреби всіх людей і надати можливість реалізувати свої надії на більш благополучне життя, без чого стійкий і довгостроковий розвиток просто неможливий; узгодження способу життя тих, хто володіє більшими засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема щодо споживання енергії; розміри і темпи збільшення кількості населення повинні узгоджуватися із змінним продуктивним потенціалом глобальної екосистеми Землі.

Необхідність переходу до сталого розвитку приводить до завдання обов'язкового урахування екологічного чинника у процесах регіонального економічного розвитку, орієнтованого на максимізацію інвестицій. Сьогодні інвестиції набувають все більшого значення, а інвестиційна діяльність після декількох років пасивного розвитку стає однією з перспективних сфер економічних відносин. Більшість регіонів розробляють інвестиційні стратегії, під якими, на жаль, часто вузько розуміються стратегії залучення інвестицій у регіональну економіку. Проте, якщо раніше економічне зростання саме по

собі могло бути цілком прийнятною метою, то нині для збалансованого розвитку регіону необхідне щось більше. Неможливо довгий час підтримувати економічне зростання на постійному рівні за рахунок використання його природного капіталу. Видається важливим оцінити взаємовплив екологічних і економічних аспектів, тобто показати:

- вплив економічних процесів на регіональну екологічну обстановку;
- вплив екологічної ситуації на економічний розвиток та інвестиційну привабливість території.

Економічні процеси роблять як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище. Посилення економічної активності у більшості випадків припускає збільшення споживання енергії та інших природних ресурсів, а також емісію викидів і відходів виробництва. Вплив господарської діяльності на навколишнє середовище залежить від моделей виробництва і споживання, від поведінки інвесторів, громадськості, втручання адміністративних і контролюючих органів і ін. Важливим чинником також є технологічний рівень виробництва. У той же час економічне зростання створює можливості для фінансування заходів щодо охорони навколишнього середовища через впровадження чистих і менш ресурсомістких технологій та виробництво безпечної для навколишнього середовища продукції.

Отже, переорієнтація економіки країни з кількісних на якісні параметри росту передбачає перехід на сталий розвиток суспільства, при якому не порушується екологія навколишнього середовища, зберігається природна основа для відтворення життя людини. Основним завданням сталого розвитку є забезпечення динамічного соціально-економічного зростання в умовах збереження навколишнього природного середовища і раціонального використання природно-ресурсного потенціалу. Побудова високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес і має соціальну та екологічну спрямованість, є сутністю сталого розвитку та основною стратегією розвитку людського суспільства [1-4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данилишин Б. М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шостак. – К.: СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол.: В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2001. – Т. 2. – 848 с.
3. Галушкіна Т. П. «Зелений» вектор розвитку економіки України / Т. П. Галушкіна // Економіст. – 2011. – № 11. – С. 4-7.
4. Волошин В. В. Про системний підхід до концепції стійкого розвитку та її інтерпретації стосовно України / В. В. Волошин, І. О. Горленко, В. П. Кухар, В. М. Томашов // Український географічний журнал. – 1995. – №3. – С. 3-10.

УДК 332.1(477.86):3.071:005.591.6

Віталій Крамар, студент,
науковий керівник **Буртняк І.В.**,
кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ІННОВАЦІЙНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У роботі поданий загальний огляд інноваційних технологій, подальше дослідження яких дозволить реалізувати їх в економічну систему регіону з метою підтримки сталого розвитку в умовах глобалізації.

*.....**Ключові слова:** сталий розвиток регіону, інформаційні технології, блокчейн, інтернет речей, штучні нейронні мережі.*

У реаліях сьогодення процес глобалізації торкається певною мірою всіх суб'єктів економічних відносин. Як і у будь-яке явище, цей процес має свої переваги й недоліки. Однак, за допомогою сучасних концепцій інформаційних технологій, які в деякій мірі, реалізовані вже сьогодні [4-9], або ж проходять етап активного тестування, можливо реалізувати такий розвиток процесу глобалізації регіону, за якого всі переваги глобалізації зводитимуться до максимуму, а недоліки мінімізуватимуться [1, 27]. Переваги й недоліки процесу глобалізації можна умовно визначити, як зростання і, відповідно, спад індикаторів сталого розвитку регіону, що характеризуються певним набором економічних, соціальних та екологічних показників [2-3].

Стрімкий науково-технічний розвиток останніх десятиліть є результатом виникнення інформаційних технологій, для яких надалі досліджуються сфери їх застосування. До таких інформаційних технологій можна віднести технологію реєстру даних блокчейн, концепцію інтернету-речей та варіації реалізації математичної моделі штучної нейронної мережі.

Блокчейн (або ж ланцюг блоків), в класичному варіанті, являє собою розподілену базу даних, яка використовує обчислювальні потужності учасників мережі (учасники надають ці потужності добровільно або за певну винагороду) для захисту бази даних від підробки чи переробки [4-7]. Будь-який блок бази даних блокчейну містить дані про попередній блок і дані про час його утворення.

Об'єктом блокчейн-ланцюгу можна використовувати будь-який ресурс (в тому числі й людей у якості методу біометричної ідентифікації), чи групи ресурсів, що використовуються на підприємстві, фірмі, організації тощо. Тобто, паралельно вести облік використовуваних ресурсів у загальному та ресурсів, що використовуються на окремому підприємстві.

Створення блокчейн-ланцюгів окремо для кожного підприємства регіону дозволить об'єднати їх у загальний блокчейн-ланцюг регіону, а регіональних ланцюг у національний і т.д.

Смарт-контракти дозволяють укласти угоди за допомогою блокчейну [6, 52]. Як результат, за допомогою технології блокчейн юридична та економічна сфери регіону переводяться у достатньо захищений від несанкціонованого втручання, підробки або ж спроби заволодіння цифровий реєстр даних (який може бути як централізованим, так і децентралізованим).

Очевидно, що це не знищить існування таких негативних вад економіки, як, наприклад, корупція. Однак, такий облік дозволить більш ефективно розпоряджатися ресурсами, у цілому зменшить невизначеність на рахунок наявних ресурсів або ж зобов'язань між окремими суб'єктами економічних відносин. Це дозволить використовувати технологію блокчейн для максимізації ефективності управління всіма видами ресурсів і зобов'язаннями між суб'єктами економічних відносин.

Наступним інструментом для оптимізації використання ресурсів є всеосяжний Інтернет (*Internet of Everything, IoE*) та його більш короткострокова у плані реалізації складова Інтернет речей (*Internet of Things, IoT*). Інтеграція блокчейну в Інтернет речей дає можливість досягти більшого значення рівня оптимізації використання ресурсів, навіть у масштабах окремого домогосподарства. Суть Інтернету речей полягає в тому, щоб побудувати деяку обчислювальну мережу фізичних об'єктів [7, 381-382]. У контексті оптимізації використання ресурсів, у такій мережі кожен елемент повинен взаємодіяти з іншим саме так, щоб використання ресурсів було найбільш ефективним. Дана концепція виключає необхідність безпосереднього втручання людини в цей процес.

У масштабах міста Інтернет речей породжує концепцію розумного міста, яка передбачає не лише оптимізацію функціонування міста, а й створення сприятливих умов для розвитку міста, надалі регіону і т.д.

Останнім розглянутим у даній статті інструментом є використання штучних нейронних мереж для прогнозування і оптимізації економічних явищ. Стрімкий розвиток штучних нейронних мереж дає простір для їх широкого застосування поряд із традиційними інструментами прогнозування і оптимізації [8-9]. Основна суть штучної нейронної мережі полягає у формуванні, так званих, штучних нейронів, формуванні зв'язків між ними і навчанні одним із наступних методів: з вчителем, без вчителя та з підкріпленням. Суть класичного варіанту штучного нейрону полягає тому, що існує суматор вхідних значень від попередніх нейронів у добутку із значеннями коефіцієнтів вхідних зв'язків (тобто ваги) і деяка передавальна функція, що в залежності від своїх властивостей перетворює отриману суму на значення необхідного діапазону для наступних штучних нейронів.

Використовувати штучні нейронні мережі можна на всіх рівнях економічної системи. Для загального аналізу та отримання більш точних результатів загального прогнозу доцільно організувати складну

архітектуру штучної нейронної мережі, яка буде включати в себе вихідні результати штучних нейронних мереж, що функціонують на нижчих ланках ієрархії економічної системи.

Інтеграція штучних нейронних мереж у економічну систему регіону, поряд із технологією блокчейн та Інтернетом-речей підсилить ефект результату їх впровадження, оскільки штучні нейронні мережі дають можливість досить ефективно моделювати, прогнозувати та оптимізувати функціонування економічної системи [8-9].

Розглянута економіко-інформаційна система регіону, життєдіяльність якої включає в себе ефективний облік обов'язків (між економічними суб'єктами), ресурсів і благ регіону (їх утворення, переміщення, визначення попередніх і теперішніх власників), сформовану підсистему взаємодії між собою тих елементів системи, для функціонування яких необхідні ці ресурси (Інтернет речей), а також динамічну інтелектуальну підсистему на основі можливостей штучних нейронних мереж, які прогнозують і оптимізують використання та розподіл ресурсів (з можливістю самонавчання). Дослідження цих ідей і можливості їх реалізації сформує фундамент для досягнення сталого й подальшого росту темпів розвитку регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурик З. М. Інформаційні технології забезпечення сталого розвитку в контексті формування нової науково-технічної парадигми / З. М. Бурик, О. І. Огірко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» . - 2017. - № 1(2). - С. 24-28.
2. Войтович Р. Шляхи забезпечення сталого розвитку в умовах глобальної інтеграції / Р. Войтович // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2012. – Вип. 1. – С.3–16.
3. Клименко А. А. Індикатори сталого економічного розвитку регіону / А. А. Клименко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. – № 1. – С. 115–118.
4. Дацко М. В. Технологія блокчейн та перспективи її застосування / М.В.Дацко, З.Б. Артими-Дрогомирецька // Тези доповідей VIII Міжнародної науково-методичної конференції Форум молодих економістів-кібернетиків «Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід», 28-29 вересня 2017 року. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2017. – С. 114–116.
5. Волосович С. В. Домінанти технологічних інновацій у фінансовій сфері / С. В. Волосович // Економічний вісник університету. – 2017. - №33(1). – С. 15–22.
6. Пряников М.М. Блокчейн как коммуникационная основа формирования цифровой экономики: преимущества и проблемы / М.М.Пряников, А.В. Чугунов // International Journal of Open Information Technologies. – 2017. – №6. – С. 49–55.
7. Яцків Н. Г. Перспективи використання технології блокчейн у мережі Інтернет речей / Н. Г. Яцків, С. В. Яцків // Науковий вісник НЛТУ України . – 2016. – №8. – С.381–387.

8. Курников Д.С. Использование нейронных сетей в экономике / Д.С. Курников, С.А. Петров // *Juvenis scientia*. – 2017. – №6. – С. 10–12.
9. Кравченко М.Л. Моделирование экономических систем с применением нейронных сетей / М.Л. Кравченко, Т.И. Грекова // *Вестник Томского государственного университета*. – 2006. – № 290. – С. 169–172.

УДК 332.1(477.86):3.071:005.44 **Олександра Лукан,**
кандидат економічних наук,
інтерн секретаріату Комітету
Верховної Ради України
з питань податкової та митної політики,
м. Київ

НОВІ ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Наведено основні виклики і можливості економічного зростання Івано-Франківської області в умовах глобалізації та концепції сталого розвитку. Визначено актуальні питання росту економіки регіону в умовах сьогодення.

***Ключові слова:** економічне зростання, сталий розвиток, глобалізація.*

В умовах ринку та глобалізації основною парадигмою кінця ХХ – початку ХХІ століття є концепція сталого розвитку в основу якої покладено забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом як окремих регіонів так і України в цілому.

Особливості економічного розвитку Івано-Франківської області досліджували такі вчені-економісти як, Л.Є. Сімків [5], І.І. Плечь, Р.І. Щур [8], В.І. Федорак [7], О.С. Кондур, С.М. Синиця, В.В. Лужний [2] та інші.

Зважаючи на наукові напрацювання, на сьогодні, в результаті глобалізації виникають нові виклики та нові можливості економічного зростання регіону, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Для системного розуміння особливостей економічного росту, в умовах сталого розвитку, наведемо декілька тез про сутність поняття «сталий розвиток». Згідно загального підходу концепція сталого розвитку поєднує економічну, соціальну та екологічну складові.

Іншими словами, під сталим розвитком слід розуміти «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [9].

Досить влучно ілюструє взаємозв'язок складових сталого розвитку модель визначена С.В. Мартиновим [3], що наведена на рис. 1.

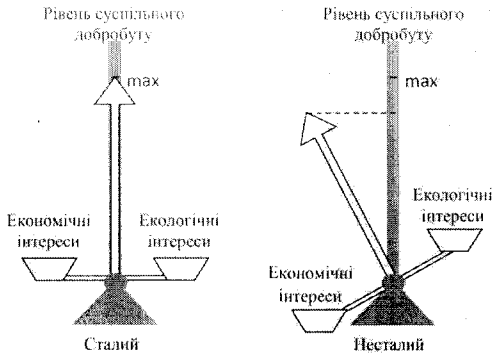

Рис. 1. Модель сталого розвитку за С.В. Мартиновим [3]

Як бачимо із рис. 1 головними у концепції сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси, баланс між якими забезпечує найвищий рівень суспільного добробуту, а дисбаланс – зниження даного рівня. Якщо говорити про економіку України загалом, то за даними різних джерел, тіньова економіка варіюється у межах 30-50 %. Так, для прикладу [1, с. 11]:

- за розрахунками міжнародної Асоціації дипломованих сертифікованих бухгалтерів у 2016 р. Україна посіла третє місце у списку економік з найбільшим рівнем тіні – 45,16 % від ВВП (більші показники були лише у Нігерії – 48,37 % й Азербайджану – 67,04);

- міжнародний валютний фонд оцінив розмір неформальної економіки України у 2016 р. в 44,8 %.

На сьогодні, головним напрямом економічного зростання України є зміна курсу від експорту сировини до виробництва, адже динаміка ВВП України на 95 % залежить від світових цін на сировинну продукцію (коефіцієнт детермінації дорівнює 0,9471, натомість даний показник для Японії становить 0,3842). Важливим аспектом також є підсилення сильних сторін регіонів України в їх економічному зростанні. Для кожного регіону України притаманна своя специфіка, особливості та резерви економічного росту. Розглянемо детально виклики сьогодення і можливості економічного зростання Івано-Франківської області в умовах сталого розвитку та глобалізації. За аналізом «Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 р.», яка прийнята рішенням обласної ради 17 жовтня 2014 р., викликами сьогодення є [4]:

- пошкваллення інвестиційного середовища та залучення зовнішніх інвестицій в економіку області, що сприятиме зменшенню впливу таких слабких сторін регіону, як низька диверсифікація промисловості, низький рівень впровадження інновацій, технологічна відсталість промисловості, в тому числі висока енергоємність, а також дозволить зменшити відтік трудових ресурсів за межі області та збільшити рівень зайнятості;

- проведення реформи децентралізації влади, що прогнозовано призведе до зростання бюджетної самостійності громад та зможе зменшити такі слабкі

сторони області, як недостатній розвиток дорожньої та інженерної інфраструктури;

– покращення бізнес-клімату в Україні загалом, що призведе до розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні та пов'язаного з цим створення нових робочих місць й зупинки відтоку працездатного населення за межі області.

Таким чином, основними можливостями економічного розвитку Івано-Франківської області є [4]:

– залучення зовнішніх інвестицій в економіку Івано-Франківщини, спираючись на цілу низку сильних сторін регіону, таких як інвестиційна привабливість (у порівнянні з іншими регіонами), наявність кваліфікованих трудових ресурсів та природні особливості області;

– Івано-Франківщина володіє значним туристичним і рекреаційним потенціалом, має збережені національні, релігійні, культурні традиції й автентичні промисли. Значна частина області є екологічно чистою. Дані сильні сторони можуть бути використані для подальшого розвитку екотуризму, зокрема міжнародного;

– розвинута промислова інфраструктура Івано-Франківщини у поєднанні з кваліфікованими трудовими ресурсами зумовить додатковий поштовх для економічного розвитку за умов покращення бізнес-клімату в Україні. Ще однією сильною стороною регіону, яка може виграти від покращення бізнес-клімату є наявність у регіоні відновлювальних та альтернативних джерел енергії, а сировинна база відходів аграрного сектору може бути використана для створення потужностей з переробки відходів.

Напрями розвитку економіки Івано-Франківської області визначені згідно Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [6] наведені на рис. 6.

Рис. 2. Напрями розвитку економіки Івано-Франківщини згідно Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»*

* розроблено автором на основі [6]

В умовах сталого розвитку для Івано-Франківської області, на нашу думку, актуальним є питання:

– збереження лісів області, адже як показує практика, мораторій на експорт лісу-кругляка не приніс для деревообробної промисловості позитивних зрушень, на сьогодні експорт не припинився, а ведеться контрабандою під видом інших лісоматеріалів;

– збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь шляхом активного розвитку екотуризму у регіоні;

– енергозаощадження та розвиток відновлюваної електроенергії за рахунок будівництва вітрових і сонячних електростанцій для домогосподарств.

Як вже зазначалося, не менш важливим аспектом для економічного зростання Івано-Франківської області є розвиток туристичної галузі. На сьогодні Івано-Франківська область входить до переліку найбільш привабливих та популярних туристичних регіонів України. Існуюча база рекреаційних закладів різних форм власності дає можливість нарощувати лікувально-оздоровчі, туристичні, спортивні послуги, в тому числі й для іноземних туристів [4].

Отже, підсумовуючи наведене вище, можна зробити висновок, що для економічного зростання як Івано-Франківської області так і України в цілому, необхідно робити ставки на збереження навколишнього середовища, залучення новітніх технологій, забезпечення енергонезалежності й на інтелектуальний ресурс населення. Це дозволить зменшити трудову міграцію за межі області та країни, а синергія технологій та інтелекту людини згенерує й успішно зреалізує глобальні і локальні виклики економічного зростання та забезпечить соціальний добробут на найвищому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дикаленко М. Сутінкова зона / М. Дикаленко // Журнал «Бізнес». – 2018. – № 13-14. – С. 11-14.
2. Кондур О.С. Оцінка експортного потенціалу Івано-Франківської області та тенденції структури експорту (імпорту) товарів та послуг / О.С. Кондур, С.М. Синиця, В.В. Лужний // Вісник Прикарпатського університету. Сер. Економіка. – Івано-Франківськ : Плай, 2012. – № 9. – С. 83-89.
3. Мартинов С.В. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / С.В. Мартинов. – 2005. – 22 с.
4. Рішення обласної ради від 17.10.2014 р. № 1401-32/2014 «Про Стратегію розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua/page/19310>.
5. Сімків Л.Є. Проблеми соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області та шляхи їх вирішення в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, Н.А. Клівета, Е.Я. Клюба // Інноваційна економіка. – 2013. – № 11. – С. 90-97.

6. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/5/2015>.
7. Федорак В.І. Стан і перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку Івано-Франківської області / В.І. Федорак // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 52-56.
8. Щур Р.І. Вплив інвестиційної активності на економічний розвиток регіону / Р.І. Щур, І.І. Плєць // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 10. – С.53-58.
9. Butlin John (1989-04-01). Our common future. By World commission on environment and development. (London, Oxford University Press, 1987, pp. 383 \$5.95.). Journal of International Development (en) 1 (2). С. 284–287.

УДК 336.748.3

Андрій Михальчук, студент,
науковий керівник **Свірський В. С.**,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародної економіки,
маркетингу і менеджменту,
Івано-Франківський навчально-науковий
інститут менеджменту ТНЕУ
м. Івано-Франківськ

ВАЛЮТНІ ВІЙНИ: ЧОМУ В НИХ НЕМАЄ ПЕРЕМОЖЦІВ

Посилення інтеграційних зв'язків між країнами і збільшення обсягів торгівлі є одним з наслідків транснаціоналізації світової економіки. Нетто експортери опановують нові ринки збуту для закріплення своїх позицій на міжнародній торгівельній арені. Нетто імпортери спрямовують свої дії на зменшення частки імпорту в державній торгівлі, укладають вигідні угоди для зменшення витрат на ввіз товарів в країну або проводять протекціоністські заходи для стимулювання національного виробництва та підтримки його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку.

Метою кожної держави є підтримка національного виробника, стимулювання експорту та імпортозаміщення товарів. Уряд та центральні банки мають ряд інструментів для досягнення даної мети: митне регулювання, жорсткіші вимоги до ліцензування товару, ембарго тощо. Але як показує історичний досвід, держави можуть владатися і до більш «брудних» інструментів стимулювання міжнародної торгівлі товарами та послугами. Мова йде про умисну девальвацію національної валюти.

Дослідження та аналіз світових тенденцій до конкурентних девальвацій, або як їх неофіційно називають – валютні війни, викладені в роботах таких відомих економістів, фінансистів та політологів: О. Бланшара [1], Б. Ейхенгріна [2], Б. Коена [3], З. Лучишин [4], Е. Прасада [5], О.

Прусського [6], Д. Рікардса [7], С. Хунбіна [8], О. Шарова [9], В. Юрчишина [10] та інших.

Таке явище як зменшення вартості національної валюти для отримання суспільних та фінансових вигод відомо дуже давно. Ще в часи до н. е., коли в обігу як засіб розрахунку було тільки золото, а саме його сплав з іншими металами, держави зменшували вміст золота у цих сплавах, зменшуючи його купівельну спроможність. Але після НТР і поглиблення глобалізаційних процесів такі дії з національною валютою стали все більш негативно впливати на світову економіку, особливо, якщо це стосується міжнародної розрахункової валюти – долара.

Для чого ж країни девальвують національну валюту і які вони отримують від цього переваги? Як правило, країни зменшують вартість свої валюти в умовах недостатнього внутрішнього розвитку, високого рівня безробіття, слабкості фінансового сектора. За таких умов важко перейти від стагнації економіки до економічного росту. Тому стимулювання експорту за допомогою девальвації – це один із найпростіших рушіїв економічного зростання.

Чому ж саме цей метод? Пригадаємо формулу валового внутрішнього продукту: $ВВП = C + I + Д + (E - Ім)$ де, C – кінцеве споживання товарів; I – валові інвестиції; $Д$ – державні витрати на придбання товарів та послуг; $(E - Ім)$ – сальдо торгівельного балансу. Виходячи з цієї формули про нестабільність економіки свідчатиме низький рівень кінцевого споживання, який спричинений високим безробіттям, що негативно впливає на показник рівня ВВП. При низькому рівні кінцевого споживання зменшуватися також будуть валові інвестиції в бізнес та нерухомість через те, що інвестувати у виробництво при низькому споживанні є недоцільним. Як наслідок, будуть зменшуватись державні закупівлі, які залежать від обсягів надходжень податків. А через високий рівень безробіття вони незначні.

Отже, коли рівень споживання та інвестицій в економіці низький, одним із способів поліпшити її стан – підвищити рівень чистого експорту. Зробити це шляхом впровадження інновацій у виробництво для збільшення конкурентоспроможності національного товару буде непросто через складну економічну ситуацію і відсутність вільного капіталу у підприємств. Відтак найшвидше і найлегше цього досягти – девальвація національної валюти.

Чому ж девальвація національної валюти збільшує показник чистого експорту та робить товар більш конкурентоспроможним на світовому ринку? При девальвації національної валюти, державний експорт стає дешевшим на зовнішньому ринку, а значить більш конкурентоспроможним, а експортоорієнтовані галузі отримують стимул до збільшення виробництва товарів, які продаватимуться за кордоном. Але оскільки такі дії зменшують ціну іноземних товарів, то це негативно відбивається на внутрішньому виробнику в країнах партнерах і вони почнуть вживати заходи для його захисту. Уряд країни-контрагента може запровадити імпортне мито, що збільшить ціну українського експорту навіть вище до девальваційного рівня. Або уряд почне вживати аналогічні дії з власною валютою для нейтралізації

шкоди завданої девальвацією іноземної валюти. Це і стане початком валютної війни – конкурентних девальвацій національних валют різними країнами для стимулювання експорту. Коли валютна війна розгоряється між країнами з перехідною економікою, то це не відображається критично на стані світової торгівлі в цілому. Значно гірше, коли в цю війну вступають найбільш розвинуті країни. Такі приклади можна зараз спостерігати в Тихоокеанському регіоні, де ведуть боротьбу Сполучені Штати Америки та Китай. Китай намагається поступово зробити юань головною розрахунковою валютою світу, потіснивши долар США до другорядних резервних валют. Однак це нерівний бій, бо ФРС США може використовувати ряд інструментів для знецінення або укріплення долара відносно юаня. Один з таких способів – кількісне пом'якшення. Проблема полягає в тому, коли США емітує долари для їх знецінення відносно юаня. Вони знецінюються відносно всіх валют, що негативно відображається на світовій торгівлі оскільки долар є найпопулярнішою розрахунковою валютою (близько 60% всіх розрахунків) і негативно впливає на всі валюти які прив'язані до долара.

Країна, яка починає валютну війну, майже одразу відчуває на собі зворотній бік медалі. Імпорт для країни стає дорожчим через зменшення купівельної спроможності національної валюти. Це зводить до нуля переваги від девальвації. Якщо країна імпортозалежна і в неї від'ємне сальдо торговельного балансу, вона отримує більше збитків, ніж прибутків. Хоча експортери отримують більші прибутки від реалізації товарів на закордонних ринках, проте для повноцінного функціонування виробництва їм потрібен енергетичний і технологічний імпорт. Ці складові будуть дорожчати разом з знеціненням національної валюти.

До негативних наслідків конкурентних девальвацій також можна віднести відтік капіталу з країни та підвищення вартості обслуговування державного боргу (у випадку номінації боргу в іноземній валюті).

Отже, коли одна країна для стимулювання експорту девальвує національну валюту – це негативно впливає на її торговельних партнерів, які за принципом «око за око» можуть теж проводити аналогічні дії з власною валютою. Кожна з цих країн отримає прибутки в короткостроковій перспективі, поки торговельні партнери не застосують певні інструменти для врегулювання ситуації на своєму ринку. Це може тривати довго і значно виснажить економіку за рахунок відсутності технологічного переоснащення експортоорієнтованих підприємств для підтримки здорової конкуренції. Виходячи з цього можна зробити висновок: у валютних війнах країни здобувають перемогу тільки у боях, а війна завжди закінчується поразкою всіх її учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Blanchard Olivier Currency Wars, Coordination, and Capital Controls [Електронний ресурс] / Olivier Blanchard. – Режим доступу: <http://www.nber.org/papers/w22388.pdf>.

2. Eichengreen B. Exorbitant Privilege. The Rise and Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System / B. Eichengreen. – Oxford University Press, 2011. – 240 p.
3. Cohen B. Currency Power: Understanding Monetary Rivalry / B. Cohen. – Princeton: Princeton University Press, 2015. – 304 p.
4. Луцишин З. Конкурентні девальвації у валютних війнах: фінансові проєкції неопротекціонізму / З. Луцишин, Н. Резнікова / Міжнародна економічна політика. – 2013. – Вип. 2. – С. 48-65.
5. Prasad E.S. Gaining Currency: The Rise of the Renminbi / E.S. Prasad. – Oxford University Press; 2016. – 344 p.
6. Пруський О. Валютні війни у світовій економіці: історична ретроспектива та сучасні тенденції / О. Пруський / Наука молода: збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: THEU, 2014. – Вип. 14. – С. 196-205
7. Rickards J. Currency Wars. The Making of the Next Global Crisis / J. Rickards. – N.Y.: Pinguin, 2011. – 320 p.
8. Hongbing S. Wojna o pieniądz. Prawdziwe źródła kryzysów finansowych [Електронний ресурс] / Song Hongbing. – Koberzyce: Wektory, 2011. – Режим доступу: http://www.rodaknet.com/Ksiazka_Wojna_o_pieniadz._Prawdziwe_zrodla_a_kryzysow_finansowych_-_Song_Hongbing.pdf.
9. Шаров О. Монетарні та валютні війни як інструмент економічної політики / О. Шаров / Вісник Національного банку України. – 2013. – № 10. – С.12-19.
10. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. /Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2016. – 120с.

УДК 332.72(477.86)

Катерина Пришляк, аспірант,
науковий керівник **Буяк Л.М.**,
доктор економічних наук, доцент,
Тернопільський національний
економічний університет,
м. Тернопіль

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ

Розглянуто поняття ринку землі та необхідність його формування, названі функції ринку землі. Наведено основні умови формування ринку землі та проаналізовано загрози, які можуть виникнути при запровадженні ринку землі.

Ключові слова: ринок, землі, умови формування ринку землі, функції ринку землі.

Ринок землі – це засіб перерозподілу земельних ділянок між власниками і користувачами шляхом економічних методів на основі конкурентного попиту та пропозиції, що забезпечує: купівлю-продаж,

оренду, заставу земельних ділянок або прав на них; визначення вартості землі та визнання її капіталом і товаром; розподіл простору між конкуруючими варіантами використання земель та суб'єктами ринку [1].

Від ефективності функціонування ринків ресурсів, зокрема ринку земельних ресурсів, залежить розвиток і функціонування економіки України. Оскільки приватна власність на землю стимулює ефективне її використання, то повинен існувати ринок землі.

Дослідженням формування ринку землі займалися такі вітчизняні вчені як І.Р. Михасюк, Л.Я. Новаковський, В.С. Данкевич, В.М. Заяць, А.С. Даниленко, Є. Янушевич, П. Онищенко, О. Гуторова, Ю. Лупенко, О. Шпичак та інші.

У науковій літературі немає єдиного визначення поняття землі, науковці по-різному його трактують. А.С. Даниленко під ринком землі розуміє систему «юридичних та економічних відносин, де права володіння, користування і розпорядження земельними ділянками визначаються цивільним та земельним законодавством і можуть передаватися між суб'єктами цих відносин без зайвих обмежень їхніх дій» [2].

Інший економіст Є. Янушевич вважає, що ринок землі, – «це обмін землі, при якому виникають і реалізуються відносини, пов'язані з купівлею-продажем, заставою, формуванням попиту та пропозиції, ціни, здійсненням ефективної господарської діяльності» [3].

Проте в літературі можна найчастіше зустріти, що ринок землі – це процес купівлі-продажу, який виникає під впливом попиту і пропозиції на землю.

Основними умовами формування земельного ринку є: формування відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; наявність платоспроможного попиту на землю; створення такої методики ціноутворення, яка враховувала б усі чинники, що визначають її вартість; розвинена система державного регулювання ринку землі на місцевому, регіональному та національному рівнях; наявність відповідної ринкової інфраструктури; створення відповідної системи державної підтримки виробників товарної сільськогосподарської продукції, забезпечення вимог щодо ефективного використання земельних ділянок [4].

Для ефективного функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення необхідне запровадження ефективних державних регуляторних механізмів. Які необхідні для того, щоб держава на початковому етапі запровадження ринку землі, могла контролювати процес ціноутворення на земельному ринку, стежити за ринковим обігом земельних ділянок, щоб вони використовувалися за призначенням, у разі нецільового використання земельної ділянки – вилучати її.

Важливу роль при формуванні земельного ринку відіграє інформація, яка характеризує як окремі земельні ділянки так і земельні ресурси в цілому. На основі інформації формується державна технологія розподілу земельних ділянок, встановлюються обмеження стосовно використання землі,

визначаються засоби, необхідні для викупу відповідних земель, здійснюється реєстрація прав на землю, встановлюються й стягуються податки і збори, пов'язані з ринковим оборотом земель, та ін.

Основними функція ринку землі є: стимулятивна, регулятивна, контрольна, ціноутворювальна, інформаційна.

В Україні ринок земель не виконує своїх функцій, зокрема таких як: визначення реальної вартості земельних ділянок, регулювання процесів розподілу земельних ресурсів, стимулювання ефективного використання земельних ресурсів, інформування суб'єктів ринку про ціни, стан попиту та пропозиції через мораторій на купівлю-продаж землі.

Стимування формування ринку земель сільськогосподарського призначення породжує розвиток «тіньового» ринку землі, немає чіткого механізму визначення власника сільськогосподарських земель, це призводить до значного відставання розміру орендної плати від земельної ренти та зменшення доходів держави, які могли б бути направлені на розвиток інфраструктури та сільських територій.

При формуванні ефективної моделі запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення необхідно врахувати такі загрози: хижацький викуп земель іноземцями; купівля фінансовими спекулянтами землі і швидкий їх перепродаж, що відіб'ється на вартості аграрної продукції і спричинить інфляцію. Тому відкриття ринку землі сьогодні вимагає прийняття багатьох зважених та добре обдуманих рішень. Треба бути вкрай обережними, розглянути всі негативні та позитивні наслідки цього впровадження. А зробити це зможе лише держава за допомогою контролю та застосування заходів, які «змусять» власників використовувати землі цілеспрямовано та за призначенням [6].

При правильному виборі моделі формування ринку землі в Україні можна досягти певних позитивних наслідків. Підвищення рівня доходів від ефективності використання земельних ділянок, зниження рівня «тіньового» ринку, підвищення інвестиційної привабливості земель, збільшення доходів місцевого та державного бюджетів, створення нових робочих місць в сільській місцевості. Проте отримати бажаний результат можна лише за підтримки держави, та створення відповідної нормативно-правової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ліщенко Т.М. Формування інфраструктури ринку землі: автореф. на дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.07.02 «Економіка сільськогосподарства і АПК» /Т.М. Ліщенко// Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2006. – 24 с.
2. Даниленко А.С. Формування ринку землі в Україні / А.С. Даниленко, Ю.Д. Білик// – К. : Вид-во "Урожай", 2006. – 277 с.
3. Янушевич Є. Формування ринку землі на регіональному рівні та стимулювання її використання (на прикладі Львівщини) / Є. Янушевич // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України : зб.

наук. праць Тернопільської АНГ. – Тернопіль, 2000. – Вип. 4. – С. 108-109.

4. Федоров М.М. Особливості формування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 73-78.

5. Ожелевська Т.С., Ринок землі сільськогосподарського призначення в Україні: проблеми та перспективи запровадження / Т.С. Ожелевська, М.О. Королік // Молодий вчений – 2017. – №10(50). – С. 968-971.

6. Сальникова Т.В. Ринок землі: чи готова Україна до нього та які наслідки несе зняття мораторію / Т.В. Сальникова, Є.О. Колеснік, І.С. Сіліна // Молодий вчений. – 2017. – № 3. – С. 824–829.

УДК 3.071(477.86):330.44

**Наталія Романів, студент,
науковий керівник Дмитришин Л.І.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника.
м. Івано-Франківськ**

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У даній статті подано короткий опис визначення показників сталого розвитку, методи їх моделювання та прикладні програми, що дозволять ефективніше оцінювати ці індекси.

***Ключові слова:** сталий розвиток регіону, цілі та показники сталого розвитку, моделювання, моніторинг статистичні пакети.*

Подальший розвиток нашого суспільства передбачає те, що усі ресурси будуть використовуватись оптимально, та, на жаль, це і досі не так. Майбутній прогрес можливий при умові, що будуть вирішені основні соціально-економічні та екологічні проблеми шляхом розподілу вже існуючих благ між усіма суб'єктами господарювання і в однаковій мірі доступності. А для цього потрібно сформувати нову структуру потреб, яка відповідатиме цілям збереження довкілля та раціонального використання ресурсів. На жаль, подальший негативний вплив людства на довкілля може призвести до незворотних процесів і наслідків, які порушать економічну та екологічну рівновагу. Тобто сталий розвиток економіки потрібно розуміти як ріст соціально-економічного та науково-технічного потенціалу, що здатен задовільнити майбутні потреби в товарах та послугах і його прийнято оцінювати на основі соціальних, економічних та екологічних параметрів.

Забезпечення сталого розвитку відбувається по вертикалі від Сталого розвитку регіону до Сталого розвитку світу, що дозволяє нам оцінити важливість змін саме на регіональному рівні.

Організація Об'єднаних Націй в Україні визначає сталий розвиток як «розвиток, що відповідає потребам сучасності, не посягаючи на здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби» [3]. На засіданнях Генеральної Асамблеї ООН в кінці вересня 2015 року був офіційно затверджено перелік цілей сталого розвитку. На сьогодні їх дотримуються усі країни світу. Цілі сталого розвитку, які виділяє ООН [3-4]:

1. Подолання бідності у всіх її формах та усюди.
2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.
3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці.
4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.
5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат.
6. Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.
7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.
8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.
9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям.
10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними.
11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів.
12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.
13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками.
14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.
15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.
16. Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.

17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства і інтересах сталого розвитку.

Для того щоб ефективно оцінювати та досліджувати стан соціальних, економічних та екологічних явищ чи процесів виділяють певну групу показників. Різні автори наводять різні показники, які варто брати до уваги при дослідженні стану цих явищ. Нижче наведемо основні з них.

Для початку варто поділити ці показники на 3 групи, за сферою їх впливу на 3 складові сталого розвитку [5]:

- *економічні* (темп зростання ВРП на душу населення (%), ВРП на душу населення (тис. грн.), частка інвестицій у ВРП (%), частка ВРП, яка виділяється на захист навколишнього середовища (%) і т.д.);

- *екологічні* (споживання води на душу населення (куб. м), землі, які пустують (кв. км), витрати на відновлення екосистем (тис. грн.), темп вирубування лісів (кв. км/рік), темпи відновлення лісів (кв. км/рік), число видів, яким загрожує зникнення і зниклих, об'єми небезпечних відходів, площа земель, забруднених небезпечними відходами (кв. км), і т.д.);

- *соціальні* (темп зростання зайнятості (%), темп зростання населення (%), густота населення (осіб / кв. км), зростання народжуваності (%), частка грамотних серед дорослих (%), частка населення, що попадає під вплив шкідливих для здоров'я забруднень повітря, частка міського населення (%) і т.д.).

Окрім цих показників використовують також низку інтегральних індикаторів [2]:

- Індекс розвитку людського потенціалу (*Human Development Index*) – включає в себе 3 показники: середню очікувану тривалість життя при народженні, рівень освіченості, рівень економічного розвитку населення;

- Індекс «живої планети» (*Living Planet Index*) – показує нам природній капітал екосистем;

- Індекс екологічної стійкості (*Environmental Sustainable Index*) – враховує вплив екологічних проблем та можливості їх вирішувати;

- Індекс реального прогресу (*Genuine Progress Indicator*) – враховує соціальні та екологічні аспекти розвитку.

Моніторинг сталого розвитку регіону дозволяє нам збирати та аналізувати інформацію, вести на її основі статистичну звітність. А це, в свою чергу, дозволяє нам моделювати та прогнозувати подальший розвиток регіону і звісно ж приймати рішення щодо подальшої його долі. Концептуальну схему організації системи моніторингу сталого розвитку регіону наведено на рис. 1.

Оскільки ми ставимо собі за мету моделювати та прогнозувати сталий розвиток регіону, варто виділити прикладні програми, які допомагають у цьому. Ринок статистичних пакетів досить великий і досягає декількох тисяч. По функціональності програми для статистичного аналізу можна розділити на 3 основні групи: універсальні пакети, або пакети загального призначення; професійні пакети; спеціалізовані пакети. Наприклад, професійні пакети *SAS*,

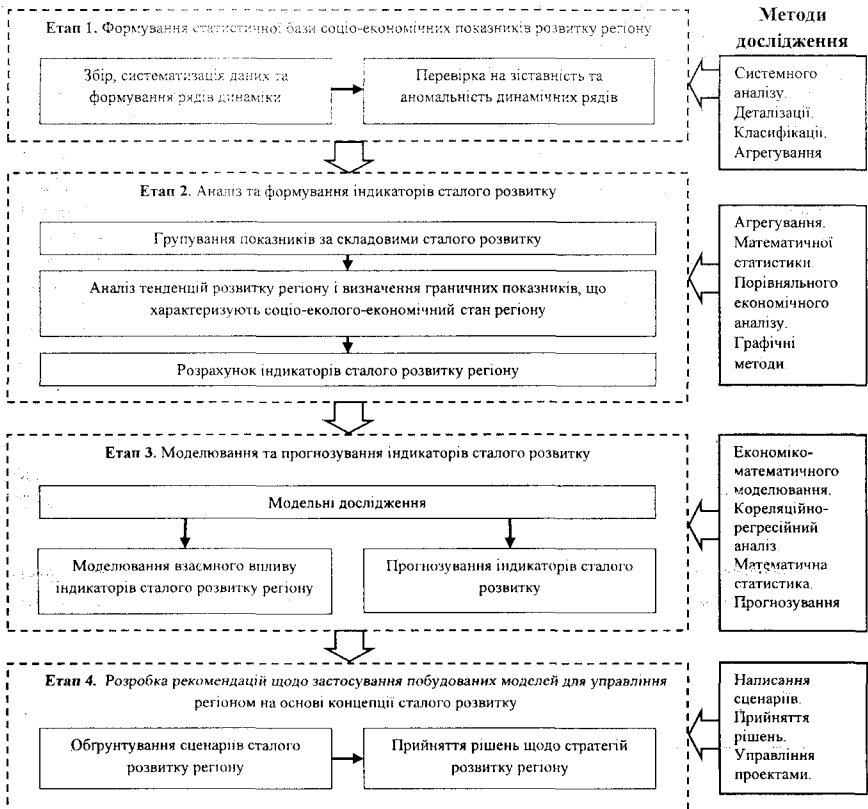

Рис. 1. Концептуальна схема організації системи моніторингу сталого розвитку регіону [1].

BMDP; універсальні пакети *STADIA*, *STATGRAPHICS*, *SPSS*, *STATISTICA*; спеціалізовані - *BIOSTAT*, *MESOSAUR*, *DATASCOPE*, *EViews*. У наш час на ринку програмного забезпечення існує безліч програм для роботи економістів, кожна з них відрізняється своїм інструментарієм, можливостями та всі вони дозволяють краще досліджувати економіку, її складові і що найбільш пріоритетно - це моделювати її.

Отже, сталий розвиток - це надія людства на якесь майбутнє, адже ми вкотре переконуємось що багатства нашої планети обмеженні і тільки ефективне їх використання може дозволити країнам світу постійно розвиватись та досягати певного прогресу.

У даній статті подано короткий опис визначення показників сталого розвитку, методи їх моделювання та прикладні програми, що дозволять ефективніше оцінювати ці індекси. Описано цілі сталого розвитку ООН 2016 – 2030.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрейшина Н.Б. Математичне моделювання в системі моніторингу сталого розвитку регіону / Н.Б. Андрейшина, С.А. Харін // Бізнес Інформ. – 2016. - №12. - С. 95-100.
2. Особливості формування системи індикаторів сталого розвитку регіону: тези доповіді до IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Прага-Вена, 28 грудня 2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/issues/conf-2015/december/680>.
3. United Nations Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholitia/tsili-staloho-rozvytku>.
4. The Sustainable Development Goals. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda>.
5. Дмитришин Л.І. Аналіз регіональної системи в контексті її сталого розвитку / Л.І. Дмитришин, У.І. Гусениця // Сталій розвиток економіки. – Хмельницький, 2012. – № 7(17). – С. 154-159.

УДК 332.1:3.071(477.86)

Євгеній Серебров, студент,
науковий керівник **Григорків М. В.**,
кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ЗМІСТ І МОЖЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Проаналізовано сутність сталого розвитку, його концептуальні основи, особливості переходу до сталого розвитку та його глобалізаційний характер. На прикладі одного із регіонів нашої країни розкрито основні положення стратегії сталого розвитку та можливості її реалізації у сучасних умовах розвитку економіки регіону та країни у цілому.

Ключові слова: сталій розвиток, глобалізація, глобальні екологічні блага, стратегічні цілі.

Сталій розвиток передбачає регулювання умов життя на базі чотирьох принципів: 1) задоволення основних потреб усіх нині живих людей; 2) рівні стандарти цього задоволення для всього населення Планети; 3) дбайливе, обережне використання природних ресурсів; 4) збереження можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої основні потреби.

Основні положення концепції сталого розвитку:

1. Введення в економічний оборот природного капіталу. Природні ресурси як глобальне надбання.

2. Проблеми міжгенераційної справедливості по відношенню до ресурсів природи.

3. Екологічні обмеження економічного зростання і чисельності населення.

4. Проблема глобальної зміни клімату (глобальне потепління) і розробка механізмів зниження викидів парникових газів.

Сьогодні, на думку екологів, економічний розвиток країни фактично ігнорує екологічний фактор. Сучасні тенденції економічного розвитку визнаються «антиекологічними», і закріплення цих тенденцій у майбутньому призведе до нестійкого розвитку. Вони проявляються у трьох аспектах:

1) негативна динаміка і величини макроекономічних показників, в яких враховується екологічний фактор;

2) Зростання показників природоємності в порівнянні з дореформеним періодом, що відображає збільшення витрат природних ресурсів і обсягів забруднень на одиницю кінцевого результату;

3) структурні зрушення в економіці, що збільшують питому вагу галузей, які забруднюють довкілля.

Для ігнорування екологічного чинника в процесі економічного розвитку і прийняття рішень є об'єктивні і суб'єктивні причини. У сучасній економіці діє суворе правило: те, що не має ціни або економічної оцінки не існує для економіки та ігнорується у процесі прийняття рішень. Це означає, що захворюваність і смертність населення від забруднення навколишнього середовища, деградація природи просто не враховуються у процесі прийняття господарських рішень, розробки програм і планів розвитку країн і регіонів.

Перехід до сталого розвитку робить необхідним включення екологічного чинника у систему основних соціально-економічних показників розвитку. Традиційні показники (ВВП, ВНП, національний доход та ін.) не відображають екологічну ситуацію і за їх ростом може ховатися екологічна деградація. У світі активно йде розробка критеріїв та індикаторів сталого розвитку, що містять нерідко складну систему показників.

Процес переходу до сталого розвитку є глобальним, і окремо взята країна не може перейти на цей шлях, в той час як інші країни будуть залишатися в рамках старої моделі розвитку. Ось чому важливо використовувати розгорнутий процес глобалізації та направити перш за все його економічну, екологічну та соціальну складові на реалізацію цілей сталого розвитку. У даний час розробляються і в певній мірі застосовуються такі способи глобалізації:

1) міжнародні угоди з охороні глобальних благ;

2) компенсації країнам – екологічним донорам;

3) спеціальні фонди, які сприяють збереженню природи;

4) сурогатні ринки для збереження глобальних екологічних благ (механізми Кіотського протоколу);

5) механізм «борги в обмін на природу»;

б) системи глобальних податків.

Для регулювання глобальних екологічних благ об'єктивно необхідні наднаціональні органи, «глобальна держава». Саме така система прийняття рішень для управління навколишнім середовищем і створена у світі. Вона включає глобальні інститути, як входять в систему ООН, так і не входять в неї (Комісія з глобального управління, Комісія з глобалізації, Хартія Землі), а також численні неурядові організації.

Управління глобальними екологічними благами включає широкий спектр фінансових механізмів. Їх створенням займаються фінансові структури ООН, Світового банку, Інституту світових ресурсів і інших міжнародних організацій. Сюди відносяться фінансові потоки за Монреальським та Кіотським протоколами, кошти, що направляються через спеціальні фонди (Глобальний екологічний фонд, «карбоновий фонд» Світового банку), міждержавні механізми «борги за природу» (облік витрат на охорону природи в рахунок погашення зовнішнього боргу).

На порядку денному – глобальні податки, які передбачається стягувати з спожитих при виробництві енергоресурсів. Очевидна небезпека цих заходів для суверенітету країн, багатих на природні благами, які будуть змушені платити за розвиток «реальну екологічну ціну». Не тільки країни, але й їх окремі регіони розробляють і впроваджують у цьому сенсі свої стратегії.

Проаналізуємо, наприклад стратегії сталого розвитку, здійснювані у Чернівецькій області. Рішенням сесії обласної ради від 18.06.2015 №63–31/15 затверджено Стратегію розвитку Чернівецької області на період до 2020 року.

Стратегічними цілями Стратегії є:

- розвиток підприємництва на інноваційній основі, як основа сталого економічного розвитку;
- розвиток культури, науки, соціальної сфери, як основа розвитку людського капіталу та трансформації інституційного середовища;
- збереження довкілля, як основа безпечного екологічного середовища.

Рішенням сесії обласної ради від 15.03.2016 №17–4/16 затверджено План заходів із реалізації у 2015-2017 роках Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 року.

До Плану заходів включено 241 проєкт по 42 завданням Стратегії (таблиця 1).

За Програмою 1. «Розвиток підприємництва на інноваційній основі, як основа сталого економічного розвитку», Програмою 2. «Розвиток культури, науки, соціальної сфери, як основа розвитку людського капіталу та трансформації інституційного середовища», Програмою 3. «Збереження довкілля, як основа безпечного екологічного середовища».

Таблиця 1

програма	Реалізовано		на стадії реалізації		на стадії підготовки		планове	
	п	млн. грн	п	млн. грн	п	млн. грн	п	млн. грн
1	14	447,6	19	604,1	20	972,8	89	4400
2	25	113,4	28	287	30	230,1	122	900
3	4	157,4	5	38	9	40,2	30	1500
Всього	43	718,4	52	929,1	59	1243,1	241	6800

На стадії реалізації знаходяться 52 проекти загальною вартістю 929,1 млн. грн., що складає 23,4% від загальної кількості проектів, включених до Плану заходів.

На стадії підготовки знаходяться 59 проектів загальною вартістю 1243,1 млн. грн., що складає 26,6% від загальної кількості проектів, включених до Плану заходів.

За 51 проектами розроблено техніко-економічне обґрунтування, проектно-кошторисну документацію, робочі проекти, розпочато розробку та коригування проектно-кошторисної документації тощо. Крім того, за 39 проектами підготовлено пакети документів та подано для участі у конкурсному відборі проектів, що будуть реалізовуватись за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку у 2018 році. Отже, у 2017 році реалізовувалося 95 проектів (42,8% від загальної кількості проектів) на загальну суму 493,5 млн. грн., з них 261,4 млн. грн. за рахунок коштів Державного бюджету, 104,2 млн. грн. – місцевих бюджетів, 127,9 млн. грн. – позабюджетних коштів.

Основною причиною невиконання завдань, визначених Планом заходів, є обмежені фінансові ресурси та відсутність нормативних актів, які б регламентували діяльність ОТГ у галузях соціально-культурної сфери. Так, на сьогодні триває пошук фінансових ресурсів для реалізації ще 68 проектів, які включено до Плану заходів з реалізації у 2018-2020 роках Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2020 року [1-4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данилов-Данильян В. И. Устойчивое развитие: 20 лет споров // Экономическая эффективность развития России. М. : Теис, 2007. С. 467-480.
2. Weiss E. B. Intergenerational Equity: A Legal Framework for Global Environmental Change // Environmental Change and International Law: New Challenges and Dimensions / Ed. by E. B. Weiss. Tokyo : The United Nations University, 1992.
3. А.Л. Романович, А.Д. Урсул Устойчивое будущее (глобализация, безопасность, ноосферогенез). М.: Жизнь, 2006.
4. <http://www.bukoda.gov.ua/page/zagalnii-opis-spilnogo-proektu-adapron-stalii-rozvitok-silskikh-teritorii-chernivetskoii-ta-ode>

УДК 3.071(477.86):005.21

Анастасія Стефанишин, студент,
науковий керівник Бринзей Б.С.,
кандидат економічних наук,
викладач Івано-Франківського державного
коледжу технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКАРПАТТЯ

У статті досліджено стратегічні цілі сталого економічного розвитку регіону. Для досягнення стратегічних цілей сталого розвитку пропонується планування регіонального розвитку на середньострокову перспективу з урахуванням впливу життєдіяльності регіону.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегічні цілі, економічний розвиток регіону, стратегія.

Наприкінці ХХ- початку ХХІ століття загальносвітове визнання нової наукової парадигми сталого розвитку, під якою у загальному вигляді розуміється стабільний соціально-економічний розвиток, не руйнує своєї природної основи. Парадигма орієнтує державу й українське суспільство на стратегію сталого розвитку, що забезпечує збалансоване вирішення соціально-економічних завдань і проблем збереження сприятливого навколишнього середовища та природно ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб не тільки нинішнього, а й майбутніх поколінь [1]. Особлива роль місцевого (регіонального) рівня забезпечення сталого розвитку науково обґрунтована тим, що на конкретній території концентруються забруднення, які чинять негативний вплив на здоров'я населення, стан природного середовища, умови соціально-економічного розвитку.

В умовах модернізації важливе значення для наукового обґрунтування та деталізації дослідження економічних процесів отримує регіональна економіка, що представляє собою галузь наукових знань про прояви і розвиток економічних процесів і явищ в їх ув'язці з ресурсними можливостями та економічним потенціалом на окремих територіях. Сталий розвиток не може відбуватися без економічного розвитку. Економічний розвиток є пріоритетом, двигуном і ресурсом процесу змін, але більшою чи меншою мірою він повинен враховувати необхідні компроміси в громадах, забезпечувати баланс між баченням інтересів бізнесу, суспільного та природоохоронного розвитку в перспективі.

Специфіка управління сталим розвитком регіону проявляється в проведенні ними SWOT-аналізу, розробці інтеграційної системи (державної і регіональної політик), заходів з ефективного управління ресурсним потенціалом, складанні індикативних і стратегічних планів і визначенні

напрямів їх здійснення, що дозволяє забезпечити розширене відтворення регіональної економічної системи.

Стратегічними цілями розвитку Прикарпатського регіону в контексті досягнення сталого розвитку з урахуванням особливостей функціонування господарської системи (виражених географічною, природно-кліматичною, соціально-економічною специфікою) є підвищення економічної самостійності, екологічної безпеки та якості життя населення. Досягнення цих цілей є умовою реалізації завдань модернізації на регіональному рівні [2].

Зміна підходів до регіонального розвитку, що відбулась в Європі та зачепила зараз Україну, направлена на посилення ролі регіонів, органів публічної влади в регіонах у власному стратегічному плануванні та власному розвитку. Планування регіонального розвитку на середньострокову перспективу має стати основою для регіональних та місцевих програм розвитку. Таким головним планувальним документом Івано-Франківщини визначається «Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року». Стратегія ставить перед собою амбітне, та важливе завдання – перетворити Івано-Франківщину в самобутній та самодостатній край у якому поєднуються європейські цінності з віковими національними традиціями, відкритий до співпраці культурний, туристичний, курортно-рекреаційний центр України, регіон інноваційної економіки з комфортним та безпечним життєвим середовищем і високим рівнем соціально-духовного життя.

Метою Стратегії є досягнення стабільного зростання якості життя населення області на основі збалансованого та узгодженого розвитку регіональної економіки, базованої на інноваціях, ощадливому ставленні до природного середовища, збереження природної системи розселення в області, а також з урахуванням стратегічних інтересів держави.

Сьогодні економічний потенціал регіону реалізується далеко не в повній мірі, хоча має всі передумови для розвитку. Економічна сфера регіону має виняткове значення для його розвитку, оскільки в ній створюється матеріально-товарний та послуговий продукт, від реалізації якого залежить життєдіяльність культурно-соціальної сфери області та, відповідно, рівень життя його мешканців. Задля уникнення загроз, які несуть зазначені проблеми, необхідна серйозна зміна економічного профілю регіону в бік розвитку високотехнологічних секторів економіки.

Для досягнення стратегічних цілей передбачають втручання у сферу економічного зростання у таких напрямках [3]:

- 1) стимулювання залучення інвестицій;
- 2) стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу;
- 3) забезпечення енергоефективності;
- 4) удосконалення управління регіональним розвитком.

По-перше, стимулювання залучення інвестицій. Інвестиційне забезпечення економіки - ключовий фактор успішного соціально-економічного розвитку області. Зовнішні інвестиції, які сприяють доступу до нових ринків, запровадженню високоефективних методів управління, с

основним інструментом для інтенсивного технічного та технологічного оновлення виробництва, що забезпечує підвищення рівня рентабельності та посилення конкурентоспроможності економіки. Економіка регіону потребує технологічного оновлення, - головним чином це стосується сфери промислового виробництва. Зростання ВРП регіону можуть забезпечити лише модернізовані та новостворені промислові підприємства 5-6-х технологічного укладу з високою продуктивністю та високою доданою вартістю промислової продукції. Це можливо досягнути лише за умови залучення значного інвестиційного ресурсу, перед цим здійснивши необхідну технічну, організаційну і інженерну підготовку інвестиційних об'єктів та їх маркетингово-промоційну підтримку. Попри те, що інвестиційна політика формується, насамперед, на рівні Уряду України, на такі фактори, як стан інженерно-технічної інфраструктури, доступність будівель і ділянок для нової забудови, імідж регіону тощо безпосередній вплив мають місцеві органи влади. Важливу роль у залученні інвестицій відіграє активна місцева маркетингова політика та організаційна спроможність забезпечити ефективний інвестиційний супровід.

По-друге, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Малий і середній бізнес повинен займати значно більшу частку у структурі економіки, аніж сьогодні. Попри те, що в області давно діє мережа бізнес-центрів, інфраструктура підтримки бізнесу недостатня для його успішного розвитку. Важливим аспектом напряму є також запровадження в регіоні систем управління якістю на підприємствах, установах, організаціях.

На сьогодні стан малого і середнього підприємництва в області має, зокрема, такі недоліки, як нерівномірність концентрації суб'єктів малого і середнього підприємництва за регіонами (найбільша кількість зазначених суб'єктів у містах Івано-Франківську, Калуші, Коломиї, Коломийському, Косівському та Надвірнянському районах); нерівномірність розподілу за видами економічної діяльності (у сфері торгівлі та послуг питома вага суб'єктів малого і середнього підприємництва становить близько 65,0 % їх загальної кількості, сфері промисловості – 13 %, сільського господарства - 13,1 %, будівництва - 9,2 %), що свідчить про значну кількість зареєстрованих малих підприємств, яка займається лише швидкоприбутковими видами господарської діяльності; продукція значної частини суб'єктів підприємницької діяльності не сертифікована чи не відповідає вимогам європейських стандартів; низький рівень впровадження інноваційних розробок у виробництві продукції.

По-третє, забезпечення енергоефективності. Високий рівень енергоспоживання у промисловості, установах бюджетної сфери та секторі житла лягає великим тягарем на економіку регіону, відтягуючи значний фінансовий ресурс, який можна було б спрямувати на соціально-економічний розвиток краю. Проекти напряму скеровані головним чином на підвищення енергоефективності у бюджетній сфері, використання альтернативних та відновлюваних джерел енергії. Поняття енергоефективності, яке у вузькому

розумінні є лише скорочення обсягів споживання первинних енергоресурсів (ПЕР) для виробництва тої самої кількості енергії, насправді в нинішній ситуації в Україні є питанням енергетичної безпеки держави, і, зокрема, Івано-Франківської області. Такі виклики ставлять перед регіоном надскладні задачі відразу у кількох напрямках, вирішення яких потребує мільярдних інвестицій. Більше половини основних енергоносіїв – газу та електроенергії, на Прикарпатті споживає населення в побуті в багатоквартирних будинках та приватних домогосподарствах. Тому заходи енергозбереження для цієї категорії споживачів є пріоритетними.

По-четверте, удосконалення управління регіональним розвитком. На сьогодні існують та посилюються значні диспропорції у розвитку територій області, спричинені недосконалістю системи врядування та відсутністю відчутного прогресу у проведенні реформи адміністративно-територіального устрою, реформи державної служби в напрямі її професіоналізації, фіскальної децентралізації тощо.

Механізми та інструменти управління розвитком регіону потребують удосконалення з урахуванням реформування державної системи управління регіональним розвитком. Ці зміни передбачають, насамперед, запровадження ефективного механізму координації дій обласної ради, обласної державної адміністрації, органів місцевого самоврядування щодо мобілізації ресурсів для Плану реалізації Стратегії. Для досягнення цієї цілі також необхідні значні інвестиції у розвиток людського капіталу – навчальні та практичні програми підвищення кваліфікації спеціалістів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які відповідають за формування і реалізацію процесів управління розвитком регіону.

Стратегія, з одного боку, забезпечує формування нових ресурсів, товарів і послуг, активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, прояв креативного підходу в діяльності органів управління, удосконалення інфраструктурної складової, збалансованість ринкової кон'юнктури, стимулювання діяльності підприємницького сектору, з іншого, - сприяє оптимізації процесів взаємодії центру з регіонами [4].

Регіональна стратегія сталого розвитку являє собою комплекс заходів, орієнтованих на досягнення перспективних соціально-економічних цілей, обумовлених наявними ресурсами, потенційними можливостями й обмеженнями їх реалізації. Стратегія сталого розвитку регіонів змінюється в залежності від соціально-економічної та політичної орієнтації держави на конкретному етапі розвитку, зовнішньоекономічної ситуації, тобто від системи умов і факторів, що впливають на цільові установки розвитку суспільства в рамках єдиної держави. [5]

У процесі досягнення стратегічних цілей сталого розвитку регіону необхідне проведення постійного моніторингу регіонального розвитку регіону з урахуванням впливу життєдіяльності регіону на природне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Підлісна О.А. Стан та перспективи розвитку регіонів України: методи оцінки ефективності територіальних утворень / О.А. Підлісна // Регіональна економіка. - 2007. – № 1. - С. 104-115.
2. Смирнов В.В. Теоретико-методологические аспекты повышения эффективности социально-экономического развития региона / В.В. Смирнов // Региональная экономика и управление: – 2010. – № 3 (23).
3. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020р. – Режим доступу: http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf.
4. Карімов Г.І. Регулювання соціально-економічного розвитку регіону з використанням комплексних індикаторів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Г.І. Карімов. – Д., 2009. – 18 с.
5. Долішній М. Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України / Долішній М. // Регіональна економіка. - 2005. – № 2. - С. 7-15.

УДК 339.9:3.071

Світлана Шинкар, викладач,
голова циклової комісії фінансів,
банківська справа та страхування,
Калуський коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
м. Калуш

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сформульовано суть концепції сталого розвитку. Обґрунтовано, що сталий розвиток економіки в кожній країні і окремому регіоні поряд із загальними законами функціонування і розвитку має специфічні особливості.

Визначено ключові загрози глобалізації цих процесів, які можуть спричинити перешкоди сталому розвитку. На основі дослідження запропоновано стратегічні етапи забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, економічна стійкість, інвестиції, стабільність.

Сталий розвиток економіки в кожній країні і окремому регіоні поряд із загальними законами функціонування і розвитку має специфічні особливості, які визначаються умовами виробництва, ресурсним потенціалом, менталітетом населення і т.д. У період економічного підйому починається пожвавлення всіх складових виробництва, формується стійкий рівень попиту,

зумовлений зростанням рівня життя. При цьому слід зазначити, що досягнення підйому економіки має свою ціну і певні негативні наслідки. У зв'язку з цим мистецтво досягнення стійкості полягає у виборі оптимальних пріоритетів і відповідної стратегії досягнення мети.

Досягнення сталого розвитку - одна з найбільш актуальних проблем, що стоять перед усіма країнами світу. Мета - забезпечити економічне піднесення і одночасно захистити ресурсну базу і навколишнє середовище з урахуванням інтересів майбутніх поколінь.

Питання, які стосуються сталого розвитку, сучасних світових тенденцій та їх вплив на економіку України досліджували такі вчені як: А. Філіпенко, О. Білорус, Дж. Робертсон, Д. Лук'яненко, Ю. Мацейко, Д. Мерфі, Ю. Пахомов, та ін. Не дивлячись на те, що даній проблемі приділено багато уваги, але таки залишається ряд невирішених питань. У наукових джерелах недостатньо досліджень щодо взаємовпливу та взаємозв'язку між сучасними глобалізаційними процесами та досягненням показників сталого розвитку на національному та глобальному рівнях, зокрема й в Україні.

Якщо розглянути детально таке поняття як «стійкість економічного розвитку», то ми зрозуміємо, що це такий такий стан економіки, при якому підтримується стабільність кінцевих параметрів розвитку виробничих, соціальних і економічних показників.

При цьому до розуміння стійкості економічного розвитку можна підходити двояко:

- підтримка стабільності заданого рівня будь-яких кінцевих економічних показників. У цьому випадку мова йде про стабілізаційну стійкість.

- підтримка стабільності граничних показників економічного зростання, наприклад підтримку певних темпів щорічного приросту ВВП або підтримка інфляції в заданих межах. В даному випадку мова йде про динамічну стійкість.

У соціальному плані економічне зростання - це прагнення поліпшити умови життя громадян, що розуміється як покращення економічного статусу. Іншими словами, економічне зростання має сприяти поліпшенню якості життя людей, і людства загалом.

Фактично, кожен аспект людської діяльності, будь-яке виробництво повинно спрямовуватись на підвищення якості життя людини, а не тільки на біологічне виживання. У зв'язку з соціально-економічним розвитком, постало питання збереження рівноваги в економіці та природному середовищі людини.

Загалом, багато чинників впливають на економічне зростання: робота, природні ресурси, капітал (матеріальний, фінансовий, людський), а також технічний та технологічний прогрес. І якраз технічний і технологічний прогрес відіграють дуже важливу роль в історії світу і людство в цілому, адже з тих пір, як людина почала обробляти і виробляти, вона почала значно змінювати природне середовище черпаючи звідти ресурси в промислових

масштабах. Це спричинило значну деградацію природного середовища і різке зниження природних ресурсів.

Підвищення обізнаності про загрози, що виникли внаслідок нестримного розвитку виробництва та споживання, а також занепокоєння щодо здоров'я людей, викликало обговорення про можливості протидії небажаним соціальним та екологічним наслідкам агресивної економічної діяльності.[1]

Земля стає все більш урбанізованою. Якщо в 1900-х роках лише 160 млн. осіб (всього 1/10 населення світу) були міськими жителями, то у 2000-х роках половина світу (3,2 мільярда людей) проживають у зонах урбанізації, тобто тенденції зростають. Крім усього цього неконтрольований ріст населення в деяких країнах викликає проблеми не тільки з забезпеченням нормального рівня життя, а також із забезпеченням належного рівня освіти і зайнятості.

Населення з бідніших країн часто емігрує до економічно та соціально розвинених країн, але через брак відповідної освіти вони не можуть розраховувати на високооплачувану роботу. Тому країни, що розвиваються, потребують підтримки зі сторони економічно розвинених країн.

Слід пам'ятати, що незважаючи на усвідомлення того, що людство зробило значний прогрес у цивілізації, лише трохи більше мільярда людей у світі має безкоштовний доступ до сучасних технологій, телекомунікацій та транспортних систем. Решта населення світу - близько 5 мільярдів - живе в менш розвинених країнах. По-друге, навіть у високорозвинених країнах часто не має доступного житла, відповідного рівня медичного обслуговування, освіти, та ін. [2]

Безумовно, економічне зростання у відповідності до ідеї сталого розвитку - це правильний шлях, який обрало людство але, як ви можете бачити за ці роки, дотримуватись принципів цієї концепції не зовсім просто. Постійний розвиток людства з часом набув форми науково-технічного розвитку та глобалізації.

В економічному плані - це процес інтеграції економік окремих держав. Людство постійно рухається вперед. Воно постійно прагне до економічного зростання, яке розуміється як зростання вартості вироблених товарів і послуг з року в рік. Саме це все дозволяє нам жити комфортно, і ми відчуваємо задоволення, часто не помічаючи диспропорції між нашими світом і світом, де навіть доступ до питної води - це розкіш.

Постійне прагнення поліпшити якість нашого життя дійсно зводиться до безперервного зростання економічного статусу. Але якраз усе це і призвело до проблем, з якими ми боремося. Їх вирішення вимагає не тільки подальшого співробітництва між урядами країн світу та наднаціональними організаціями, але й змін у нас самих.

Країни, що розвиваються, повинні розуміти свої проблеми та джерела їх виникнення та вміти адаптуватись до моделі поведінки розвинених країн.

А розвиненим країнам, в свою чергу, слід пам'ятати, що жити – не означає захоплювати і володіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Желазко Б. Біотехнологія та сталий розвиток. Корпоративні стратегії сталого розвитку/ Б.Желазко// Видавництво Варшавської школи економіки, Варшава 2009, с. 268.
2. Technology, Globalization and Sustainable Development. Transforming the Industrial State, red. N.A. Ashford, R.P. Hall, Yale University Press, New Haven, Conn., 2011.

УДК 3.071(477.86):33.025

Христина Бакун, студент,
науковий керівник **Бринзей Б.С.**,
кандидат економічних наук,
Калуський коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу,
м. Калуш

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

У статті досліджено характер впливу факторів та умов стійкого розвитку регіону на основі яких забезпечується реалізація принципів на основі концепції сталого розвитку в умовах глобалізації.

Ключові слова: *регіон, концепція сталого розвитку, сталий інноваційний розвиток, фактори.*

Забезпечення умов сталого розвитку відносяться до новітніх завдань, що розглядаються як регулятивна ідея сучасного стану світового простору. Ідеї сталості орієнтовані на консолідацію суспільства, активізацію суспільної свідомості та виступають вектором визначення державних пріоритетів розвитку регіону і перспектив соціально-економічних перетворень.

На сучасному етапі розвитку світ переживає глибоку соціально-культурну катастрофу, пов'язану із втратою єдиної загальнолюдської перспективи внаслідок загострення економічних, соціальних та екологічних проблем в глобальному масштабі. Доцільність розвитку, в центрі якого стоїть лише матеріальне виробництво, все більше ставиться під сумнів, що обумовлює необхідність зміни всієї парадигми – від ідеології накопичення матеріального багатства на землі до ідеології «розумної достатності», від ідеології конкуренції до ідеології взаємодопомоги. Це обумовило потребу фундаментальних досліджень характеру економічних відносин в умовах

глобалізації, в результаті чого об'єктивно виникла парадигма суспільства сталого розвитку.

Дослідження підходів щодо визначення поняття «сталий розвиток» (англ. – sustainable development) показали, що попри існування великої кількості тлумачень даної категорії жодне з них не стало загальноприйнятим.

Словосполучення «сталий розвиток» більшість науковців розуміє як процес, що характеризується постійністю, неперервністю змін. В той же час в поєднанні з англійським «development», що перекладається як розвиток, еволюція, розширення, зростання, покращення, вдосконалення слово «sustainable», яке складається з двох частин – «sustain» (підтримувати, не давати можливості згаснути, перерватися, витримувати) та «able» (той, що має здатність), утворює словосполучення, яке має різне трактування в наукових колах. Крім того, як зазначається в [1], у словосполученні «сталий розвиток» є певне протиріччя, оскільки розвиток – це процес руху, якому не притаманне поняття сталості яке дане словосполучення виконує в концепції сталого розвитку.

Головними завданнями та основними вимогами сталого розвитку, як було відзначено на Йоганнесбурзькому Саміті у 2002 році, є: викорінення бідності, зубожіння, зміна нестійких моделей виробництва та споживання, охорона та раціональне використання природо ресурсної бази економічного та соціального розвитку на регіональному рівні [2].

Одна з ключових проблем регіонального управління полягає у забезпеченні довготривалого стійкого соціально-економічного розвитку регіону. Визначення факторів, що забезпечать рух регіональної соціо-еколого-економічної системи по траєкторії стійкого розвитку, є не менш важливим методологічним завданням серед комплексу завдань, які потребують негайного вирішення. У даному дослідженні під «фактором» розглядається сукупність основних та базових причин, що є джерелом функціонування та розвитку регіону. Стійкий розвиток визначається нами як режим функціонування параметрів рівня й якості життя населення, яке забезпечується через збалансоване виробництво інституційного, господарсько-економічного, природно-екологічного і соціального компонентів системи «регіон» в інтересах майбутнього покоління. Ці фактори повинні спонукати уряд України до розробки системи широкомасштабних заходів щодо інтеграції країни у систему міжнародного економічного співтовариства і у глобальні ринки, сприяти її сталому розвитку. Враховуючи специфікацію регіону та виходячи з основних завдань, напрямів переходу до стійкого розвитку, загальні вимоги до концепції стійкого розвитку можна сформулювати так:

1. Плани дій виходу регіону з економічної, соціальної, екологічної кризи повинні відповідати цілям стійкого розвитку.

2. Враховувати як загальнодержавні завдання, так і специфіку проблеми розвитку регіону і муніципалітетів.

3. Враховувати зовнішні умови розвитку (орієнтація на ЄС і НАТО) шляхом міжнародної співпраці в усіх сферах: економічній, соціальній, екологічній.

4. Галузеві пріоритети економічного розвитку повинні враховувати внутрішні ресурси регіону та забезпечувати не тільки стабільність, але й покращення екологічної ситуації.

5. Регіональний розвиток повинен ставити за мету поліпшення навколишнього середовища шляхом підвищення екологічних стандартів економічної діяльності. Об'єму екосистеми повинна відповідати господарська діяльність у регіоні, для чого потрібно впроваджувати енерго- та ресурсозберігаючі технології, забезпечити реструктуризацію економіки в напрямку розширення перспективних послуг, формувати відповідно до нових умов структуру загального і особистого споживання.

6. Економічна вигода не може компенсувати соціальний і екологічний збиток, який повинен бути мінімальним. Слід прагнути до формування раціонального балансу цілей економічного, соціального та екологічного розвитку області.

У зв'язку з поступовим виснаженням експлуатованих природних ресурсів актуальним стає перехід на сталий інноваційний розвиток на основі освоєння нових ресурсів. Воно може бути досягнуто лише шляхом пріоритетних інвестицій у розвиток людини – носія інновацій [3].

В Україні почалося здійснення національних проєктів, головна спрямованість яких – інвестиції в людину, зростання якості життя і людського капіталу за реалізації низки додаткових умов вступу країни в якісно новий етап сталого розвитку.

Таким чином, слід погодитися з низкою дослідників у тому, що рівень розвитку людського потенціалу, конкуренції та інновацій у нашій країні на сьогоднішній день тільки на початковому етапі розвитку. Початок здійснення в Україні пріоритетних національних проєктів, головна спрямованість яких – інвестиції в розвиток людського потенціалу, зростання якості життя, створюють передумови, за реалізації низки додаткових умов, переходу країни на новий етап – до сталого розвитку регіонів на основі внутрішніх чинників. Вихід із становища вимагає термінової розробки нової концепції сталого розвитку вітчизняної економіки. Сталий розвиток повинен забезпечувати гармонізацію та поєднання соціальних, економічних та екологічних цілей, їх реалізацію в єдиній соціо-еколого-економічній системі певної території (країни, регіону). Проте, сталий розвиток окремих територій потребує визначення відповідних стратегій для окремих галузей, підприємств, які спричиняють вплив та визначають той чи інший стан біологічних, географічних, економічних та соціальних об'єктів, які, у відповідності до концепції сталого розвитку, повинні розглядатися як єдине ціле, як певна «соціо-еколого-економічна система», всі складові якої розвиваються збалансовано. Стабільність та збалансованість окремих підсистем є ознаками сталого розвитку системи в цілому.

До умов, необхідних для реалізації сталого розвитку території, як зазначається в [4], належать:

- 1) усвідомлення наявності загроз сталому розвитку, уявлення про цілі і ознаки сталого розвитку;
- 2) розробка фундаментальних основ аналізу сталого розвитку, створення методології та моделей сталого розвитку територій різного рівня;
- 3) розробка механізму сталого розвитку територій та механізмів їх реалізації.

Порушення балансу між окремими підсистемами є свідченням невідповідності розвитку певного об'єкта (країни, регіону, промисловості, підприємства) концепції сталого розвитку. Результатом економічного розвитку в соціо-еколого-економічній системі є забезпечення не лише матеріальних, але й всього комплексу потреб людини, включаючи духовні, соціальні, екологічні та ін. На сучасному етапі для України, як і інших країн, особливо гостро стоїть питання про пошук шляхів та механізмів управління сталим розвитком країни, її виведення на новий більш високий рівень існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / НАН України; Інститут економічного прогнозування / Геєць В. М., Александрова В. П., Артьомова Т. І., Бажал Ю. М., Барановський О. І. / Відп. ред. В.М. Геєць. – К. : Інститут економічного прогнозування НАН України ; Фенікс, 2003. – 1008 с.
2. Йоханнесбургский саммит 2002 г. Резолюция 2. План выполнения решений всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/plan_wssg.pdf
3. Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://issuu.com/undp/docs/hdr14-report-en/1?e=3183072/9245907>.
4. Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: навчальний посібник / [Н.В. Караєва, Р.В. Коран, Т.А. Коцко та ін.; за заг. ред. І.В. Недіна]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 384 с.
5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жидяєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

УДК 33.025:005.44:004.738.5:159.923 Вікторія Богуцька, студент,
науковий керівник Руско Н. М.,
кандидат філософських наук, доцент,
Калуський коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу,
м. Калуш

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРНЕТУ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджуються особливості соціалізації людей у сучасному інформаційному суспільстві. Обґрунтовується необхідність розробки нових соціальних технологій ефективної соціалізації.

Ключові слова: соціалізація, сучасний інформаційний простір, медіа-соціалізація, інформаційна соціалізація, соціальні мережі, бібліотечна установа.

Соціалізація визначається характером самого суспільства, його характеристиками та потребами. Зі змінами в соціумі трансформуються критерії та норми життєдіяльності людини, а також умови її творчої самореалізації. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження змін, які характеризують процес соціалізації, визначення конкретних чинників, умов і соціальних розбіжностей, які визначають специфіку становлення особистості як члена суспільства.

Соціалізація (від латин. *socialis* – суспільний) – це складний і тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої він засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві [1].

Процес соціалізації пов'язаний із системою інформаційних обмінів між членами суспільства. Таким чином, соціальні потреби пов'язані з потребами інформаційними. Задоволення інформаційних потреб із суспільних інформаційних ресурсів забезпечує певний рівень соціалізації, формуючи основні властивості особистості, що відображаються в рівні її життєдіяльності в суспільстві.

З точки зору процесу суспільної соціалізації науковець Валентина Медведєва виділяє такі основні запити на інформацію соціалізованої особистості [7]:

– інформація, необхідна для здійснення первинної соціалізації, або стадії адаптації в суспільстві (вона отримується від батьків, найближчого оточення, передбачається шкільною програмою як вставна для орієнтації в суспільстві, одержання первинних обов'язкових знань для існування в суспільстві);

– інформація для формування особистості, формування індивідуальної інформаційної основи для особистісного світосприймання і власної оцінки суспільних норм поведінки;

– інформація, пов'язана з реалізацією трудової функції людини – основної в загальносоціальному процесі;

– інформація, характерна для так званої післятрудової стадії соціалізації людини, необхідна їй як методична основа осмислення власного життєвого досвіду, що стає основним внеском індивіда в суспільно корисну діяльність на цьому етапі.

Якісно нову специфіку в ці процеси внесли електронні інформаційні технології, зокрема розвиток Інтернету. В умовах глобальної інформатизації неможливо уявити сучасне суспільство без новітніх інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), під якими розуміють «сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, які надають можливості входження до сучасного інформаційного простору з метою накопичення, аналізу, обміну вже існуючої інформації та створення нової». ІКТ стають одним з найважливіших інструментів формування інтересів, потреб, поглядів, впливу на світогляд особистості [3, с. 1].

Глобальна інформаційна мережа Інтернет стала невід'ємною часткою та основною рушійною силою розвитку сучасної цивілізації. Завдяки Інтернету людство дістало можливість налагодити ефективні комунікативні зв'язки. Саме Інтернет забезпечує негайний доступ до будь-яких інформаційних продуктів і баз даних, даючи змогу приймати, відправляти та опрацьовувати різноманітну інформацію в активному режимі та реальному часі.

На сьогодні, коли темпи суспільного розвитку прискорюються, проблема інформаційної соціалізації стає особливо значущою. У сучасному інформаційному просторі зростають проблеми, пов'язані із специфікою соціальної адаптації різних вікових груп людей, між якими внаслідок зростаючої динаміки соціальних процесів зростають фізичні та психологічні відмінності. Процеси соціалізації старшого та молодшого поколінь принципово різняться. Така специфіка створює нові проблеми в роботі бібліотечних установ з різними категоріями користувачів, потребує нових серйозних методичних напрацювань у цій сфері з урахуванням особливостей різних вікових категорій своїх користувачів саме в наш час. Адже нині ці особливості стали дуже різними: у дитинстві – від народження до 18 років, у молодості – 18-35 років, у дорослості – 35-60 років, у похилому віці – від 60 та більше років [7].

Вплив соціального середовища на розвиток особистості в дитячому віці відбувається за допомогою навчання та виховання. Ці процеси сприяють: розвитку успадкованих фізичних особливостей та природних здібностей; розвитку умінь переборення внутрішніх розбіжностей; загальному психічному розвитку дитини; інтелектуальному, творчому розвитку

особистості; розвитку здатності до спілкування з оточуючими; розвитку потреб дитини; розвитку особистості, яка постійно вдосконалюється.

Дитині не потрібно докладати великих зусиль для того, щоб адаптуватися до сучасного інформаційного простору. Вона з легкістю сприймає всі технічні новинки і без труднощів їх використовує. Однак у дитини відсутній реальний соціальний досвід, і через вікові особливості (доброта, довірливість тощо) люди з поганими намірами можуть зкористатися цим. Крім того, використання нових медіа може розвивати в дитини залежність від комп'ютерних ігор, образи, які пропагують нові медіа, агресію тощо.

Дуже часто в Інтернеті діти можуть зіткнутися з онлайн-загрозами: шахрайством, порнографією, різноманітними проявами збочень, онлайн-насилям, негативним контентом і появою залежності від Інтернету.

Незрілій, непідготовленій особистості важко зорієнтуватись у сучасному насиченому інформаційному просторі, зробити правильний вибір. Тим важче це зробити дитині.

Особливо це стосується мас-медіа, які не лише несуть якусь інформацію, задовольняють зорові потреби та враження, а й впливають на загальний фізичний і психічний стан, на соціалізацію дитини.

Молода людина, будучи основним користувачем новітніх інформаційних технологій, добре їх засвоює та найкраще сприймає нову інформацію, легко пристосовується до всіх технічних новинок. Однак, не маючи достатнього реального соціального досвіду, пристосовуючись до умов інформаційного суспільства, може стати жертвою шахрайства, кібертретування, потрапити під вплив людей, які пропагують девіантну поведінку тощо.

Людям похилого віку складно адаптуватися та інтегруватися в сучасне інформаційне суспільство, що стрімко змінюється. Це, у свою чергу, призводить до вікової дискримінації, звужує соціальні, комунікативні, культурні зв'язки й обмежує можливості саморозвитку та самореалізації цієї групи населення. Слід зважати на такі характерні ознаки людей похилого віку: орієнтація на культурні зразки минулого; використання неактуальних культурних навиків; спосіб життя, що продиктований невизначеністю тимчасової перспективи і відрізняється невисоким рівнем подієвості та соціальною ізоляцією. Враховуючи масштабність і швидкість сучасних інформаційних процесів, головним завданням на сьогодні є цілеспрямована розробка постійно діючих програм з інформаційної адаптації людей старшого віку.

На сьогодні в сучасному інформаційному суспільстві важливу роль відіграє не лише Інтернет, а й розвиток національного інформаційного простору загалом. На більш новий рівень виходить трансформоване під потреби сучасного суспільства телебачення, радіо, мобільна телефонія, які стають інтерактивними та безпосередньо взаємодіють з користувачами в реальному часі. Саме вони дають можливість особистості стати активним

суб'єктом сучасного інформаційного простору. ІКТ змінюють спосіб життя й основні сфери життєдіяльності сучасного суспільства, що пов'язано зі зміною процесу соціалізації. У зв'язку з цим постає необхідність вивчення впливу нових медіа на процес соціалізації суспільства.

У свою чергу багато дослідників розглядають позитивні моменти використання Інтернету та говорять про користь ігор. В опублікованих результатах досліджень вказується, що в багатьох людей, які грають в ігри, що потребують швидкості реакції, значно підвищується якість просторового сприйняття. Безперечно, позитивний вплив кіберпростору найчастіше залежить від конкретної діяльності в мережі. Якщо не цілеспрямованої, то в будь-якому разі домінуючої [8, с. 267–271]. Надаючи особистості широкі можливості в самореалізації, інтернет-простір допомагає реалізувати творчий потенціал, дає можливість отримати оцінку діяльності з боку значущих і компетентних експертів, просто користувачів мережі. Серйозне захоплення Інтернетом може допомогти більш ранньому включенню молодого покоління в соціальну діяльність. За допомогою Інтернету молодь може брати участь в економічному, культурному, політичному, науковому житті суспільства.

Таким чином, кіберсоціалізація людини, з одного боку, є інноваційним феноменом, з іншого – уже давно стала фактичною реальністю нашого світу, невід'ємною частиною соціалізації сучасної особистості, а також двигуном науково-технічного, економічного та соціального прогресу людського суспільства. Очевидно, що в сучасному інформаційному суспільстві вплив нових медіа на соціалізацію має знаходити своє відображення в діяльності сучасних бібліотечних установ.

Отже, на сьогодні проблема інформаційної соціалізації є досить актуальною, з однієї сторони вона допомагає соціалізації, а з іншої руйнує сім'ї, робить особистості «безликими».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна соціологія : навч. посіб. – Київ : Професіонал, 2004. – 592 с.
2. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. В. Ліфарєва. – Київ, 2003. – 237 с.
3. Жилкин В. В. Инфосоциализация в условиях информатизации сознания личности [Электронный ресурс] / Жилкин В. В. – Режим доступа: http://www.actualresearch.ru/nn/2009_2/Article/culturology/zhilkin.htm. – Загл. с экрана.
4. Мудрик А. В. Социализация человека / А. В. Мудрик. – Москва, 2007. – С. 257.
5. Плешаков В. А. Киберсоциализация и православие: к постановке проблемы духовно-нравственного развития и воспитания российских школьников и студенческой молодежи / В. А. Плешаков // Вестн. ПСТГУ. Серия IV. Педагогика. Психология. – Москва : ПСТГУ, 2010. – № 2 (17).
6. Прохоренко Е. Я. Субкультура молодежных сообществ – как способ социализации / Е. Я. Прохоренко // Вест. Одес. нац. ун-та. Вып. «Социология, политология». – Одесса, 2007. – Т. 12. – Вып. 6. – С. 705–711.

7. Медведєва В. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства / В. Медведєва. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3175%3Aosoblivosti-protsesu-sotsializatsiji-osobistosti-v-umovakh-informatsijnogo-suspilstva&catid=81&Itemid=415
8. Мясников И. Подростки в киберпространстве / И. Мясников // Народное образование. – Москва, 2009. – № 6. – С. 267–271.

УДКУДК38.48:3.071(477.86)

Іванна Бубешук, студент,
науковий керівник **Гой Н.В.**,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський коледж
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття має на меті дослідження сутності стратегічного розвитку туристичної галузі Карпатського регіону, виявлення основних напрямів розвитку туризму. Аналізується туристично-рекреаційний потенціал Українських Карпат як вагомий фактор активізації туристичного бізнесу.

Ключові слова: *Карпатський регіон, стратегія розвитку, туристична галузь, рекреаційний потенціал.*

Українська частина Карпат – один із стародавніх районів України, що має надзвичайно вигідне географічне положення, багату природно-ресурсну базу, найбільші на Україні запаси мінеральних вод усіх відомих типів, значні поклади лікувальних грязей, які є основою розвитку санаторно-курортної справи. Регіон розміщений у сприятливому кліматичному поясі, має мальовничі природні ландшафти – полонини, гори, річки, різного виду породи лісу. Це все, а також багата історико-культурна спадщина сприяють створенню сучасної туристичної індустрії для всієї Європи, що буде економічно вигідною галуззю для регіону, стратегією його розвитку та піднесення добробуту населення.

Враховуючи наявний в регіоні природний, економічний, науковий й технічний потенціал, його історичні та географічні особливості, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природних, матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних ресурсів створити ефективну економічну систему ринкового типу, яка забезпечить матеріальний добробут населення та економічну безпеку краю. Основними пріоритетами регіонального розвитку повинні виступати:

– рекреаційний комплекс;

- агропромисловий комплекс;
- лісопромисловий комплекс;
- машинобудування;
- невиробнича сфера, особливо в гірській частині;
- охорона навколишнього середовища;
- збереження й відновлення історико-культурної спадщини.

Найважливішим напрямком розвитку Карпатського регіону є пріоритетне освоєння рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості цього вибору можна навести такі основні аргументи:

1. Наявність природно-ресурсної бази. Природною базою для розвитку туристично-рекреаційного комплексу на Івано-Франківщині є наявність курортних місцевостей. Для курортної терапії використовуються кліматичне лікування, мінеральні ванни, лікувальні грязі, на базі яких можна розвивати окремі види туризму, такі як бальнеологічний, спа-туризм. Популярними є водні туристичні маршрути та різні форми командного активного відпочинку. Розвивається інфраструктура для водного туризму на території Дністровського каньйону, створені умови для сплавів річками Білий та Чорний Черемош, Прут, Лімниця [2].

2. Вигідне географічне положення. Регіон розташований в центрі Європи, через нього проходять різноманітні зв'язки, а непогана транспортна доступність є сприятливим фактором залучення контингенту відпочиваючих не тільки з східних регіонів, а й Європейських країн. Карпати можуть служити своєрідним полігоном дислокації центрів міжнародного бізнесу, що стимулюватиме ріст комерційного та ділового туризму.

3. Наслідки Чорнобильської аварії. Порівняно високий рівень екологічної безпеки і наявність великих запасів мінеральних вод для лікування радіаційних захворювань обумовлюють потребу в створенні в Карпатах широкої мережі спеціалізованих оздоровниць для населення, яке потерпіло від радіоактивного забруднення.

4. Фактор територіального поділу праці. В Україні фактично є два регіони, умови яких дозволяють забезпечити процес задоволення суспільних потреб в рекреаційних послугах, а саме: – Чорноморсько-Азовський регіон;
– Карпатський регіон.

На фоні переваженості першого і зростаючому туристичному попиту Карпати виступають такою територією, яка може реалізувати незадоволений попит населення на оздоровлення й відпочинок.

5. Екологічний феномен території. З однієї сторони, природа Карпат у порівнянні з іншими регіонами зазнала менших втрат та зберегла свій первісний стан, що дуже важливо для різних форм відпочинку й туризму. З другої сторони, враховуючи винятково важливе кліматичне й водно регулююче значення Карпат як для України, так і для сусідніх Європейських держав, гостро стоїть питання збереження унікальної природи цього краю. Туризм й відпочинок в екологічно обґрунтованих межах можуть виступати активною формою забезпечення екологічної безпеки Карпат.

6. Соціально-економічна специфіка гір. У гірських районах чотирьох карпатських областей проживає близько 1,3 млн. чол., тобто близько 20% усього населення. З них третя частина – на висоті 500 м й більше. Гори створюють специфічні надзвичайно складні умови проживання та господарювання, особливо у сільському господарстві. Тому гостро стоїть проблема зайнятості населення тих районів, і як результат - низький рівень матеріального добробуту жителів гір. Стабілізації цих та інших негативних процесів за рахунок розширення сфер зайнятості, розвитку інфраструктури сприятиме туризм з відповідним сервісом та організацією обслуговування, в яких може бути задіяне місцеве населення. В даному контексті розумної альтернативи рекреації просто не існує.

7. Економічна конкурентоспроможність рекреаційної сфери. Світовий досвід показує, що туризм є високорентабельною галуззю народного господарства [2]. Сьогоднішні показники економічної результативності вітчизняного туризму поки що далекі від зарубіжних. В Карпатах є окремі центри, де рекреаційна галузь займає провідне місце в господарській структурі. В цілому Карпатський регіон зараз посідає друге місце в Україні за обсягом доходів від рекреаційної сфери (22% від сумарного показника по Україні), випереджаючи Причорноморський регіон (17%) та Приазов'я (13%) [2].

Розвиток рекреації в регіоні створить можливість перебудови господарського комплексу. В перспективі дана галузь повинна зайняти одне з профілюючих місць. Розвиток рекреації та відповідність її міжнародним стандартам дасть можливість залучати туристів з інших країн. Необхідно також відзначити, що необхідно налагодити надійне повітряне сполучення з такими містами, як Стрий, Івано-Франківськ, Ужгород, Дрогобич, та належний поштовий зв'язок, послуги з використанням сучасного маркетингу. Вкладені кошти державою в цю сферу послуг найближчим часом дадуть значні надходження до державного бюджету в іноземній валюті [1].

Наведені фактори відіграють важливу роль в розвитку рекреації у Карпатському регіоні, їх необхідно прийняти за основу виконання державними органами влади. Розвиток туризму в Карпатах – це повернення капіталів в Україну, зміцнення її суверенітету та державності, для цього є всі умови тільки їх необхідно втілити у реальність. Карпатський регіон за своїми природними даними не поступається жодній країні Європи. Для сьогодення туристична галузь повинна бути однією з пріоритетних видів діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону). / Ф. Ф. Мазур – К. : Центр учбової літератури, 2005. – 96 с.
2. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.if.gov.ua/files/SP_IF_oblast_4.pdf

УДК 331.5:3.071(477.86) Христина Дирда, студент,
науковий керівник Маланій О. Я.,
викладач циклової комісії суспільних дисциплін,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу,
м. Івано-Франківськ

ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

Наведено показники безробіття і трудової міграції українців. Визначено перешкоди сталого розвитку. Проаналізовано умови сталого розвитку Прикарпаття.

Ключові слова: зайнятість населення, безробіття, трудова міграція.

Зважаючи на те, що рушійною силою для підвищення економічного розвитку та добробуту суспільства є працездатне населення, держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності. Відповідно до Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43) [1].

Міністерство соціальної політики України і Державна служба зайнятості України забезпечують реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту, соціального обслуговування населення.

Для забезпечення стабільного функціонування національного ринку праці Україна перш за все має вирішити проблеми високого рівня безробіття серед молоді, створення нових робочих місць та низького рівня оплати праці.

На кінець 2017 року рівень безробіття в Україні становив 9,9% (1697300) від загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (17193200). Державною службою зайнятості України було зареєстровано 352,5 тисячі безробітних громадян. Можна сказати, що в цьому питанні намітилася позитивна динаміка, адже на кінець 2016 року цей показник становив 390,8 тисячі (майже на 9,5% більше). Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (61,6%), Харківській (60,5%), Київській (58,3%) та Дніпропетровській (57,9%) областях [2].

Серед областей Західної України найбільший рівень безробіття зафіксовано у Волинській (12,6%), Рівненській (12,6%), Тернопільській (12,2%), Закарпатській (10,8%), Чернівецькій (9,5%) областях. Найнижчі показники безробіття у 2017 році спостерігалися у Львівській (7,7%) та Івано-Франківській областях (9%). Загалом за рівнем безробіття у минулому році Івано-Франківська область посіла 19 місце серед областей України [3].

В січні 2017 року Івано-Франківська обласна служба зайнятості зареєструвала 11939 безробітних (1,4% до населення працездатного віку). З них 47,2% молоді працівники, віком до 35 років. Показник кількості вакансій складав 1038, тобто навантаження на одну вакансію становило 12 осіб. Станом на січень 2018 року кількість зареєстрованих безробітних в Івано-Франківській області становила 9409 осіб (1,1% до населення працездатного віку), тобто зменшилася на 0,3%. Показник кількості безробітної молоді зменшився до 46,4%. Суттєво зріс показник кількості вакансій – 1421, відповідно навантаження на одну вакансію склало 7 осіб.

Кількість працевлаштованих за сприяння Івано-Франківської обласної служби зайнятості у 2017 році становила 3604 особи. При цьому 2504 особи були працевлаштовані оперативного до надання статусу безробітного. Кількість роботодавців, які співпрацювали з центрами зайнятості області, збільшилася на 7,8% що сприяло збільшенню кількості вакансій у базі даних служби зайнятості на 5,6%. На нові робочі місця з компенсацією витрат роботодавцю на оплату єдиного внеску працевлаштовано 644 безробітних. За сприяння служби зайнятості 67 безробітних стали підприємцями, отримавши виплату допомоги по безробіттю одноразово на відкриття власної справи. З метою забезпечення професійно-кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців 6500 безробітних проходили професійне навчання [4].

Безробіття, низький рівень оплати праці та некомфортний клімат для розвитку підприємництва всередині країни сприяє відтоку робочої сили за межі держави. Найбільшими реципієнтами українських робітників є Польща, Росія, Чехія, Італія, Португалія та Іспанія. Точних даних про кількість українців, які працюють за кордоном немає. За оцінками Держслужби зайнятості цей показник становить 5,5 млн українців. Європейські країни активно заохочують приплив трудових емігрантів з України. Так, у 2016 році Польща видала українцям 1,3 млн запрошень на роботу. Переважна більшість іноземних робітників Польщі є представниками Західної України. Союз підприємців Польщі стверджує, що зростання кількості мігрантів з України принесло польському бюджету майже 2 млрд євро за рік.

За період з 2013 по 2016 роки надходження від трудових мігрантів перевищили прямі іноземні інвестиції в Україну в 2,4 рази. Протягом 2016 року в Україну від заробітчаних надійшло 5,4 млрд доларів. Ця сума дорівнює 19% від суми доходів держбюджету в 2016 році і становить близько 7% ВВП нашої країни [5].

Грошові перекази через банки йдуть на міжбанківський ринок, що стабілізує курс гривні. Уряду і великому бізнесу це вигідно, тому рішучих кроків щодо подолання трудової міграції влада не здійснює.

В результаті масовий відтік українців на роботу в сусідні країни сприяє зростанню економіки і добробуту цих країн, але при цьому погіршується економічна, демографічна і соціальна ситуація в Україні.

Якщо уряд нічого не робитиме, це може обернутися катастрофічними наслідками для бізнесу і економіки країни в майбутньому. Оскільки немає

сенсу модернізувати або розширювати виробництво, якщо на ньому не буде кому працювати.

Не менш гострою є проблема міграції молоді. Кожен другий іноземний студент у Польщі – українець. За даними польської освітньої фундації «Перспективи» (Perspektywy) у 2017 році в польських вишах навчалося 23,3 тисячі українців (на 8 тисяч більше, ніж у 2016 році). Тільки 2,4% студентів, що навчаються у Польщі планують повернутися в Україну, натомість 36,6% респондентів хочуть залишитися у Польщі назавжди [6].

У такій демографічній та міграційній ситуації Україні буде вкрай важко в перспективі вийти на стійке економічне зростання. Адже розвиток держави багато в чому залежить від освічених і талановитих молодих людей.

Адміністративними методами проблему трудової міграції вирішити не вдасться, тому рано чи пізно під тиском економічних обставин уряду доведеться почати структурні реформи в економіці.

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом почала давати певні позитивні імпульси зростанню зайнятості в Україні, що пов'язано зі створенням нових робочих місць. Так, на Львівщині німецькі компанії Bader і Elektrokontakt GmbH відкрили заводи, що забезпечить роботою 2900 осіб; в м. Коломия Івано-Франківської області німецький холдинг Leonі AG відкрив завод з виробництва електрообладнання для легкових автомобілів на 800 робочих місць, до кінця 2020 р. кількість робочих місць планують збільшити до 5000. За право отримати такого інвестора Коломия змагалась з іншими містами України. Перемогли конкурентів тим, що запропонували компанії Leonі облаштувати усі комунікації за свій кошт [7].

Як бачимо, іноземні інвестори на сьогодні створюють нові робочі місця саме на Західній Україні. Адже цей регіон традиційно характеризується надлишком дешевої і кваліфікованої робочої сили та відносно дешевою (порівняно з країнами ЄС) землею під будівництво нових підприємств й до того ж є найбільш віддаленим від зон російської збройної агресії в Україні.

Створення таких підприємств реально зменшує трудову еміграцію з України, послаблюючи її негативний вплив на вітчизняну економіку. Саме тому це питання повинно знаходитись у зоні постійної уваги органів державної та місцевої влади України.

Якщо в Україні будуть створені умови для сталого економічного зростання і з'явиться достатня кількість нових робочих місць, можна очікувати повернення в країну більшості громадян, які зараз змушені працювати за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідас офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy>.

3. Державна служба статистики України. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Зайнятість та безробіття. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gr/reg/reg_u/rbn_2017.
4. Івано-Франківський регіональний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://ifr.dcz.gov.ua/analytics/67>.
5. Савенко С. Українці на експорт: сьогодні і завтра трудової міграції. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/413402/ukrayintsi-na-eksport-sogodni-i-zavtra-trudovoyi-migratsiyi>.
6. Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3189:rino-k-pratsi-v-ukrajini-2&catid=64&Itemid=376.
7. У Коломиї відкрили німецький завод Leoni, який є найбільшою інвестицією за 25 років. URL: <https://dzerkalo.media/u-kolomiyi-vidkrili-nimetskiy-zavod-leoni-yakiy-ye-naybilshoyu-investitsiyeyu-za-25-rokiv>.

УДК 338.48:3.071(477.86;23.0) Уляна Доляк, студент,
науковий керівник Червінський А. І.,
кандидат історичних наук, викладач кафедри
географії та природознавства
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СТАЛИЙ ТУРИЗМ – НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИСОКОГІРНИХ РЕГІОНІВ ПРИКАРПАТТЯ

Сталий розвиток туристичного сектору національної економіки можливий за умови, перш за все, збалансованого освоєння і використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів. Як відомо, туристичне природокористування - це процес раціонального використання рекреаційно-туристичних ресурсів для туристичних потреб суспільства. Цей процес виконує наступні функції:

- соціальну - задоволення потреб у рекреації і туризмі;
- економічну - відтворення робочої сили, розширення сфери її застосування, прискорений розвиток туристичної інфраструктури на територіях інтенсивного туристичного природокористування;
- природоохоронну - попередження деградації природно-територіальних комплексів унаслідок туристичної діяльності.

Специфічні умови гір істотно впливають на соціально-економічне життя населення гірських територій у цілому світі. Перш за все, складні природні умови, важкодоступність, нерівність рельєфу, суттєво обмежують простір для вибору форм та видів господарської діяльності, звужуючи поле зайнятості місцевих мешканців. За таких обставин, саме подальше становлення та утвердження традиційної туристичної галузі може

забезпечити економічний розвиток, що базуватиметься на наданні рекреаційних послуг, створить умови для задоволення потреб населення у якісному відпочинку, відбудуться покращення у розвитку депресивних гірських територій та сприятиме збереженню природного середовища.

Сільський зелений туризм як вид відпочинку користується великою популярністю у світі, а впродовж останнього десятиліття в Україні і має широкі можливості використання природного і культурного потенціалу Прикарпаття. Туристично-рекреаційна галузь проголошена стратегічним напрямом розвитку економіки Івано-Франківщини і є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету.

Найбільша кількість осель сільського зеленого туризму в Карпатах знаходиться на території Яремчанської міської ради, Верховинського та Косівського районів. Найбільше туристів приймають в м. Яремче, м. Косів, смт. Ворохта, с. Микуличин, с.Поляниця, с. Татарів, с. Яблуниця с. Шешори, які є візитною карткою Гуцульщини, яка вважається культурною і туристичною столицею краю. Як повідомляє сайт karpaty.info всього в Івано-Франківській області знаходиться 1135 туристичних садиб. Показники стану та розвитку сільського зеленого туризму в області свідчать про те, що у цій сфері туризму область є одна з перших в Україні. Частка Івано-Франківщини в розвитку сільського зеленого туризму України по чисельності садиб склала понад 60%, а по чисельності розміщених осіб, які обрали цей туристичний продукт – понад 40%.

Сьогодні населення гірських регіонів стимулюється шляхом фінансової допомоги населенню (збільшення на 20% державних пенсій, стипендій, всіх видів матеріальної допомоги громадянам, які отримали статус особи, що мешкає, працює (навчається) на території гірського населеного пункту), але цей метод є неперспективним, тому що не спонукає органи місцевого самоврядування до економічного розвитку, використовувати весь ресурсний потенціал, що розміщений на її території: земні надра, рельєф територій, інфраструктуру, соціально-культурні надбання, історичні та мистецькі пам'ятки.

Відносно молода галузь - туризм - за останні роки перетворилася з короткочасних мандрівок, прогулянок у потужну високорентабельну галузь народного господарства. Наразі, частка туризму становить 10% світового валового національного продукту, 7% - загального обсягу світових інвестицій, 11% - світових споживчих витрат, 5% - усіх податкових надходжень та 1/3 світової торгівлі послугами.

Проблемним сьогодні на Івано-Франківщині є неефективне та нерациональне використання ресурсів, невідповідність рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу. Обсяги обслуговування не відповідають можливостям Івано-Франківщини, оскільки поступаються оптимальній розрахунковій кількості туристів, яку може прийняти область. Адже за науковими дослідженнями рекреаційна місткість Івано-Франківщини складає понад 2 млн. осіб. Загрозою є потенційний

випереджувальний розвиток безпосередніх конкурентів області. Конкуренцію Івано-Франківщині в галузі туризму становлять області Західної України, м. Київ, країни-сусіди, що входять до Карпатського Єврорегіону, а також країни, що спеціалізуються на окремих видах туризму, наприклад, гірськолижного відпочинку – Австрія, Франція, Швейцарія, Італія.

Основними причинами неефективної реалізації можливостей рекреаційно-туристичного потенціалу України є:

- неконтрольоване і часто незаконне освоєння рекреаційних земель і тому непристосованість природних об'єктів для рекреаційно-туристичних відвідувань;

- загострення екологічної ситуації в багатьох районах рекреації

Як показує практика розвитку туризму у Карпатах, наслідком туристичного природокористування на їх території є серйозне порушення природної рівноваги, руйнування природних систем, яке відбувається внаслідок переважно стихійного туристичного освоєння території. А як відомо, при значних навантаженнях на природу втрачається стійкість природних комплексів, їх здатність протистояти руйнівним впливам. Це веде, врешті-решт й до порушення збалансованого розвитку туризму в цих регіонах.

Накопичуючи як позитивний, так і негативний досвід, екотуризм є найбільш динамічною частиною світового туризму. Згідно з даними Світового ресурсного інституту, кількість туристів загалом зростає на 4% в рік, тоді як екотуристів – на 10%.

Та все ж не слід зводити перехід туристичної індустрії не принципи сталості лише до розвитку екотуризму чи інших видів альтернативного туризму. Слід шукати можливості впровадження принципів сталості в усі види туризму. Звичайно, поєднати цей пошук з намаганням примножити прибутки – справа непросте. Та все ж індустрія туризму зробила чимало позитивного, щоб стати більш екологічно і соціально відповідальною.

Для успішного просування високогірних регіонів Івано-Франківської області, на світовий ринок туристичних послуг необхідно розробити стратегію розвитку туризму. Формування будь-якої стратегії здійснюється шляхом ретельно складених науково обґрунтованих планів розвитку, у змісті котрих в першочерговому порядку повинні висвітлюватись вирішення сучасних проблем туристичної сфери.

Стратегічна ціль «Розвиток туристично-рекреаційної сфери» скерована на підвищення туристично-рекреаційного потенціалу регіону шляхом побудови ефективної системи маркетингу, розвиток туристичної інфраструктури шляхом залучення інвестиційних ресурсів, покращання наявної бази туристичних та оздоровчих об'єктів, залучення до туристичної індустрії приватних підприємців та фізичних осіб, розвиток нетрадиційних форм трizmu, підвищення рівня екологічної безпеки, створення робочих

місць та здійснення заходів щодо охорони прав і безпеки відпочиваючих тощо.

Завдання та можливі сфери реалізації проектів

Створення нових та підтримка наявних туристичних продуктів

- розвиток та просування екскурсійного продукту області;
- створення сприятливого середовища для діяльності фахівців туристичного супроводу;
- розширення мережі туристично-екскурсійних (піших, кінних, автомобільних, вело маршрутів, тощо);
- розробка, запровадження та популяризація екскурсійних турів вихідного дня, екскурсійних турів у період міжсезоння;
- розвиток дитячого та молодіжного туризму шляхом підтримки туристично-краєзнавчих, спортивно-туристичних заходів з дітьми;
- моніторинг якості туристичних послуг шляхом організації опитування туристів та гостей з метою покращення наявних туристичних продуктів;

Розвиток курортно-рекреаційних зон

- розвиток рекреаційної діяльності на територіях природо-заповідного фонду;
- розвиток туристичної інфраструктури в межах курортних територій;

Розвиток туристично-спортивної інфраструктури

- впорядкування територій рекреаційного призначення, туристських маршрутів, берегів річок;
- облаштування місць відпочинку туристів, оглядових майданчиків;
- встановлення вказівників до туристичних об'єктів;
- спорудження та облаштування зупинок туристичних автобусів

Розвиток екологічних видів туризму, сільського зеленого туризму

- сприяння розвитку сільського зеленого туризму шляхом проведення навчальних семінарів для власників сільських садиб;
- підтримка еко-туризму, екологічних стежок, маршрутів для скелелазіння;
- підтримка екотуристичних візит-центрів на базі природно-заповідного фонду.

Об'єднання територіальних громад

Значним поштовхом стало об'єднання територіальних громад, які можуть і повинні використовувати для власного розвитку туризм. Комфортні умови для гостей і природа допоможуть популяризувати громади і наповнювати їхні бюджети. Дуже важливим для всіх громад в Івано-Франківській області є особливості гірських територій. Це є родзинкою туристичних послуг. Від жителів громади особливо залежить чистота територій та створення комфортних умов для туристів. Тоді й регіон отримає належний розвиток.

Сотні жителів сіл області надають послуги у сфері сільського туризму, не легалізуючи своєї діяльності. Це стримує його розвиток і не дає йому можливості вийти на міжнародний туристичний ринок. Також це впливає на відпочинок самого туриста, адже:

- не забезпечуються ті умови комфорту проживання, які повинні бути;
- не можливий контроль за якістю і безпекою послуг;
- не створюється конкурентоспроможний продукт, що зумовлює одноманітність, високі ціни на туристичні послуги, відсутність іноземних інвестицій, а це послаблює імідж краю на міжнародному ринку.

В перспективі ми маємо навчитися нарощувати власні доходи громад. Мусимо виходити з особливостей нашої території та ефективно треба використовувати всі компоненти.

Розвиток світового туризму сприяє не тільки задоволенню духовних потреб, зміцненню політичних та міждержавних зв'язків, але й поповнює валютні грошові ресурси країни. Розвиток іноземного туризму у високогірних регіонах Прикарпаття зумовлений також вдалим географічним розташуванням. Тому потрібно орієнтуватися на споживачів туристичних послуг з країн ЄС та СНД. Сільському туризму на Прикарпатті ще є куди розвиватися: «Власники садиб, готелів та інших закладів, які забезпечують проживання і дозвілля своїх туристів, вважають, що подорожуючий повинен задовільнитися тим, що є. Але це неправильно! Окрім усамітнення, подорожі та екстриму, кожен турист хоче комфорту, як будь-яка пересічна людина. Сільський зелений туризм у Карпатах є перспективним бізнесом, просто потрібно краще усвідомити його суть і вдосконалити, як це зробили європейські країни».

Туристичною індустрією зроблено певні кроки на шляху реалізації «Порядку денного на XXI століття у сфері подорожей та індустрії туризму». Хоча належить ще зробити дуже багато. Для дальшого успішного впровадження принципів сталості у розвиток туризму необхідна консолідація зусиль всіх зацікавлених сторін на всіх рівнях, урахування інтересів всіх груп, включаючи місцеві громади, туристів, представників туристичного бізнесу тощо. Незаперечно важливою є роль урядів, оскільки вони покликані розробити стратегічну основу планування розвитку індустрії туризму з урахуванням принципів сталості.

Особливо актуально це звучить для України, країни з колосальним туристично-рекреаційним потенціалом, яка покладає великі надії на туристичний сектор економіки. Україна власне лише формує сучасну інфраструктуру і має своєрідну перевагу – відразу розвивати туристичну індустрію на засадах сталості. Звичайно, сталий туризм, з повним дотриманням принципів гармонійного розвитку, є складним для досягнення мети, але водночас він є ідеалом, орієнтиром, до якого слід прагнути. У цьому привабливість і життєздатність концепції сталого розвитку.

УДК 338.48-611-027.543(477.86)

Каріна Касіян, студент,
науковий керівник Лесик А. І.,
Івано-Франківський державний коледж
технологій та бізнесу,
м. Івано-Франківськ

МІЖНАРОДНІ ФЕСТИВАЛІ МІСТА ІВАНО-ФРАНКІВСЬК ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

В статті розкриваються особливості фестивального руху в м. Івано-Франківську. Висвітлено міжнародні фестивалі міста, їх потенціал для формування іміджу м. Івано-Франківська як провідного туристичного центру України і східної Європи.

Ключові слова: фестивальний туризм, подієвий туризм, фестиваль.

Роль туризму в Івано-Франківській області зростає з кожним роком. Прикарпаття є одним із перспективних туристичних регіонів держави і відіграє важливу роль на українському туристичному ринку. У багатьох районах і містах області туристична галузь починає відігравати провідну роль у місцевому економічному житті. Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, збереженню екологічної рівноваги. Об'єктивно регіон має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього і іноземного туризму.

Важливим чинником розвитку туризму на сучасному етапі є фестивалі, які можуть залучати велику кількість відвідувачів. Класифікувати фестивалі можна за рівнем проведення. Можна виділити міжнародний, всеукраїнський та регіональний рівень. Хоча, тут слід зазначити, що цей поділ є досить умовним. З часом фестиваль з регіонального може перерости в загальнодержавний, а згодом у міжнародний, або навпаки. Все залежить від ефективності організації, популярності фестивалю, наявності спонсорів та багатьох інших чинників[1]. Традиційно в Івано-Франківську проводять такі міжнародні фестивалі: PortoFranko, Міжнародний мистецький фестиваль країн Карпатського регіону «Карпатський простір», Міжнародний фестиваль ковальського мистецтва «Свято ковалів», Фестиваль культур GlobalVillage.

Серед регіональних фестивалів заслуговують на увагу: Фестиваль духовної та естрадної пісні «Великодні дзвони», Регіональний дитячий фестиваль хорової музики в рамках Міжнародного фестивалю хорової музики «Передзвін», Фестиваль «Свято Хліба», Фестиваль «Станіславська мармуляда», ярмарок-фестиваль «Свято винограду та вина», Молодіжний фестиваль «Купальська ніч», фестиваль волі «Оле Довбуш» та інші. Також слід виділити такі всеукраїнські фестивалі, як Всеукраїнський фестиваль естрадно-спортивного танцю «ФЕСТ», тощо[4]. Дані фестивалі є різносторонніми, володіють високим рівнем атрактивності та в перспективі можуть набути статусу міжнародних.

Міжнародний мистецький фестиваль країн Карпатського регіону «CarpathianSpace», ініційований Національною оперетою, відбувається в Івано-Франківську на початку травня, у дні святкування Дня міста[2].

Вже втретє Івано-Франківськ опинився в епіцентрі «Карпатського простору» – адже саме це місто має потенціал перетворитися в український Давос: елітарний простір для зустрічей політичного естеблїшменту та провідних митців України та Європи. Фестиваль ставить перед собою амбітне завдання представити Івано-Франківськ передусім як цілісний потужний інфраструктурний комплекс, який може стати територією зустрічей людей різних сфер інтересів, а також різних країн і націй.

«Мистецтво єднає світ!» – із таким гаслом художній керівник Національної оперети звернувся до української та зарубіжної мистецької спільноти у січні 2016 року. Його ініціативу підтримали митці та представники дипломатичних кіл із десяти країн. Творчі та мистецькі колективи з цих країн прибули до Івано-Франківська і в травні 2016 року вперше відбувся Міжнародний мистецький фестиваль країн Карпатського регіону.

Цьогорічний фестиваль розширив свої кордони. В 2018 році «Карпатський простір» об'єднав 18 країн-учасниць: Україну, Грузію, Польщу, Азербайджан, Болгарію, Угорщину, Молдову, Швейцарію, Австрію, Литву, Латвію, Естонію, Францію, Мексику, Білорусь, Словаччину, Румунію, Чехію.

Фолк, етно, рок, класична музика, театр і кіно, візуальні мистецтва, розмаїття народних промислів, кулінарні презентації та дегустації вина, спортивні події, тощо. Чимало мистецьких акцій створено спеціально до фестивалю і було вперше представлено в Івано-Франківську цього року.

«PortoFranko» – це п'ятиденна постмодерна опера, у якій все місто, з його бароковими площами та пострадянськими заводами, вокзалами, парками, цвинтарями, кав'ярнями та церквами перетворюється на театральні декорації [5].

З дня свого заснування у 2010 році «PortoFranko» став гостинним мистецьким портом для більш як 1000 музикантів, художників, танцюристів, перформерів, письменників та театральних груп з України, Польщі, Росії, Австрії, Німеччини, Франції, Нідерландів, Бельгії, Швейцарії, Іспанії, Ірану, Китаю, Ізраїлю, Литви, Японії.

Ідея «PortoFranko» – відкритий мистецький порт, у якому вільно співіснують та досягають нових форм та якостей усі види мистецтва.

Мета «PortoFranko» – створення та репрезентація на фестивалі унікальних перформансів, що вступають у діалог із місцевою публікою та унікальними архітектурними локаціями.

Щодо майбутнього, то в 2018 році – фестиваль «PortoFranko» із оновленим девізом «*air port/nosітряний порт*», поєднає романтику футуризму у звучанні авіаційних турбін на шоу-відкритті Футуристичної опери «Aerophonía» разом із вражаючими аеродинамічними інсталяціями в міському просторі. Водночас фестиваль репрезентує актуальне мистецтво в

серії синтетичних перформансів, серед яких – балет «Oh, Magic» від культового австрійського артиста Сімона Маєра, серія концертів та інсталяцій, присвячених ювілею останнього великого «мрійника» європейського музичного авангарду Карлхайнца Штокхаузена[5].

«Свято ковалів» – традиційний щорічний Міжнародний ковальський фестиваль у місті Івано-Франківську, що був започаткований 2001 року; проводиться до Дня міста (7 травня) і триває декілька днів; одна з найбільших культурно-мистецьких подій і значна туристична принада міста, один з найбільших ковальських фестів у Східній Європі.

Організаторами фестивалю виступають Спілка майстрів ковальського мистецтва України (голова Спілки і фестивалю – Сергій Полуботко), компанії Декра та Прикарпаттяобленерго за сприяння міської влади Івано-Франківська[6].

У фестивалі вже традиційно беруть участь представники з усіх областей України та 15 – 35 країн світу (традиційно з Німеччини, Польщі, Росії, Білорусі, Литви, Франції, Чехії, Ізраїлю, США, Австрії, Нідерландів тощо). Це – провідні майстри ковальського ремесла, художники та скульптори по металу, ковалі з міжнародним визнанням та народні майстри. Загалом у одному заході беруть участь до 300 ковалів.

Одним з основних завдань фесту є збереження і відродження ковальства і як ремесла, і як мистецтва. Вибір дати заходу – прив'язка до Дня міста – не випадковий, адже має на меті залучити якомога більше відвідувачів свята, зокрема туристів.

Головними аренами фестивалю з року в рік є майдан Шептицького та галерея Бастіон. Решта заходів відбуваються у виставковому залі обласного представництва Спілки художників України (міжнародна виставка «Орнаментальне ковальство»), у арт-галереї «Легенда» (на площі Ринок) – виставка «Сакральний знак в творах ковальства», у готелі «Надія» – міжнародна конференція ковалів у 2010 році тощо.

«JazzBez» – міжнародний джазовий фестиваль України і Польщі, що відбувається щорічно на початку грудня. Це транскордонний джазовий марафон, який поєднує десятки міст, сотні музикантів з цілого світу, тисячі меломанів, безліч кілометрів та ще більше відтінків джазу у єдине свято музики і свободи. Хоч цей фестиваль і не є Івано-Франківським, проте, місто Івано-Франківськ декілька років було одним із центрів його проведення, а саме у 2010, 2011, 2012, 2014, 2015, 2016[3]. Загалом дані фестивальні проекти успішно популяризують місто Івано-Франківськ на міжнародній арені. Ці заходи позиціонують місто як територію, де місцевий мешканець або турист зможе отримати яскраві враження відвідавши той чи інший фестиваль. Для формування позитивного туристичного іміджу найефективнішим інструментом є фестиваль, який може ефективно використовувати весь спектр туристичних ресурсів.

Отже, на сучасному етапі розвитку подієвий туризм є вагомим ланкою у розвитку туризму. З кожним роком все більше і більше туристів

подорожують з метою відвідування певних виставок, фестивалів і ярмарок. Тобто даний напрям вартує розвитку і удосконалення, щоб все більше фестивалів виходило на міжнародний рівень, тим більше що у Івано-Франківська є всі шанси їх збільшити, адже це місто з надзвичайною бароковою архітектурою та цікавою історією, що в свою чергу сприяє розвитку подієвого туризму і прибуттю валюти у країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лесик А. Фестивалі Карпатського регіону як чинник туристичної привабливості / А. Лесик, Ж. Бучко // Проблеми розвитку депресивних регіонів: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. - С. 174-177.
2. Режим доступу: www.carpathian-space.info/about/
3. Режим доступу: www.firtka.if.ua/blog/view/xvi-miznarodnij-festival-jazz-bez-u-grudni-v-ivanofrankivsku-degustuvatimut-dzazl19183
4. Режим доступу: www.pravda.if.ua/vidomo-yaki-festivali-provoditimut-c/
5. Режим доступу: www.portofrankofest.com/info/
6. Режим доступу: www.spilkakovaliv.org/

УДК 3.071:338.48-44(1-22)(477.86) Роман Кочержук, студент,
науковий керівник **Гой Н.В.**,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський коледж
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття має на меті визначення основних напрямів стратегії розвитку сільської місцевості в Івано-Франківській області. Актуальність теми полягає в тому, що на сьогоднішній день це не найважливішою сферою, яка потребує негайного реформатування діяльності в Карпатському регіоні, з розвитком інфраструктури сільської місцевості.

Ключові слова: сільські території, стратегія розвитку, інфраструктура, стратегічні напрями.

За адміністративним поділом область включає 14 районів, 15 міст, у тому числі 6 – обласного значення, 24 селища, 765 сільських населених пунктів. Міське населення складає 43,4% від усієї чисельності. 238 населеним пунктам області надано статус гірських, в них проживає майже третина населення області. У гірській місцевості розташовано 7 районів та 2

міські ради [5]. У сільській місцевості проживає понад 56% населення області, що значно вище ніж в середньому по державі (31%). Структура сільськогосподарського виробництва за останні роки зазнала значних змін, що призвело до суттєвих змін якості життя мешканців сільських територій. Приватизація земель й новий підхід до ринкової економіки не дали очікуваних результатів.

Ціни на сільськогосподарські товари та харчову продукцію наблизилися до рівня цін розвинутих країн Європи, у той час, як заняття землеробством й тваринництвом не дає більшого прибутку працівникам та їх сім'ям у сільській місцевості. Натомість, фермери, особливо невеликі, зіткнулися з нестабільною ринковою ситуацією, намагаючись покращити продуктивність праці з використанням застарілих традиційних технологій. Брак ефективного управління в галузі тваринництва, в сільському господарстві та системи планування призвели до зменшення поголів'я худоби, що спричиняє виснаження ґрунтів через відсутність достатньої кількості органічних добрив. Аграрний сектор на сучасному етапі не в змозі забезпечити достатню зайнятість для сільського населення. Слабкі можливості для зайнятості та занепад соціальної інфраструктури в сільських і приміських місцевостях є ключовими причинами низького рівня життя і, як наслідок – відтоку та загального старіння населення, що створює додатковий тиск на міста області і прискорює занепад традиційних сіл. Село стало неперспективним для молоді і фактично вимирає – як правило, там живуть люди старшого віку [5].

Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики області, а також врахувавши можливості впливу на вирішення існуючих проблем, ми вважаємо, що у межах стратегічної програми «Розвиток сільських територій» першочергову увагу слід зосередити на:

- економічному втручанні, пов'язаному зі збільшенням доданої вартості аграрного виробництва, формуванні додаткових доходів індивідуальних домогосподарств через підтримку малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції;

- соціально-економічному втручанні, спрямованому на збереження та підвищення трудового потенціалу сільських територій; а також спрямованому на розвиток сільської інфраструктури у випадках, де така інфраструктура дозволяє суттєво активізувати економічний та соціальний розвиток [4].

Івано-Франківщина має невикористаний сільськогосподарський потенціал у галузі вирощування овочів, фруктів та переробки харчової продукції. Основою цього потенціалу є частково незабезпечені споживчі потреби населення області. Регіон має значний потенціал у виробництві екологічно чистих продуктів харчування. На жаль, згадані можливості часто не використовуються. Собівартість виробництва не відрізняється від цін в інших країнах, проте високі проміжні витрати впливають на високу ціну збуту [3]. Упродовж багатьох років великою проблемою цього сегменту ринку є значна

затримка у розвитку його логістики. Організаційні схеми співробітництва додатково забезпечують можливість для доступу до послуг, можливостей та фінансових ресурсів. Розвиток сільських територій області доцільно реалізувати завдяки збільшенню доданої вартості сільськогосподарської продукції, формуванню і збереженню робочих місць, раціональному використанню сільськогосподарських земель [1].

Органічне сільськогосподарське виробництво узгоджується із загальноприйнятою у світі концепцією сталого розвитку, оскільки забезпечує стабілізацію та відновлення якісних параметрів земельних ресурсів. Крім того, гарантує диверсифікацію видів продовольства в країні та забезпечує населення якісними продуктами харчування, відкриває перспективу соціального та економічного зростання сільської місцевості, завдяки експорту сертифікованої продукції на світові ринки за значно вищими цінами. Це залежить, головним чином, від готовності обласних та місцевих органів влади підготувати і надати підтримку, а також задовольнити нагальні потреби галузі [2].

Недостатність державної підтримки й брак економічної незалежності призвели до занепаду, а іноді – повного зникнення деяких сіл, на фоні фізичної й соціальної деградації населення. Особисті селянські, фермерські господарства та фізичні особи – сільськогосподарські товаровиробники в умовах загострення конкуренції на аграрному ринку стали перед проблемою збуту виробленої продукції. Підвищення цін на енергоресурси, сільськогосподарську техніку, добрива та корми, низький рівень закупівельних цін, відсутність стабільних та надійних каналів збуту сільськогосподарської продукції робить її виробництво збитковим. Недостатній рівень розвитку кооперативного сегмента аграрного ринку призводить до скорочення чисельності осіб, зайнятих в особистих селянських господарствах, відпливу працездатного населення із сільської місцевості, занепаду її соціальних об'єктів та інженерної інфраструктури. Необхідно створювати умови для подолання збитковості сільськогосподарського виробництва, підвищення ефективності його роботи, розширення сфери зайнятості та підвищення добробуту сільського населення, заохочення молоді до роботи й проживання в сільській місцевості, поліпшення інфраструктури сільських населених пунктів.

Зрозуміло, що Івано-Франківська область без значної підтримки з боку держави у середньостроковій перспективі не в змозі радикально покращити економічне й соціальне становище сільських територій. Однак, дещо можна зробити на місцевому рівні з точки зору якості життя на селі завдяки використанню наявних механізмів, можливостей самоорганізації. Існує потреба у кращій гармонізації та узгодженні зусиль між селами, містечками і віддаленими населеними пунктами у цілому ряді питань, таких, як, наприклад, забезпечення ефективної системи надання первинної медичної допомоги, оптимізація надання послуг загальної середньої освіти в умовах малокомплектних шкіл, управління відходами.

Економічна життєздатність сільських територій залежить від підприємницьких здібностей людей, близькості до міст як економічних центрів та можливостей посередницьких організацій в певній місцевості [3]. Розвиток сільських територій має більші шанси на підтримку у тих селах, де можна налагодити (зміцнити існуючі) зв'язки з містами. Передусім, такі зв'язки можуть дозволити активізувати інвестиційну активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кулішов В. В. Дослідження сучасної світової глобалізації в економічних процесах / В. В. Кулішов // Вища школа. – 2011. – № 9. – С. 92–100.
2. Плахотнюк Н. Явище глобалізації світової економіки у міжнародно-правовому аспекті / Н. Плахотнюк // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 52–55.
3. Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surdp.eu/>
4. Рішення обласної ради від 17.10.2014 р. №1401-32/2014 «Про Стратегію розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року».
5. Статистичний щорічник за 2012 рік / Держ. служба статистики України. – К. : Август Трейд, 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://library.oneu.edu.ua/files/StatSchorichnyk%20Ukrainy%202012.pdf>

УДК 338.48-611-027.543(=1:23 ;477.86)

Діана Лобко, студент,
науковий керівник Лесик А. І.,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу,
м. Івано-Франківськ

МІЖНАРОДНІ ГУЦУЛЬСЬКІ ФЕСТИВАЛІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

У статті розкривається розвиток фестивального руху в Карпатському регіоні. Проводиться історичний екскурс становлення Міжнародного гуцульського фестивалю та його внеску у формування туристичного потенціалу Карпатського регіону.

Ключові слова: фестиваль, фестивальний туризм, етнографічний туризм, фольклор.

Протягом останніх двадцяти років спостерігається підвищення зацікавленості етнокультурними традиціями природокористування. Етнічні елементи та форми співіснування етносу з довкіллям стають об'єктами етнографічного туризму, який можна визначити як складову пізнавального туризму, що має за мету ознайомлення з конкретними етносами, їх традиційним способом життя, особливостями природокористування та

взаємодії з навколишнім природним середовищем. Насамперед це стосується етнічних груп та малих народностей, що дотепер живуть у природному середовищі та у традиційній екологічно орієнтованій культурі природокористування та духовній екокультурі, в яких могли би повчитися і цивілізовані (урбанізовані та індустріалізовані) нації.

Упродовж багатьох століть етнічним групам, що замешкують Карпатський регіон (гуцули, лемки, бойки), було притаманне гармонійне співіснування з гірською природою, тому вони не асимілювалися, зберегли національну самобутність. Саме такий тип стосунків людини й довкілля стає об'єктом етнографічного туризму. Найбільш вдалим способом адаптації культурного надбання в індустрію туристичного бізнесу є організація та проведення фестивалів, які останніми роками у Карпатах набувають масовості. І що більше їх відбувається, то зростаюча категорія відвідувачів (туристів) спонукає організаторів таких дійств удосконалювати їх професійно-комерційну основу. Деякі дослідники схильні навіть виділяти фестивальний туризм як окремий, принципово новий для України вид. На нашу думку, фестивальний туризм слід розглядати як складову етнографічного чи етнічного, бо підґрунтям більшості фестивалів, безперечно, є етнографічні особливості. Небачений донині в Україні спалах фестивального руху призвів до формування принципово нового сегменту туристичної діяльності – фестивального туризму. І хоча нині фестивальному туризму приділяється ще мало уваги, на нашу думку, цей новий напрям є перспективним і вартим уваги як з боку споживачів таких послуг, так і з точки зору організаторів фестивалів турів.

Фестивалі, що проводяться в Карпатському регіоні, наочно демонструють непідробний інтерес до всього народного, справжнього, натурального. Гуцульщина ще славиться своїми народними умільцями, що творять унікальні вироби з вовни, полотна, дерева, шкіри та заліза. Таким чином з'являються на світ ліжники, вишиванки, рушники, сувеніри, музичні інструменти, пістолі.

Важливою складовою культурного життя Гуцульщини є регулярне проведення Міжнародного гуцульського фестивалю, який за свою історію перетворився на своєрідний символ цього регіону.

Основна мета Міжнародного гуцульського фестивалю – розвиток та популяризація традиційних видів народного мистецтва, звичаїв, обрядів гуцулів, підвищення соціального і творчого статусу автентичного фольклору, виявлення самобутніх творчих колективів, окремих виконавців та майстрів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва[2].

Гуцульські фестивалі тільки один раз проводили наприкінці липня. Зазвичай святкують наприкінці серпня – на початку вересня, а всього з 1991 року було проведено 24 фестивалі (табл.1). За час проведення найбільше разів це дійство приймали Верховина і Рахів(4 рази), а також Коломия, Косів, Вижниця і Путила(рис.1).

Гуцульські фестивалі були започатковані 1991 року у Верховині товариством «Гуцульщина». 27 вересня у 1991 р.на верховинській полонині Західок, яка здавна була місцем урочистих зібрань гуцулів, зібрався перший Гуцульський фестиваль[1].

27–29 серпня 1992 року другий Міжнародний Гуцульський фестиваль проходив у головному місті Буковинської Гуцульщини — Вижниці.Фестиваль значно розширив коло учасників. Усією фестивальною програмою було підтверджено прагнення гуцулів працюю і піснею зміцнити молоду українську державу[3].

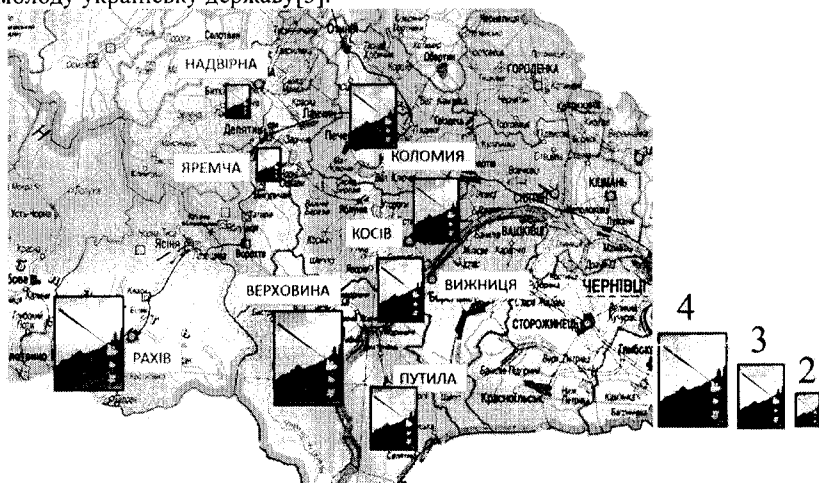

Рис.1 Місця проведення Міжнародних гуцульських фестивалів

Таблиця 1

Місця проведення Гуцульських фестивалів

№ ФЕСТИВА ЛЮ	МІСЦЕ ПРОВЕДЕ ННЯ	РІК	№ ФЕСТИВА ЛЮ	МІСЦЕ ПРОВЕДЕН НЯ	РІК
I	Верховина	1991	XV	Рахів	2005
II	Вижниця	1992	XVI	Коломия	2006
III	Рахів	1993	XVII	Яремче	2007
IV	Верховина	1994	XVIII	Вижниця (відмінений)	2008
V	Путьла	1995	XVIII	Вижниця	2009
VI	Яремче	1996	не проводили		2010
VII	Рахів	1997	XIX	Косів	2011
VIII	Косів	1998	XX	Верховина	2012
IX	Надвірна	1999	XXI	Путьла	2013
X	Коломия	2000	не проводили		2014

XI	<i>Верховина</i>	2001	XXII	<i>Надвірна</i>	2015
XII	<i>Косів</i>	2002	XXIII	<i>Рахів</i>	2016
XIII	<i>Вижниця</i>	2003	XXIV	<i>Коломия</i>	2017
XIV	<i>Путила</i>	2004	XXV	<i>Яремче</i>	2018

У 1993 році фестивалю передував, 17–23 серпня, Перший світовий Конгрес гуцулів, який проходив в Івано-Франківську, Яремчі, Верховині, Косові і Коломиї. В його рамках було проведено міжнародну науково-практичну конференцію «Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні».

7–9 жовтня 1994 року четвертий Гуцульський фестиваль відбувся позачергово у Верховині. У перший день фестивалю відбувся черговий з'їзд Всеукраїнського об'єднаного товариства «Гуцульщина». Фестиваль засвідчив зрослий мистецький рівень самодіяльних колективів.

13–15 вересня 1996 року фестиваль приймало м. Яремче. В ході фестивалю у рамках другого Гуцульського конгресу проходили:

- з'їзд гуцульських товариств України і діаспори;
- міжнародна науково-практична конференція на тему «Екологічні передумови розвитку рекреації на Гуцульщині»

– теоретичний і методологічний семінар (проходив у Косові) на тему «Гуцульщинознавство як розділ науки та навчальний предмет» [3].

Фестиваль у Яремче ще раз засвідчив невичерпність і багатство гуцульської духовної культури, самобутньої творчості майстрів різних видів ремесел. Цей фестиваль доповнився ще одним жанром — фото-кіно-відео і переможцем стала народна кіностудія «Верховина» з Івано-Франківська.

29–30 серпня 1998 року Косівський фестиваль відзначився небувало великою участю в ньому майстрів різних видів ремесел. Цей фестиваль запам'ятався і вдало організованими змаганнями-забавами «Гуцульські моцаки».

22–24 вересня 2000 року, поєднавшись з фольклорно-етнографічним фестивалем «Коломийка», в Коломиї відбувся X Міжнародний гуцульський фестиваль, якому передувала зіркова естафета фестивального вогню шляхами Гуцульщини. Участь у конкурсній програмі взяли більш ніж 200 фольклорних колективів гуцульського краю, України та країн близького і дального зарубіжжя [1].

7–9 вересня 2001 року учасників XI гуцульського фестивалю радо вітала Верховина. У конкурсній програмі взяло участь 80 колективів художньої самодіяльності (близько 1200 учасників).

У 2003 р. у Вижниці тривав XIII Міжнародний гуцульський фестиваль. Він зібрав понад 2 тисячі учасників, об'єднаних майже у 100 аматорських колективів, які представляли всі гуцульські регіони.

2–4 вересня 2005 року в м. Рахові проходив XV Міжнародний гуцульський фестиваль та районний фестиваль-ярмарок «Гуцульська бринза». В рамках фестивалю на базі Карпатського біосферного заповідника

відбулася міжнародна науково-практична конференція «Екологічні та соціально-економічні аспекти збереження етнокультурної спадщини Карпат».

21-23 вересня 2012 року у селищі Верховина відбувся XX Міжнародний Гуцульський Фестиваль. В рамках проведення фестивалю 21 вересня відбулася Міжнародна науково-практична конференція на тему: «Основні особливості соціально-економічного та культурно-духовного розвитку Гуцульського регіону в специфічних етнографічних, гірських ландшафтно-кліматичних умовах в період сучасних глобалізаційних процесів: стан, проблеми, перспективи». В конференції взяли участь 130 делегатів з районів гуцульського регіону, області, і з-за кордону — Естонії, Молдови.

В ході святкування XXI фестивалю відбулася науково-практична конференція, у якій взяли участь не лише науковці, а й представники влади з різних куточків України, а також з Румунії, Польщі, Молдови. Тема: «Шляхи реалізації державної програми активізації розвитку економіки в специфічних гірських ландшафтно-кліматичних умовах Гуцульщини».

XXIV Міжнародний гуцульський фестиваль відзначився встановленням рекорду з наймасовішого виконання «гуцулки» у виконанні 1200 танцюристів 16-ти колективів Івано-Франківщини. А також приїздом численних гостей з усіх куточків України і з-за кордону, зокрема з Румунії, Молдови, країн Балтії, Польщі та США. У Коломийському національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття відбулася наукова конференція «Український феномен Гуцульщини: національний та європейський контекст»[3].

Зараз перед Карпатами, як і перед іншим цивілізованим світом, стоїть дилема: як підвищити матеріальний добробут населення та якість його життя, і в той же час, як зберегти та раціонально використовувати багате біорізноманіття та культурний спадок регіону? На сьогодні тут немає простих відповідей. Але практика переконливо засвідчує, що фестивалі є важливими чинниками створення відповідного наукового ґрунту для національно-культурного відродження і розвитку Карпатського регіону та ефективними засобами збереження його культурно-історичної спадщини та розвитку етнографічного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савчук М. Гуцульський фестиваль // Енциклопедія сучасної України. - Т. 6. - К., 2006. - С.698.
2. Режим доступу: www.doroga.ua.
3. Режим доступу: www.kosivart.com
4. Режим доступу: www.kosiv.org

УДК 338.48-6:2(477.86)

Іван Протас,
викладач суспільних дисциплін,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу,
м. Івано-Франківськ

САКРАЛЬНА СПАДЩИНА ДОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ

Стаття є спробою історико-культурної характеристики архітектурних пам'яток релігійного характеру, які розташовані в Долинському районі. Робиться спроба оцінки їхнього значення для розвитку основних напрямів релігійного туризму в цьому регіоні.

Ключові слова: пам'ятка архітектури, сакральний, релігія, паломництво, монастир.

Івано-Франківська область з її історико-культурною спадщиною та багатством туристично-рекреаційних ресурсів входить до п'ятірки найпривабливіших туристичних центрів України. У свою чергу, Долинщина, є перспективним туристичним регіоном Прикарпаття. Володіючи великою кількістю сакральних об'єктів (храмів і храмових комплексів, монастирів) варто подбати про їх використання для задоволення духовних потреб та пізнання – як українців так і іноземних відвідувачів.

Вивченням даної проблеми займаються такі відомі дослідники як Шикеринець В.В., Маланюк Т., Клапчук В.М., Великочий В.С., які у своїх дослідженнях піднімають теоретичні аспекти, досліджуючи роль сакральних пам'яток в розвитку туризму на Прикарпатті, їхні архітектурні особливості та специфіку, а також намагаються визначити практичні способи застосування сакральної архітектури регіону в залученні більшої кількості туристів.

Метою роботи є дослідження особливостей розвитку релігійного туризму на регіональному рівні, визначення місця сакральної спадщини його розвитку, а також оцінка потенціалу сакрального спадку Долинщини

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За кількістю пам'яток архітектури і містобудування Долинський район займає значне місце в Івано-Франківській області. Так, управлінням статистики зареєстровано 85 релігійних громад, які здійснюють богослужіння в 85 храмах. 30 з яких визнано пам'ятками сакрального мистецтва різних рівнів.

В загальному, у Долинському районі на обліку перебуває 67 пам'яток архітектури, з яких 42 пам'ятки мають сакрально-релігійний характер, з яких 33 пам'ятки є дерев'яними. Більшість церковних історико-культурних пам'яток Долинського району тісно пов'язані з історичним минулим краю і має багатовікову історію. Вони втілюють майже всі відомі архітектурні стилі: бароко, готику, ренесанс, класицизм XIX ст. [5, с.142].

Сьогодні Долинщину, яка є частиною етнографічного регіону Прикарпаття, відомого під назвою Бойківщина, вважають своєрідним заповідником найцікавіших зразків народної церковної архітектури, на нашу думку, єдиним в Україні. Гірський ландшафт значною мірою визнав життєдіяльність населення. Переважна частина території краю вкрита лісами.

Місцева школа дерев'яного будівництва була тією внутрішньою силою, яка мала тисячолітню історію і вступила у протиборство з вольовими актами церкви, яка вимагала будувати храми за зразками сакрального будівництва Сходу чи Заходу. [1, с.14]

Сьогодні на Долинщині налічується понад 30 дерев'яних храмів. Серед них найбільше збудованих в другій половині XIX ст. – на початку XX ст. і тільки зрідка трапляються церковні споруди XVII–XVIII ст. (Додаток Б). Для всіх них, як вже зазначалося вище, властиві одні і ті ж творчі підходи, художньо-архітектурні вирішення, тому в загальних рисах вони подібні. На багатьох пам'ятках збереглися імена будівничих: Василь Суран, Андрій, Лука Снігур, Стефан Косилович, Степан Паньків, Семен Коваль, Ілля Пантимион, Костянтин Риштей та ін. [1, с.16].

Сакральний спадок краю лише в часи незалежної України стає об'єктом все більшої зацікавленості краєзнавців, істориків, етнографів. Для туристичної галузі Прикарпаття залучення об'єктів такого типу до практичного використання є доволі новим і ще не до кінця методологічно опрацьованим елементом. Лише 2012 р., групою прикарпатських вчених було зібрано цікавий та пізнавальний матеріал про храми Бойківщини і опубліковано його у формі довідника-путівника Подальша робота в цьому плані продовжується. Подальше вивчення, опис, уможливлення безперешкодного доступу до храмів, як об'єктів сакрального спадку івано-франківської Бойківщини мало б, на нашу думку, сприяти глибшому введенню їх у сферу зацікавленості тих, хто цікавиться культурним туризмом, збагатить туристичний потенціал регіону. [6, с.140].

До найцікавіших дерев'яних храмів Долинщини слід віднести наприклад Церкву Богоявлення Господнього, село Слобода-Болехівська Збережена сьогодні дерев'яна церква походить з 1700 року. Збудував майстер Харків. До другої світової війни була парафіяльною.

Церква в Підлісках походить з 1864 - 1868 рр. У міжвоєнний період пересвячена на Введення в храм Пр. Богородиці. Пам'ятка архітектури місцевого значення. Церква в користуванні громади УАПЦ. Церква у Підлісках - напівно. єдиний в Україні дерев'яний храм, де знаходиться старовинний орган.

Місто Болехів. Церква Успіння Св. Анни. 1870. Згідно накладних цифр на західній стіні бабинця, існуюча церква зведена у 1870 році. В історії даної церкви фігурує ще одна дата -1860 рік.

Таким чином, сакральна спадщина Долинського району, який входить в склад Бойківщини, є досить різноманітною та специфічною, що створюють значний культурно-сакральний потенціал для формування та розвитку релігійного туризму у долинському регіоні.

Одним з найпопулярніших об'єктів паломницького туризму в західному регіоні України та Івано-Франківській області зокрема, є Монастир Преображення Господнього в Гошеві. Перша історична згадка про Гошівський монастир датується 1507 р., коли він увійшов до реєстру Київської митрополії.

Щорічно Гошівський монастир відвідує багато паломників з усього світу. За даними офіційного сайту sagpathians.eu Гошівський монастир на Ясній горі відвідує щороку близько ста тисяч осіб. Під час однієї з молодіжних прощ, яка відбулася в 2013 р., було встановлено рекорд України за кількістю паломників у вишиванках – понад 15 тис. осіб. [2, с.242]

Окрім цього, Гошівський монастир є важливим об'єктом для релігійного туризму екскурсійної спрямованості. Здебільшого організовуються одноденні екскурсійні поїздки в Гошів, або екскурсії, які передбачають відвідання монастиря та інших об'єктів. З 2004 р., відколи вузькоколійну залізницю у Вигоді почали використовувати в туристичних цілях, популярним став маршрут «Карпатський трамвай – Гошівський монастир», завдяки чому більше число туристів відвідали монастир з екскурсійною метою. Завдяки своєму вигідному розташуванню на невеликій відстані від курортних міст велика кількість екскурсій за даним маршрутом здійснюється з Моршина та Трускавця. Відпочиваючим у місті Моршин пропонують також відвідати монастир під час екскурсії, яка триває близько 4 годин і користується популярністю серед туристів, оскільки не відриває їх від процесу оздоровлення і лікування у санаторіях. [3, с.281]

Таким чином, Монастир Преображення Господнього в Гошеві завжди був осередком паломництва в нашому краї і після відновлення своєї діяльності в 1990 р. знову продовжив відроджуватися як паломницький центр. Гошів є дуже перспективним місцем в плані залучення туристів. Паломники вирушають самостійно або через відповідні організації на прощі до Гошева з різних куточків країни, а туристичні фірми, які працюють в даному регіоні пропонують екскурсійні маршрути, які передбачають відвідання монастиря. Звісно, необхідно працювати над популяризацією цього святого місця в усіх регіонах країни, організувати належні умови перебування відвідувачів та зробити всі необхідні умови (пандуси, пристосовані вбиральні тощо) для людей з особливими потребами. Все це збільшить туристичний потік до Гошева.

Крім того, Гошівський монастир стає відправною точкою у формуванні туристичних маршрутів, які мають не тільки сакральну, але і патріотичну спрямованість. Так гошівська святиня стала відправною точкою нового туристичного маршруту, заснованого в рамках Всесвітнього фестивалю Українських Кредитних Снілок (21-22 липня 2012, с. Розгірче Стрийського району Львівської обл.) та з нагоди 70-ї річниці заснування УПА.

Тепер з Ясної Гори можна дійти до с. Корчин Сколівського р-ну Львівської області на гору Кичера, де в 1946-1948 рр. був розташований головний осередок Пропаганди ОУН і УПА під керівництвом Петра Федуна

(псевдо «Іолтава»). Схема маршруту виглядає таким чином: Ясна Гора – Скелі Довбуша – с. Церківка – г. Яворина – г. Магура – г. Маківка – с. Тухля (Захар Беркут) – г. Лопата – г. Ключ – г. Кичера (біля с. Корчин).

Монастир стає центром святкувань не тільки релігійних свят. Але і пропонує вірним християнам відсвяткувати зустріч Нового року. Так на Новий 2013 рік зацікавленим особам пропонувався такий маршрут на 31 грудня: Гошівський монастир, м. Долина, музей Бойківщини. Нічна новорічна програма на Ясній горі в Гошеві. 1 січня – «Карпатський трамвай», прогулянка в гори поїздом вузькоколійкою часів Австро-Угорської імперії (30 км). Моршин.

Звичайно, об'єктом відвідування та паломництва стає теж Жіночий монастир Різдва Пресвятої Богородиці сестер Пресвятої Родини розташований в південній частині села Гошів, поряд з Гошівським монастирем отців Василіан. [4, с.284].

За останні роки значно зросла кількість об'єктів туристичної інфраструктури. Підприємства сфери малого бізнесу все більше інвестують саме у туристичну галузь [55].

За статистикою щороку район відвідує близько 40 тис. туристів. Такий туристичний потенціал сприяє відвідуванню сакральних пам'яток долини в межах пізнавальних екскурсій.

Так на екскурсійних маршрутах району значна увага приділяється таким великим сакральним святиням таким як Монастир Згромадження сестер Пресвятої Родини, що розміщений в селі Гошів; церква Успіння Пресвятої Богородиці в селі Пациків, найстаріша церква Долини, побудована в 1691р.;

Місто Долина, адміністративний центр Долинського району, теж має цікаві пам'ятки сакрально-релігійного характеру, які є об'єктом релігійного туризму. Зокрема, на карті міста офіційно відмічені такі сакральні пам'ятки як Церква Різдва Пресвятої Богородиці; Синагога; Костел Різдва Марії-Анни; Свято-Успенський Собор. [49].

Частинкою Долинської землі є містечко Болехів, яке теж може стати одним із пунктів у подорожі паломника та поціновувача релігійних пам'яток минувшини, оскільки тут знаходиться Костел Успіння Діви Марії.

Висновки. Таким чином, сакральний туризм в Долинському регіоні існує і наявний сакрально-архітектурний потенціал можна і потрібно використовувати для поглиблення туристичної привабливості. Центром релігійного туризму району є Гошівський монастир, який приймає лівову частку паломників та релігійних туристів. Саме монастир є центром розробки релігійних екскурсій та турів. Значна туристична увага звертається на церкви міст Долини та Болехова, а також ряд старовинних сакральних пам'яток, таких як церква у селі Пациків та інші.

В той же час, поза увагою туристичних маршрутів залишається значна частка сакральної спадщини долини, що зумовлено рядом об'єктивних та суб'єктивних обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великочий В.С. Сакральні пам'ятки Бойківщини та їх використання в туристичній галузі Прикарпаття// Рекреаційний потенціал Прикарпаття : історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 4 : Збірник статей : Матеріали міжнародної наукової конференції «Туризм і розвиток регіону», присвяченої 10-річчю створення Інституту туризму (Івано- Франківськ, 19–20 вересня 2013 р.) – с.12-17
2. Стратегія розвитку та маркетингу туризму Івано-Франківської області до 2015 року- Івано-Франківськ - 2007-257 с.
3. Філюк С.М. Роль історико-культурних ресурсів Івано-Франківської області у відновленні духовності туристів// Рекреаційний потенціал Прикарпаття : історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 4 : Збірник статей : Матеріали міжнародної наукової конференції «Туризм і розвиток регіону», присвяченої 10-річчю створення Інституту туризму (Івано- Франківськ, 19–20 вересня 2013 р.) – с. 282-289
4. Христов Т.Т. Релігійний туризм : Навч. посіб. / Т.Т. Христов – М. : Видавничий центр Академія, 2005. – 288 с
5. Шикеринець В.В. Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні) / В.В. Шикеринець // Розвиток етнотуризму : проблеми та перспективи : Зб. мат. Всеукр.н.-п. конф. мол. вчених (Львів, 2–3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2001.
6. Шикеринець В.В. Релігійний туризм як один із напрямків розвитку туристичної галузі Івано-Франківської області. // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. –2012 - вип.. 30. – с.141-145.
7. Режим доступ: <http://ww2.gov.if.ua/dolynska/ua/#>
8. Режим доступ: <http://decerkva.org.ua/fra/dolynskiy.html>

УДК 332.1:340.111.5(477.86)

Анастасія Спашук, студент,
науковий керівник Гой Н.В.,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський коледж
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття має на меті розкрити сутність технічних проблем і прогалин чинного законодавства України щодо регулювання гірських територій України. Акцентується увага на те, що поглиблення процесів глобалізації

світової економіки породжує дедалі гостріші екологічні, економічні та соціально-демографічні виклики гірським територіям.

Ключові слова: Українські Карпати, правові аспекти, екологічне законодавство, природні ресурси, охорона навколишнього середовища.

Погіршення якості навколишнього природного середовища та нерациональне використання природних ресурсів викликало чимало екологічних та технологічних проблем в Україні, серед яких вирубка лісів, присутність інформаційного розриву між регіонами, збільшення чисельності випадків порушення норм Конституції України та екологічного законодавства. Поглиблення процесів глобалізації світової економіки породжує дедалі гостріші екологічні, економічні та соціально-демографічні виклики гірським територіям.

Збереження Карпат – нагальна проблема, адже протягом останніх десятиліть гірські території зазнають дедалі більших втрат унаслідок безгосподарної діяльності людини. Карпатські ліси опинилися перед загрозою зникнення не тільки через лісорозробки та надмірний випас худоби на більшості полонин, а й від хімічного забруднення, кислотних дощів, діяльності великих промислових центрів [2].

Гірські території Карпат перебувають у стані тривалої стагнації. Рівень безробіття на локальних ринках праці гірських поселень суттєво перевищує порогові значення, масовим явищем стала трудова міграція, значну частину гірських територій охопили процеси депопуляції населення. На цьому тлі сформувалася стійка група депресивних територій з вимираючими гірськими селами, а бідність серед гірського населення набула загрозливих масштабів. Існуюча просторова диференціація в рівнях соціально-економічного розвитку не може бути прийнятною для України, яка проголосила європейський вектор розвитку. Структурні зміни в економіці держави мають передбачити посилення рекреаційного значення Українських Карпат для населення не тільки нашої країни, а й Центральної та Східної Європи, зменшення техногенного навантаження. Надзвичайно важливе при цьому міжнародне співробітництво всіх країн Карпатського регіону і світу, особливо – з Європейським Союзом [3].

Головним документом, що визначає основи співпраці України та Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища, є Угода про партнерство і співробітництво між Європейським співтовариством та його державами-членами й Україною, що підписана у 1994 р. В цьому документі зазначається, що сторони-партнери розвивають та зміцнюють співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я. Співробітництво здійснюється шляхом планування заходів з подолання наслідків катастроф та інших надзвичайних ситуацій; обміну інформацією та експертами; проведення спільної дослідницької діяльності; удосконалення законодавства у напрямі стандартів Європейського співтовариства; співробітництва на регіональному та міжнародному рівнях тощо [1]. Із правової точки зору важливими для збереження гірських територій Карпат

є Лісовий кодекс України [10], Кодекс України про надра [8], а також Водний кодекс [6], якими регулюються питання забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, захист від шкідників і хворіб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу; регулювання гірничих відносин з метою забезпечення раціонального, комплексного підходу до їх регулювання; визначено необхідність розробки й дотримання особливих правил користування водними ресурсами, їх раціонального використання та екологічно спрямованого захисту.

Важливим документом у системі охорони Українських Карпат виступає Земельний кодекс України, який, зокрема, визначає забезпечення раціонального використання та охорони земель, а також пріоритет вимог екологічної безпеки, що особливо актуально в сучасний період розвитку сучасної державного устрою в Україні [7].

Базовим у сфері охорони навколишнього природного середовища є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», у якому закріплено, що Україна здійснює на своїй території та території Карпат, зокрема, екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої та неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства та природи [10].

Законом України «Про природно-заповідний фонд України» передбачено, що природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання; Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною [5]. Важливим кроком у сфері належного регулювання охорони Карпатського регіону стало прийняття Закону України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» [3], що сприяв зростанню лісових покривів Карпатських гір – стабілізуючому фактору екологічних систем флори та фауни у регіоні.

Таким чином, створення демократичної та сучасної системи регулювання питань охорони Карпат є необхідним завданням законодавця. Це допоможе імплементувати провідні правові положення Європейського Союзу в систему українського екологічного законодавства. Подальші дослідження правового забезпечення розвитку Карпат створюватимуть можливості для результативної співпраці між Україною та міжнародною спільнотою в екологічній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Правове регулювання відносин в сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні // За заг. ред. В. Г. Дідика. – К. : Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2007. – 579 с.

2. Рябець К. А. Екологічне право України: навчальний посібник / К. А. Рябець. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438 с.
3. Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону : Закон України у редакції від 18.11.2012 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1436-14>.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Ратифіковано Законом України № 237/94–ВР від 10.11.94 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
5. Про природно-заповідний фонд України : Закон України у редакції від 04.08.2016 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
6. Водний кодекс України. У редакції від 04.08.2016 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.
7. Земельний кодекс України. У редакції від 01.01.2017 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
8. Кодекс України про надра. У редакції від 01.01.2016 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.
9. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України у редакції від 01.01.2016 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
10. Лісовий кодекс України. У редакції від 28.12.2015 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

УДК 3.071(477.86):005.44

Ліка Шегда, студент,
науковий керівник **Гой Н.В.**,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський коледж
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СТАЛІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИКАРПАТТЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Стаття має на меті розкрити необхідність становлення як України, так і Прикарпаття на шлях сталого розвитку. Відображена проблема міграції молодих та фахових спеціалістів за кордон, що негативно впливає на економічні та соціальні показники регіону в умовах глобалізаційних процесів.

Ключові слова: сталий розвиток, глобалізація, економічне зростання, екологічні чинники, соціальні чинники, людський розвиток, міграція.

Сталий розвиток сприймається як тривалий процес, що гармонійно поєднує використання ресурсів, інноваційні процеси, напрямки інвестування та інституційні зміни з потребами теперішнього та майбутніх поколінь. Сталий розвиток є динамічним процесом, який гармонізує різні інтереси: економічне зростання, соціальний прогрес, захист довкілля, забезпечуючи рівність прав та свобод людини, демократизацію суспільства тощо. А щодо глобалізації – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

На сьогоднішній день є розроблена національна парадигма сталого розвитку України, де:

- визначено сучасні тенденції, стратегічні засади та перспективні напрями сталого розвитку України в глобальному середовищі на основі аналізу й оцінки новітніх наукових концепцій господарювання в контексті світових господарських домінант відповідно до наявного стратегічного потенціалу держави;

- розроблено концептуальні засади сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу, включаючи земельні, водні, мінерально-сировинні, лісові ресурси, соціальну складову, умови гарантування природно-техногенної та екологічної безпеки тощо;

- визначено перспективи національної екологічної та економічної політики, запропоновано національну парадигму і програмну основу перспективного сталого розвитку України.

Однак, концепція сталого розвитку фактично не набула своєї реалізації й практичного застосування в регіонах та Україні в цілому. Існують два важливі питання, які мають системоформуючий характер:

- по-перше – виявлення причин такого стану, коли Україна й суспільство, що мають досить значні стратегічні запаси різного виду ресурсів, залишаються в колі бідних країн Європи.

- по-друге – чи зможе Україна, в разі наявності достатніх коштів, використати їх відповідним чином задля досягнення сталого розвитку, чи спроможна вона перетворити свої власні ресурси на дієвий капітал й потужне джерело розвитку національної економіки [1].

Одним із надважливих критеріїв є рівень людського розвитку. Згідно з «Доповіддю про людський розвиток» ПРООН, п'ятірку країн із найвищим рівнем людського розвитку у світі сформували Норвегія, Австралія, Швейцарія, Німеччина та Данія. США опинилися на десятому місці. Російська Федерація посіла в рейтингу 49 місце, Білорусь – 52, Казахстан – 56, Грузія 70, а Азербайджан – 78. Україна разом із Вірменією ділять 84 позицію в списку, увійшовши таким чином до числа країн із високим рівнем людського розвитку [2].

При складанні Індексу враховуються три базових виміри людського розвитку: очікувана тривалість життя при народженні відображає здатність вести довге і щасливе життя; середня тривалість навчання і очікувана тривалість навчання відображають здатність опановувати знання; валовий національний дохід на душу населення відображає здатність досягти гідного рівня життя. Крім того, додатково враховуються дані про рівні соціальної захищеності, показники здоров'я і культурного розвитку населення, стану злочинності, охорони навколишнього середовища, участі людей у прийнятті рішень [3].

Щодо сталого розвитку на Прикарпатті: на сьогоднішній день на Прикарпатті є 433 природно-заповідних територій загальною площею майже 185 тисяч гектарів, що відповідно становить понад 13 % загальної території області. По Україні ж цей показник становить всього лише 5 %, у той час як світовий стандарт передбачає не менше 15 %. Відповідно розвиток природних заповідників має зараз загальнонаціональне значення. Поряд із створенням заповідних територій в області проводиться реконструкція очисних споруд на більшості з промислових гігантів, також масово відновлюється ліс.

Однак Прикарпаття все ж таки поки що важко назвати цілющою оазою. Адже факти, що їх подає Державне управління екологічної безпеки, свідчать, що понад три сотні прикарпатських підприємств викидають щорічно в атмосферу понад 180 тисяч тон шкідливих речовин. І це при тому, що промисловість працює зараз далеко не на повну потужність. Реальністю є також те, що забрудненню навколишнього середовища чимало сприяють самі галичани. Підтвердження цьому такий факт: на Прикарпатті постійно проводять акції з ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ.

Активно реалізується Стратегія розвитку Івано-Франківської області на період до 2020, зокрема, в обласній раді відбувся круглий стіл «Консолідація зусиль органів місцевого самоврядування задля впровадження реформи децентралізації на Прикарпатті». У рамках робочої зустрічі щодо реалізації проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» між облдержадміністрацією та облрадою та програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй був підписаний Меморандум про взаєморозуміння щодо сталого розвитку на наступні п'ять років (2018-2022 роки).

Проект підтримує врядування за участі громад та ініціативи, впроваджені громадами, щоб покращити умови проживання людей у сільській і міській місцевості по всій країні; приділяється особлива увага відновленню соціальної та комунальної інфраструктури у пріоритетних сферах охорони здоров'я, екології, управління водними ресурсами, покращення управління житловим сектором, енергоефективності і місцевого економічного розвитку [6].

Однак, в Україні із впровадженням безвізового режиму, активно почала з'являтися тенденція виїзду за кордон «мозгових» кадрів, молоді на навчання чи на роботу. Кількість українських студентів в іноземних університетах у

2016-2017 навчальному році зросла на 56% порівняно з 2012-2013 навчальним роком. Тоді кількість українців в іноземних університетах стрімко зросла до 72 тис, з них понад 46% навчалася у Польщі. Жителі західних областей і молодь більше за інших схильні до міграції за межі України.

Експерти пояснюють, на заході країни у людей через близькість з кордоном більше досвіду подорожей, вони більш мобільні. Що стосується молоді, то вона більш сучасна, гнучка і рідше має емоційний зв'язок з країною. У плані навчання закордон для них більш цікавий, тому що там навчання скероване більше на отримання практичних і прикладних знань [7].

Отже, було зроблено не мало кроків для реалізації заходів щодо сталого розвитку регіону на державному рівні. Також слід активізувати інституційні реформи, інновації, конкурентоспроможність та демократичні перетворення для того, щоб молодь не виїжджала за кордон, а навпаки нові перспективні кадри активно змінювали Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Згуровський З. Сталий розвиток регіонів України/ М. З. Згуровський. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 197 с.
2. Рябець К. А. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти / К. А. Рябець. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 438 с.
3. Індекс людського потенціалу 2013 року (рейтинг України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/content/indeks-rozvitku-lyudskogo-potencialu-2013-reyting-ukrayini>
4. Патон Б. Є. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. Б. Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
5. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Ратифіковано Законом України № 237/94–ВР від 10.11.94 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
6. Режим доступу: <http://www.galychyna.if.ua/publication/society/zadlja-stalogo-rozvitku-prikarpattja/>
7. Міграція серед молоді України 2017-2018 року (статистика) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/28/634533/>

УДК 338.48-6:2(477.86)

Марія Юнашко, студент,
науковий керівник Протас І. В.,
викладач суспільних дисциплін,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу,
м. Івано-Франківськ

САКРАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ДОЛИНСЬКОМУ РАЙОНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Дана стаття є спробою розкрити можливості Долинського району Івано-Франківської області у сфері створення відповідного середовища для функціонування релігійного туризму, як одного із ключових сегментів пізнавального туризму. Аналізується державна діяльність у даній сфері та основні проблеми.

Ключові слова: релігійний туризм, паломництво, історико-архітектурні пам'ятки, паломницькі центри.

Сучасний туризм та сакральний туризм стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури.

Ці питання певним чином відображені в узагальнених працях науковців із державного управління, істориків, політологів, соціологів, філософів. Окреслені проблеми розглядали В. Азар, А. Білоус, В. Бондаренко, В. Великочий, В. Волошин, Г. Гребенькова, Г. Гуменюк, В. Журавський, С. Здіорук, В. Кифяк, І. Курас, О. Любінцева, В. Мацал, В. Федорченко та інші українські й зарубіжні вчені з позицій історичної та юридичної наук.

Метою роботи є дослідження особливостей розвитку сакрального туризму на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження У ХХІ ст. релігійний туризм покликаний слугувати ідеям інтелектуальної й моральної солідарності людства, затвердженню ідеалів терпимості в суспільстві, тобто повазі, прийняттю й правильному розумінню різноманіття культур нашого світу.

Завдяки безлічі факторів культурно-пізнавального туризму став світовим соціокультурним феноменом зі своєю гуманітарною і глобальною місією.

Тому місією культурного туризму, як інструменту миру, є зближення народів, виховання поваги, терпимості, взаєморозуміння на основі гуманітарних цінностей туризму [1, с.80-82].

Отже, сучасний туризм є глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури.

Релігійний та сакральний туризм є складовою частиною сучасного туризму. Це вид діяльності, пов'язаний із наданням послуг і задоволення потреб туристів, які прямують до святих місць і релігійних центрів,

розташованих поза межами звичайного середовища проживання[2, с.94]. Релігійний туризм є самостійною підгалуззю і одним із перших видів туристичних подорожей. Він задовольняє духовні потреби віруючих різних віросповідань, забезпечує ознайомлення населення з маловідомими сторінками історії релігії й одночасно сприяє формуванню культури міжконфесійних і міжнаціональних відносин, утвердження національної свідомості і любові до рідного краю.

Об'єктом релігійного туризму – є церковні історико-культурні об'єкти, що містять інформацію про конфесійні прояви. Релігійні об'єкти переходять в ранг екскурсійних коли на них з'являється туристичний попит. [7, с.142]

В період відродження релігійності, паломництва стають дуже актуальними. Подорожі до культових комплексів можуть здійснюватися різними групами з різними цілями. Розрізняють декілька форм таких подорожей: екскурсійні поїздки, релігійний тур, паломництво.

Екскурсійні поїздки - знайомство з монастирями як об'єктами культури, з їх художніми достоїнствами.

Релігійний тур - екскурсія віруючих людей, які відвідують святі місця, поклоняються місцевим святим, можуть брати участь у богослужіннях.

Паломництво - подорож віруючих до святих місць, викликане уявленням про те, що в таких місцях молитва більш дієва. Релігійні люди, здійснюючи паломництво в святі місця, перебувають там кілька днів, протягом яких живуть у монастирі, де поклоняються святим мощам, здійснюють разом з монахами богослужіння, при цьому вони харчуються в монастирській трапезній, допомагають монахам у роботах по господарству або будівництву. [2, с.54].

Івано-Франківська область з її історико-культурною спадщиною та багатством туристично-рекреаційних ресурсів входить до п'ятірки найпривабливіших туристичних центрів України. У свою чергу, Долинщина, є перспективним туристичним регіоном Прикарпаття. Володіючи великою кількістю сакральних об'єктів (храмів і храмових комплексів, монастирів) варто подбати про їх використання для задоволення духовних потреб та пізнання – як українців так і іноземних відвідувачів.

За кількістю пам'яток архітектури і містобудування Долинський район займає значне місце в Івано-Франківській області. Так, управлінням статистики зареєстровано 85 релігійних громад, які здійснюють богослужіння в 85 храмах. 30 з яких визнано пам'ятками сакрального мистецтва різних рівнів [6, с.142].

Усвідомлення владою важливості релігійного туризму для розвитку духовності людини та для поповнення місцевого бюджету, було відображене у «Програмі розвитку інвестиційної, туристичної діяльності та міжнародного співробітництва в Долинському районі на 2016, 2017 роки», яка зорієнтована на підвищення ефективності використання рекреаційного, потенціалу, зростання іміджу району як туристичного Карпатського регіону.

В даному документі, який затверджений Долинською Районною Радою 24.12.2015 року, передбачено здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи державного регулювання туризму, розвитку матеріально-технічної бази та туристичної інфраструктури, ефективного використання наявних рекреаційних ресурсів, збереження історично-культурної спадщини, що особливо важливе для пам'яток історично-релігійного характеру.

Тому Програмою визначаються і такий напрями розвитку туризму як збереження і відновлення історико-архітектурних пам'яток духовної культури Долинського району, оскільки значного розвитку набуває історичний, паломницький та релігійний туризм. Зокрема. В Програмі відзначається важливість паломницьких піших ходів та прощ в Гошівському монастирі. [9].

До туристично-привабливих місць району сакрального-релігійного характеру управління туризму РДА відносить також гору Знесіння у місті Долина, Церкву Вознесіння Христового у с. Липа, Церква Пресвятого Серця Ісуса і Діви Марії у місті Долина, Церква Святого Михаїла Архистратига у с. Лужки збудована з дерева в 1938 році. Церква святого Іона Богослова, с. Витвиця. [6, с.50].

Важливим напрямом роботи може стати впровадження в життя велосипедний маршруту «Пам'ятками історії та культури» (м. Болехів (музей історії Болехова; церкви Святої Параскеви, Святої Анни, Жон Мироносиць, римо-католицький костел Вознесіння Матері Божої; солеварня; міська ратуша) – с. Гошів (Монастирський комплекс) – м. Долина (музей «Бойківщина»; Церква Різдва Пресвятої Богородиці; Костел Різдва Анни-Марії; солеварня) – с. Пациків (Церква Успення Пресвятої Богородиці у с. Пациків, 1686 р.) 24 км, 2 дні), який включатиме основні сакральні центри долинщини. [4, с.80].

Ще одним напрямом у використанні сакрального потенціалу долинського району є робота паломницьких центрів, які організовані церквами.

Сьогодні кількісно за наявністю паломницьких центрів серед християнських церков України лідером є Українська греко-католицька церква, хоча накреслюється тенденція, що кількість центрів в Українській православній церкві Київського Патріархату також зростає.

Основними паломницькими центрами, які займаються організацією паломницьких турів в регіоні є:

1. «Джерело духовності» - львівська архієпархія УГКЦ.
2. Паломницькі центри «Джерела духовності».
3. Патріарший Паломницький Центр.
4. Паломницький центр бл. Миколая Чарнецького [3, с.56].

Але, звичайно, зрозуміло, що використання такого потенціалу є неповним і потребує певного доопрацювання. Проаналізувавши ситуацію з розвитком сакрального туризму регіону, можна виділити ряд суттєвих

недоліків, ліквідувавши які ми отримасмо значно кращий результат.

Серед найбільш важливих відмітимо:

- відсутність у районі релігійно-туристичного центру. Відсутність такого єдиного у районі релігійного центру знижує попит на релігійний туризм.
- відсутність та застарілість дорожньо-транспортної інфраструктури.
- низький рівень туристичної інфраструктури. Сьогодні у районі є незначна кількість засобів розміщення. Основна їх кількість знаходиться у м. Долина, яке є основним туристичним центром району.
- віддаленість від населених пунктів, з яких можуть приїжджати потенційні туристи. Окремі села Долинського району є найбільш віддалені від м. Долини чи Івано-Франківська, або Львова.
- відсутність релігійних туристичних маршрутів. Сьогодні у районі розроблено мережу туристичних маршрутів, проте серед них немає маршруту, який носив би суто релігійних характер тощо[5, с.283].

Серед механізмів вирішення окреслених проблем відмітимо наступні:

- залучення коштів для реставрації та відновлення найбільш цінних храмів району;
- покращання транспортної та туристичної інфраструктури;
- створення релігійного туристичного маршруту, який би включав об'єкти із найвищою придатністю для релігійного туризму;
- популяризація серед потенційних туристів переваг відпочинку у межах району;
- створення довідникового видання про всі релігійно-туристичні ресурси Долинщини [6, с.166].

Висновки. Таким чином, сакральний туризм в Долинському регіоні існує і наявний сакральний-архітектурний потенціал можна і потрібно використовувати для поглиблення туристичної привабливості. Шляхи вдосконалення релігійного туризму у районі, та більш активного використання сакральної спадщини регіону є пов'язані у складний клубок проблем, до вирішення яких повинна долучитися уся спільнота.

Адже проблематика цієї галузі включає в себе залучення законодавчої гілки влади, виконавчої влади на рівні області та району, продуктом діяльності яких мають стати законодавчі акти та цільові програми, які включатимуть в себе створення сприятливих умов для туристичної інфраструктури (транспорт, проживання, розробка спеціалізованих паломницьких маршрутів), маркетингову політику (реклама, випуск спеціалізованої літератури), співпраця з релігійними громадами).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України// Культура України. - 2011. - Випуск 32.- с. 34-45
2. Божук Т.І. Релігійний туризм : термінологічний словник-довідник – Л. : Український бестселер, 2010. – 94 с.

3. Любіцева О.О. Методика розробки турів : Навч. посіб. / О.О. Любіцева. – К. : Альтерперес, 2003. – 104 с.
4. Мігущенко Ю.В. Інституційне забезпечення розвитку сфери туризму в українсько-польському транскордонному регіоні : [Електронний ресурс] / Ю.В. Мігущенко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/245/>.
5. Христов Т.Т. Релігійний туризм : Навч. посіб. / Т.Т. Христов – М. : Видавничий центр Академія, 2005. – 288 с
6. Шикеринець В.В. Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні) / В.В. Шикеринець // Розвиток етнотуризму : проблеми та перспективи : Зб. мат. Всеукр.н.-п. конф. мол. вчених (Львів, 2–3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2001.
7. Шикеринець В. В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні [Текст] : монографія / В. В. Шикеринець ; [за наук. ред. д. держ. упр., проф.О. Я. Лазора] ; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, - 2010. – С. 31
8. Ярич І. Біля витоків поселень Долинщини та Болехова. – Долина, 2007. – 77 с
9. Режим доступу: <http://rada.dolyna.info/>

УДК 332.142.6:37:3.071(477.86) Діана Зеленко, студент,
наукові керівники **Волошук В.В.,**
викладач екології,
«Викладач першої категорії»,
Храбатин О. І., викладач економіки,
«Викладач вищої категорії»,
викладач-методист,
Івано-Франківський коледж
ресторанного сервісу і туризму
Національного університету
харчових технологій
м. Івано-Франківськ

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ – ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

Сталий розвиток є узгодженням між економічним та соціальним розвитком суспільства і збереженням довкілля. Формування сталого розвитку й забезпечення національної екологічної безпеки в будь-якій державі чи регіоні неможливе без відповідного рівня екологічного виховання та екологічної культури населення.

Ключові слова: *сталий розвиток, екологізація.*

Важливою умовою переходу сучасного суспільства до стійкого розвитку є зміна екологізації навчально-виховного процесу щодо формування «відповідальної свідомості» особистості майбутнього. Екологізація навчально-виховного процесу в світлі концепції сталого розвитку набуває системоутворюючого фактора освіти в цілому, яка визначає її стратегічну мету і провідні принципи:

- комплексність екологічної освіти і виховання;
- неперервність процесу екологічного навчання системи освіти, зокрема підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів.

На сучасному етапі людського розвитку роль екологічного виховання та екологічної культури населення повинна підвищуватись. Теперішня екологічна ситуація вимагає від населення нового морального погляду у відносинах з природою, нових норм поведінки людини в довкіллі, почуття відповідальності перед майбутніми поколіннями.

Актуальність екологізації навчально-виховного процесу, екологічного виховання та екологічної культури населення полягає в тому, що у центрі уваги сучасного людства існують проблеми взаємодії людини з навколишнім природним середовищем.

Сьогодні людство все більше усвідомлює значення охорони навколишнього природного середовища як умови його виживання. Але, на жаль, суспільство ще недостатньо готове, виховане для реалізації природоохоронних заходів. Іншими словами, в людей відсутня екологічна грамотність і культура, несформоване екологічне мислення. Тому роль екології в освіті, екологічна культура та екологічне виховання людей є особливо важливими. Одним із найважливіших завдань екологічного виховання та екологічної культури є формування у громадян раціонального природокористування, вміння бачити екологічні наслідки.

Під екологізацією розуміють систему заходів, спрямованих на забезпечення у навчально-виховному процесі належних екологічних знань та їх практичного застосування. Це означає, що екологію треба вивчати як окрему фундаментальну дисципліну на всіх рівнях освіти, а при навчанні інших предметів, навчальних курсів і тем увести питання, пов'язані з екологічною проблематикою. Із вище зазначеного, можна зробити наступні висновки:

- забезпечення належної екологічної грамотності, екологічної культури, екологічного мислення та екологізації економіки неможливе без екологізації навчально-виховного процесу;
- екологізація навчально-виховного процесу, екологічна свідомість та екологічна культура є необхідними умовами для подолання негативних змін, що відбуваються у природному середовищі;
- від якості і темпів екологізації навчально-виховного процесу та формування екологічної свідомості залежить збереження нашої планети;
- політика держави має бути зорієнтована на забезпечення прискореного розвитку та практичного застосування екологізації навчально-виховного процесу;

– для кращого контролю на міждержавних рівнях та належного міжнародного співробітництва в еколого-економічній галузі треба увести нові наукові напрямки дослідження – транскордонну екологізацію економіки та ін.

Таким чином, екологізація навчально-виховного процесу в широкому розумінні стає реальною освітою майбутнього. Освіта і сталий розвиток – це процеси, що мають багато спільного. Вони спрямовані на майбутнє і покликані забезпечити якісне життя наступних поколінь, підготувати людину бережно ставитися до навколишнього середовища.

Саме питання сталого розвитку та екологізації навчально-виховного процесу розглядалися під час семінару з питань сталого менеджменту навчального закладу в рамках українсько-канадського проекту «Навички для працевлаштування», учасниками якого були педагоги Івано-Франківського коледжу ресторанного сервісу і туризму Національного університету харчових технологій. Ідеї сталого розвитку були представлені в методичному посібнику «Управління навчальним закладом на засадах сталого розвитку». В даному посібнику інтегровані передовий іноземний досвід та кращі матеріали вітчизняних авторів. Тематика посібника розкиває питання прогресу світу на шляху до сталого розвитку та роль освіти у його досягненні. Розглядаються питання традиційних та інноваційних форм та методів навчання для сталого розвитку. Вагому роль відведено питанням, що характеризують шляхи екологізації навчального процесу за рахунок змістовного наповнення навчальних програм усіх дисциплін, а також викладання дисциплін цілком зосереджених на теорії та практиці сталого розвитку.

Сьогодні екологізація повинна перебувати в центрі законотворчої, господарської і виховної роботи. Якщо цього не відбудеться, суспільство приречене до самознищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адаменко О. М. Про шляхи подолання екологічної кризи в Івано-Франківській області / О. Адаменко // Дослідження передкризових екологічних ситуацій в Україні : зб. наук. пр. – К. : Манускрипт, 1994. – 187 с.
2. Білявський Г. О. Основи екології : навч. посіб. / О. Білявський. – К. : Либідь, 2006. – 408 с.
3. Бублик М. І. Проблеми екологізації розвитку України в контексті надзвичайних ситуацій за умов дестабілізації економіки / М. І. Бублик // 173 Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2009. – Вип. 2(46). – С. 26 – 33.
4. Васюта О. А. Екологічна політика України на зламі тисячоліть : моногр. / О. А. Васюта. – К. : КМУ, 2003. – 306 с.
5. Витвицький Я. С. Механізм державного управління в екологічній сфері на регіональному рівні та напрями його вдосконалення / Я. Витвицький, А. Кернична // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків. – 2012. – № 2(42). – С. 178 – 186.

6. Войнаренко М. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень від порогових показників / М. Войнаренко, О. Яременко // Економіст. – 2008. – № 12. – С. 61 – 63.
7. Державне управління : навч. посіб. / Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. ; за заг. ред. Мельник А. Ф. – К. : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
8. Екологічний менеджмент : навч. посіб. / [В. Ф. Семенов, О. Л. Михайлюк, Т. П. Галушкіна та ін.] ; за ред. проф. В. Ф. Семенова та доц. О. Л. Кернична А. Є. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері у контексті євроінтеграції / А. Є. Кернична // Інвестиції: практика та досвід. – К: ДКС Центр. – 2013. – № 24. – с. 152 – 156
9. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Методики оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних 185 програм» № 491 від 15.10.2012
10. Національна екологічна політика України : загальні оцінки і ключові рекомендації. – К. : ТОВ — Компанія — ВАТЕЛ, 2007. – 33 с. 126.
11. Національна екологічна політика України : оцінка і стратегія розвитку Сочавська А. Є. Екологічне становище Івано-Франківського регіону: сучасні проблеми та майбутні перспективи / А. Є. Сочавська // Формування ринкової економіки. Спец. випуск «Регіональний розвиток України : проблеми та перспективи» : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2011. – Ч. 2. – С. 650 – 657.

УДК 502/504:3.071(477.86)

Олег Іващишин, студент,
науковий керівник **Маковей Ю. Р.**,
викладач історії,
Калуський коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
університету нафти і газу
м. Калуш

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ – ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ М. КАЛУШ

У статті подано бачення проблем екологічного розвитку м. Калуша на засадах сталого розвитку. Приділено увагу таким факторам, як рівень людського потенціалу, вихід з кризи та інновації, що постають ключовими в розвитку міста на сучасному етапі, у результаті чого концепція сталого розвитку повинна формуватися на ефективному використанні ресурсів, упровадженні передових інноваційних технологій в енергоємне і матеріалосне виробництво продукції і послуг, розвитку інфраструктури.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічна криза, екоакція, раціональне використання, екологічний аспект.

Справедливою є думка, що глобальний економічний розвиток супроводжується незбалансованою експлуатацією природних ресурсів. Наслідки такої економічної діяльності негативно впливають на навколишнє середовище, що призводить до виснаження ресурсного потенціалу, погіршення якості довкілля та зростання витрат на відтворення природної рівноваги. Для країн, орієнтованих на стале економічне зростання, збереження навколишнього природного середовища є головним аспектом стратегії їх прогресу, оскільки досягнення стану екозбалансованого розвитку, по суті, тотожне зростанню якості життя й добробуту при зменшенні екологічного навантаження.

Механізм екобезпечного розвитку міст повинен виступати органічною складовою економічного механізму природокористування, таким чином заходи повинні узгоджуватись з природними процесами та існуючими економічними механізмами. Однак на шляху реалізації концепції сталого збалансованого екологічного розвитку міст є істотна перепона. Це ті екологічні навантаження, які залишилися нам з минулих століть. [2] Тим паче, коли твоє місто – це Калуш і охрещене «зоною екологічного лиха». Як стати на сталий екорозвиток в такій ситуації?

Вихід звичайно, що шукала наша влада. Тому в 2010 році Верховна Рада України оголосила територію міста Калуш Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації, а Домбровський кар'єр епіцентром лиха. Розв'язання цього питання потребує насамперед величезної кількості капіталовкладень, оскільки дослідження ситуації навколо Домбровського кар'єру були поверхневими. Тому дослідники поділились на два табори: одні стверджують, що Калуш знаходиться на порохівій бочці і завтра-післязавтра піде під землю; інші ж запевняють, що в місті з прилеглими територіями сформувалась особлива екосистема і за правильного користування і очистки Калуш буде найбільшою рекреаційною зоною України, яка спеціалізуватиметься на соляних водоймах. Так чи інакше життя в місті вирує. Для досягнення збалансованості слід гармонійно поєднувати принцип збереження культурної і природної спадщини з принципом інноваційності, творчості. Творчий підхід до природоперетворювальної діяльності передбачає врахування складності природних екосистем і творчу адаптацію суспільної діяльності до можливостей екосистем підтримувати життя на Землі. Важливим є принцип екоефективності, який полягає в тому, щоб створювати більше товарів і надавати більше послуг, використовуючи менше ресурсів і менше забруднюючи довкілля. Не менш важливим є й принцип достатності, який визначає межі споживання. Принципи збалансованого розвитку обов'язково мають бути поєднані з такими загальнолюдськими моральними принципами, як справедливість, відповідальність перед теперішніми і майбутніми поколіннями, солідарність, ліквідація бідності, гендерна рівність, визнання традиційних прав корінних народів тощо. [1, с.24-25]

Відповідно сталий екологічний розвиток просто необхідний для міста. Тому ми пропонуємо заходи для Калуша, які за мінімальних капіталовкладень стануть на шлях сталого розвитку в найбільш болючому аспекті.

Першим таким заходом є впровадження «плогінгу». Плогінг - новий рух серед екоактивістів та фізично активних людей. Концепт доволі простий - замість пробіжки засміченими вулицями, бігуни беруть із собою пакет та під час заняття прибирають узбіччя. Оскільки плогінг вимагає активних рухів руками (для збору сміття та тримання пакету) за півгодини людина може спалити у середньому 288 калорій. До порівняння, за той же час пробіжка допоможе позбутись 235 калорій. Плогінг шириться соціальними мережами: зокрема, у Instagram за хештегом #plogging можна побачити понад 4 тисячі дописів. А у Facebook користувачі створюють групи, де діляться порадами та обмінюються досвідом нового руху. В подальшому можна навіть замінити деякі заняття фізкультури плогінгом. Тому нами розроблений маршрут найпроблемнішими місцями міста.

Наступним заходом ми вважаємо, що є доцільним організувати Парк пам'яті. Він в полягає в тому, що під час відзначення будь-яких пам'ятних дат (днів народжень, весілля, дня заоханих, випускний і т.д.) висаджувати дерево в визначеному для цього місці. Цим заходом стає реальним проведення озеленення територій власними силами людей. Адже ліси і парки – це потужний природний фактор, який впливає на все довкілля і є невід'ємною його складовою. Особливо велике значення ліси мають саме для Калуша, який відноситься до регіонів з великим показником забруднення атмосферного повітря.

Україна сьогодні належить до найбільш енергозатратних країн, тому надзвичайно актуальним є зниження рівня енергоємності промислових підприємств, тому що впровадження енергоефективних заходів надасть можливість зменшити загальний обсяг кінцевого споживання енергії, знизити загальні витрати і підвищити рентабельність. Енергоефективність може стати важливим чинником економічного зростання і в той же час допомогти поліпшити добробут населення. Проте перехід на біопаливо, економні електроприлади чи переробку сміття – процес довготривалий та багатовартісний. Тому ми пропонуємо заходи, які вимагають мінімальної затрати фінансових ресурсів. Елементарним є пропагування економії електроенергії в соціальних мережах. Також проведення екологічних всеобучів серед школярів. Вважасмо, що ефективним буде залучення до таких екоакцій студентів. Оскільки школярі краще сприймають молоде покоління. Також можна ввести систему челенджів та хештегування. Таку практику було застосовано на прикладі Калуського коледжу ЕПІТ ІФНТУНГ, де під час Дня землі студентами було введено систему хештегування: #збережемоЗемлю, #годинаЗемлі2018. Таким чином приверталась увага до проблем природокористування.

Також для Калуша залишається актуальною проблема утилізації радіоактивних батарейок. Тому хорошою ініціативою для Калуша було б встановлення ящиків для збору використаних батарейок в навчальних закладах, громадських установах, під'їздах.

Стратегічне значення також мають функції управління безпосередніми закладами соціальної сфери (навчальними, охорони здоров'я та навколишнього середовища), підприємствами агропромислового виробництва, а також різними ремеслами, «зеленим» туризмом, збиранням лісових дарів (грибів, ягід, горіхів), організацією виїзних послуг (медико-оздоровчих, культурних і торговельних). На місцевому та локальному рівнях управління важливою є наявність ініціативного та освіченого керівника, здатного організувати та стратегічно спрямувати колектив. [1, с.22-23] В місті Калуші прикладом агропромислового виробництва, який стоїть на шляху сталого розвитку є «Гудвеллі Україна». Фірма спеціалізується на вирощуванні корів та свиней. Проте головною особливістю компанії є те, що в комплексі існує кілька біопаливних заводів. Вони в свою чергу з відходів тваринництва виготовляють і забезпечують себе електроенергією. Замкнуте коло виробництва з мінімальною шкодою навколишньому середовищу. Також компанія в подальшому планує ввести «Зелений туризм» на основі компанії.

Неодмінно важливо знайти такий тип соціальної організації суспільства, який забезпечить можливість гармонізувати ставлення цього суспільства до природи. Проблеми збалансованого розвитку – це, насамперед, проблеми влади і політичної волі. Досягнення збалансованого розвитку потребує глибоких структурних змін в управлінні та нових шляхів роботи в різних галузях економічного, соціального та політичного життя. Сучасна влада Калуша робить помітні кроки на зустріч сталому розвитку та розв'язанню екологічного питання в місті. [5, с.614]

Отже, як бачимо екологічний аспект сталого розвитку є основним у м.Калуші. Початок здійснення в Калуші пріоритетних екологічних проєктів, головна спрямованість яких – інвестиції в розвиток людського потенціалу, зростання якості життя, створюють передумови, за реалізації низки запропонованих заходів, оскільки вони є малозатратними. Також вихід із складного екологічного становища вимагає термінової розробки нової концепції сталого розвитку міста. На локальному рівні управління важливою є наявність ініціативного та освіченого керівника, здатного організувати та стратегічно спрямувати колектив. Тому ми віримо, що зміни в місті є успішними і політика організації роботи буде продовжена в тому ж дусі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біловодська О. А. Стратегічний підхід до формування бренду міста (на прикладі м. Сум) / О. А. Біловодська. // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №2. – С. 22–31.

2. Грицак Я. Україна переможе й увійде в число країн зі сталим розвитком [Електронний ресурс] / Я. Грицак // Український католицький університет. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ucu.edu.ua/news/ukrayina-peremozhe-j-uvijde-v-chyslo-krayin-zi-stalym-rozvytkom-profesor-grytsak-radio-svoboda/>.
3. Мельник Ю. М. Організаційно-економічні основи формування стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку : дис. канд. ек. наук / Мельник Ю. М. – Суми, 2009. – 216 с.
4. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: навч. посіб. ; 3-тє вид., доп. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – С. 85–86.
5. Проблеми правового регулювання впровадження концепції сталого розвитку. // Українські наукові записки. – 2012. – №2012. – С. 613–618.

УДК 614.872:502/504

Юлія Коробейко, студент,
науковий керівник **Вінокурова Л.В.**,
викладач фізики, викладач-методист,
Івано-Франківський державний
коледж технологій та бізнесу
м. Івано-Франківськ

ЗВУК - ЦЕ ОДИН ІЗ ВПЛИВІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧИ ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА?

У статті йде мова про те, що звук є для сучасної людини не тільки засобом зв'язку й передачі інформації, а й справжньою екологічною проблемою, адже шуми знижують продуктивність розумової праці, скорочують тривалість життя людини.

Ключові слова: *Боротьба з шумом, екологічна проблема.*

«Коли-небудь людині доведеться заради свого існування настільки ж завзято боротися із шумом, як вона бореться зараз з холерою і чумою»

Роберт Кох , німецький бактеріолог

Людина завжди жила в світі звуків і шуму. Тихий шелест листя, джорчання струмка, пташині голоси, легкий плескіт води і шум прибою завжди пріємні людині. Вони заспокоюють, знімають стреси. Але звучання голосів природи стають все більш рідкісними, зникають зовсім або заглушуються промисловими, транспортними й іншими шумами, звучанням гучномовних пристроїв, телевізорів, музичних інструментів. Для всіх живих організмів, у тому числі й людини, звук є одним із впливів навколишнього середовища. Ми знаємо, що звуком називають такі механічні коливання, які сприймаються слуховим апаратом людини (від 16 до 20 000 Гц). Шум – гучні звуки, що злилися в безладне звучання. Гучність звуку та рівень шуму вимірюються в одиницях, що виражають ступінь звукового тиску, – децибелах (Дб).

Природний шумовий фон – 20-30 Дб, допустима межа – 80 Дб. Звук в 130 Дб викликає в людини болюче відчуття, а 150 Дб стає для неї нестерпним [1]. Недарма в середньовіччі існувала страта «під дзвін». Звук дзвону повільно вбивав засудженого. Адаптація організму людини до шуму практично неможлива. Від тривалого сильного шуму продуктивність розумової праці знижується на 60%, фізичної – на 30%, скорочується тривалість життя на 8-12 років. Вчені встановили, що шум навіть малої інтенсивності призводить до зниження гостроти слуху, зміни функціональних можливостей кори головного мозку, серцево-судинної та центральної нервової систем. Шум діє на людину збуджуючим чином, спричиняючи виділення в кров великої кількості гормонів, що викликають почуття страху, небезпеки, агресії.

Медичні дослідження свідчать, що в осіб, які мають «шумні» професії, шлункові захворювання (гастрити, виразки) трапляються в чотири рази частіше, ніж в інших. Серед них також набагато більше глухих. Реакція на шум сильно залежить від особливостей людини, віку, статі, стану здоров'я. Виявилось, що молодь до 27 років витримує набагато інтенсивніший шум, ніж люди, вік яких перевищує 40-50 років. Але з часом, як свідчить статистика, всі молоді люди, які захоплювались гучною музикою (на концертах і вдома), після 30 років мають ушкоджений слух, розладнану нервову систему. Лікарі вважають, що після кожного рок-концерту (інтенсивність звуку під час концерту 100-120 Дб) близько 10% слухачів дістають необоротні пошкодження внутрішнього вуха, які не відновлюються. Таку музику зневажають навіть рослини: в приміщеннях, де звучить рок-музика і безперервні барабанні ритми, рослини відхиляються від джерел звуку. «Подібна музика небезпечна, як вино або наркотик. Вона дає безглузде блаженство, витрачає моральні сили, а потім надовго розслабляє», – казав К.Е. Цюлковський. [2].

Останніми роками «музика в кишені» (через навушники) стала необхідним атрибутом сучасної молоді. Спочатку плеєри, а зараз смартфони – зробили революцію у звичках аматорів музики. Достатньо сказати, що обсяги продажів смартфонів в 2017 році порівняно з 2016 роком в Україні зросли на 20%. Кількість проданих пристроїв в 2017 році тільки в мережі «Life» сягає 4,6 млн штук. Прогнозується, що в 2018 році буде продано близько 5,5 млн пристроїв. Революція революцією, але про те, що відбувається в глибині вух, затиснутих навушниками, потрібно знати. Найбільш уразливим є слуховий нерв: сильний звук поступово руйнує його [3].

Цікавим явищем, пов'язаним із закономірностями поширення звуку, є резонанс. Він полягає у тому, що звукові хвилі, зустрічаючись із будь-яким тілом, викликають вимушені коливання цього тіла. Якщо частота власних вільних коливань тіла збігається з частиною звукової хвилі, то тіло стає акустичним резонатором. Органи людини мають різну частоту коливань і тому резонують по-своєму. Усі ці факти лягли в основу нового методу тренування організму, званого фізвокалізмом: розроблені спеціальні вправи, які за допомогою співів та мови включають у роботу цілий комплекс м'язів тіла, при цьому правильні музичні звуки за рахунок резонансу сприяють

нормалізації дії органів, гучні ж звуки – загострюють захворювання. А тому, перш ніж щось сказати, стежте за своїм голосом і ніколи більше не робіть боляче ні собі, ні людям. Хай звуки вашого голосу несуть доброзичливість, повагу, любов до ближнього.

У третьому тисячолітті особливо гостро постає проблема людини та її здоров'я. Для України однією з головних проблем є збереження та зміцнення здоров'я дітей та студентської молоді. Тому збережувальні технології впроваджуються зараз в навчальних закладах України, зокрема в нашому. Боротьба з шумом повинна стати одним з головних напрямків політики в галузі охорони навколишнього середовища. Правову основу захисту населення від шуму складають державні закони України «Про забезпечення санітарного й епідеміологічного благополуччя населення», «Про охорону природного навколишнього середовища», «Про екологічну експертизу», які не виконуються в повному обсязі. Наприклад, ми не бачимо на наших дорогах шумовловлювальних або відбиваючих звук екранів, як в Європі; динаміка транспортних потоків в нашому місті не змінювалась багато років, не заборонений проїзд транспорту в місцях відпочинку громадян. При будівництві житла в центральній частині міста не створюється зелена санітарна зона, не враховується те, що озеленення території знижує вуличний шум на 25% (улітку його «розсіює» та «поглинає» листя, а взимку – сніг на гілках). Для вирішення проблеми зменшення міського шуму кожна людина може зробити багато: стежити за тим, щоб вдома голосно не звучали телевізори, програвачі, музичні інструменти; розмовляти на вулиці, в транспорті, на перервах, не підвищуючи голосу; проводити озеленення прилеглих до навчальних закладів територій, дотримуватись правил гуртожитку.

Декілька слів про те, як ми розв'язуємо дану проблему в нашому навчальному закладі. Питання «Екологічні проблеми звуку» обговорювались на засіданні Ради студентського самоврядування, розроблені рекомендації для студентів. З даної теми в усіх групах проведені виховні години. Члени фізичного гуртка «Квант» винесли це питання на науково-практичну конференцію «Акустика й екологія». Проведений конкурс на краще озеленення кабінетів та кращий знак, котрий забороняє шум в аудиторіях та коридорах коледжу. Міський тренінговий центр провів заняття з музичної терапії серед викладачів та студентів. Пам'ятаймо: звук – це дійсно один із впливів навколишнього середовища, він є засобом зв'язку, передачі інформації. Але він створив екологічну проблему, яку нам вирішувати з вами разом. І ми повинні зробити все, щоб звукові хвилі давали тільки духовну насолоду від спілкування з навколишнім світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С.У. Фізика. Підручник для 11 кл. середніх загальноосвітніх шкіл. – К. : Освіта, 2002. – С.99
2. Учнівські наукові конференції з фізики. – Х. Вид. гр. «Освіта», 2005. –С.27
3. Екологія. Екологічні проблеми. Режим доступу: www.lektsii.net/1-63929.html

УДК 502/504:3.071(477.86)

Вікторія Леськів, студент,
науковий керівник **Дмитришин М.І.**,
доцент кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Розглядаються певні екологічні аспекти сталого розвитку Прикарпаття. Увагу зосереджено на функціонуванні Буриштинського водосховища, яке створене для технічних потреб підприємства. Проаналізовано екологічний рівень розвитку Івано-Франківщини, проблеми викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, стану водойм.

Ключові слова: екологія, сталий розвиток, промислове підприємство, водосховище.

Вступ. Швидкий розвиток виробництва і ріст обсягів людської діяльності зумовлює сьогодні використання дедалі більшої кількості природних ресурсів. Це спричиняє зростання антропогенного тиску на навколишнє середовище та порушення рівноваги між людиною та довкіллям. В теперішній час людська безгосподарність, в основі якої, як і всюди, є жага до збагачення, призводить до значного погіршення екологічного стану та гальмування темпу сталого розвитку.

Аналіз проведених досліджень, у яких закладено покращення сталого розвитку регіону, зокрема екології. Варто почати з того, що на Прикарпатті протягом останніх двох десятиліть активно розпочалися негативні природні процеси: руйнування берегів річок, ріст кількості техногенних аварій та катастроф, погіршення загального стану водойм. Сильно загострилась проблема забезпечення високоякісними та чистими водними ресурсами потреб комунального і сільського господарства, промисловості та інших галузей людської діяльності.

Внаслідок цього зростає рівень захворюваності населення регіону – негативний вплив чинників навколишнього середовища на здоров'я людини є комплексним.

Такий стан екології впливає не лише на людей, а й на тварин. Наприклад, взявши до уваги Буриштинське водосховище, яке є одним з двох місць у Передкарпатті (разом з долиною Дністра), де зимують занесені до Червоної книги України птахи, можна провести аналіз весняної міграції гідрофільних птахів. Прослідковується негативна динаміка чисельності зимуючих пар птахів таких як гоголь, чернь білоока та крех.

Найвагомішими причинами забруднення навколишнього середовища, насамперед водойм та річок, слід вважати енергоємне технологічно-виробниче обладнання, а в окремих випадках – відсутність очисних споруд

та ефективного контролю за діяльністю екологонебезпечних підприємств, низьку технологічну дисципліну, гостру нестачу засобів для забезпечення нормальної експлуатації очисних споруд.

Крім того, екологічна складова сталого розвитку тісно пов'язана із соціально-економічною, оскільки, соціально-економічний рівень має ґрунтуватися на стійкості природних комплексів до антропогенних навантажень та забезпеченні повноцінного функціонування біосфери. Це все стає основою для їхньої корисної продуктивності, якості і комфортності життєвого середовища, економічного і екологічного благополуччя населення.

Сьогодні гострою екологічною та соціально-економічною проблемою стали забруднення і зниження якості малих річок, руйнування і деградація водних екосистем, зменшення рибопродуктивності, зменшення чисельності зимуючих птахів. Вирішення вищезгаданих проблем варто вважати як першочергові завдання для переходу на модель сталого розвитку і подолання ресурсо-екологічної кризи. Значний вплив на це здійснюють три групи чинників. Перша характеризується рівнем економічного і науково-технічного потенціалів, друга включає показники виробництва та якості вітчизняного екологічного обладнання, екологобезпечних засобів та інновацій, третя характеризує обсяги затрат на екологію, оздоровлення природи і переведення економіки на модель сталого розвитку.

Якщо згадувати про стан природного середовища м. Івано-Франківськ, то варто зазначити, що у рамках проекту «Екомісто» забезпечено функціонування і розвиток інноваційного онлайн ресурсу, призначеного для залучення громади до вирішення проблеми поводження з відходами, формування відповідального ставлення до неї, організації ефективної комунікації громадян та комунальних служб.

Проводяться роботи з будівництва каналізаційного колектору для скиду фільтрату з полігону ТПВ на міські очисні споруди та роботи пов'язані з поліпшення технічного стану та благоустрою озер та водосховищ регіону (влаштування водозабору на річці Бистриця Солотвинська для наповнення озера «Німецьке» у мікрорайоні Пасічна»).

Варто зауважити, що гостро підняте питання викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря (табл. 1).

Таблиця 1 – Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря

Роки	2011	2012	2013	2014	2015
Стаціонарні джерела					
Місто, т	476,3	366,3	434,1	440,2	474,8
Область, тис. т	221,3	196,7	202,9	228,8	223,9
Пересувні джерела					
Місто, т	12097,6	11803,0	11275,3	11723,3	10862,1
Область, тис. т	54,1	52,5	50,6	48,4	42,5

За даними головного управління статистики в Івано-Франківській області в структурі викидів забруднюючих речовин переважає діоксид та інші сполуки сірки – 164,9 тис. т (72,1%), речовин у вигляді твердих суспендованих частинок було викинуто 26,8 тис. т (11,7%), сполук азоту – 21,5 тис. т (9,4%), оксиду вуглецю – 3,2 тис. т (1,4%), неметанових летких органічних сполук – 2,3 тис. т (1%) та метан 10 тис. т (4,3%) тощо. Заходи із зменшення викидів парникових газів розпочаті на КП «Івано-Франківськводокотехпром», ДТЕК Бурштинська ТЕС та ПАТ «Івано-Франківськцемент».

Ще один аспект екологічної складової сталого розвитку регіону є водопостачання. За екологічною класифікацією води в річках Бистриця Солотвинська й Бистриця Надвінянська є II класу якості, 2 категорії, за станом – «добрі», за ступенем чистоти – «чисті»; води Бурштинського водосховища є технічного призначення, питного водозабору не здійснюється, що 2 тижні відбувається повний прогін води підприємством.

Динаміка забору води в місті у 2005-2015 роках свідчить про зменшення забору води. Порівняно з 2005 роком забір води скоротився майже на 32%.

Об'єми водовідведення у 2015 році зменшилися порівняно з 1995 роком в 2,2 рази (60,9 до 27,5 млн м³/рік). Це пов'язано зі зменшенням водоспоживання на виробничі (промислові) потреби. Частка забруднених зворотних вод у 2010 році становила 27,3% від загального об'єму відведених вод. Починаючи з 2011 року, відведення вод припинено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталій розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури // Вісн. НАН України. – 2001. - №10. – С. 16-32.
2. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України// Вісн. НАН України. – 2002. - №2. – С. 31-40.
3. Бокотей А.А. Гніздова орнітофауна басейну Верхнього Дністра. – Львів, 2010.
4. Бучко В.В. Оцінка стану орнітокомплексів у контексті збереження біорізноманіття (на прикладі Галицького НПП) // Науковий вісник Ужгородського університету Серія Біологія. – Випуск 23. – 2008. – С. 26-32.
5. Стратегія розвитку міста Івано-Франківськ на період до 2028 року. – Івано-Франківськ, 2017 р.
6. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку міста Івано-Франківськ на період до 2028 року. – Івано-Франківськ, 2017 р.

УДК 502/504(477.86)

Володимир Малярчук, студент,
науковий керівник **Маковой Ю.Р.**,
викладач історії,
Калуський коледж економіки,
права та інформаційних технологій
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
м. Калуш

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИКАРПАТТЯ: ТРУДНОЩІ ПОДОЛАННЯ

У статті охарактеризовано екологічні проблеми і природоохоронну діяльність на Прикарпатті у другій половині ХХ століття у процесі соціалістичної індустріалізації краю. Доведено, що небайдужою громадськістю вживалися певні заходи щодо збереження неповторної природи краю, а господарська діяльність людини повинна здійснюватися винятково на основі науково-дослідних і науково-технічних розробок.

Ключові слова: Івано-Франківська область, водойми, ліси, екологія.

Актуальність дослідження полягає в тому, що у середині минулого століття індустріальні процеси докорінно змінили усталені господарські традиції та побут місцевого населення. З розвитком промисловості і сільського господарства Івано-Франківської області, покращенням соціальної інфраструктури різко збільшувалися потреби у воді. Незважаючи на це, багато керівників експлуатували водні ресурси з позиції сьогодення, без врахування того, в якому становищі опиняться завтра. Результатом такого господарювання стало те, що уже наприкінці 60-х років ХХ ст. багато річок Прикарпаття втратили своє значення як джерело водопостачання. Окремі річки стали непридатними для будь-якого виду водокористування. Дуже забрудненими вважалися Бистриці Солотвинська і Надвірнянська в районі м. Івано-Франківська, Ворона – нижче Надвірнянського нафтопереробного заводу, Гнила Липа – від Бовшівського цукрозаводу та низка інших малих річок, що протікали через Калуш, Коломию, Надвірну, Долину. Однак такі злочинні дії набирали все більшого масштабу. Незважаючи на шкоду природі і здоров'ю людей перевага надавалася зростанню техніко-економічних показників, а про катастрофічне забруднення водоймищ, повітря, ґрунту офіційно замовчувалося.

Мета статті – виокремити раціональні підходи до використання природних багатств, навколишнього середовища, якому у радянські часи було завдано непоправимої шкоди. Об'єкт дослідження – політика партійно-радянської влади в другій половині ХХ ст. у західних областях України, предмет – урбоекотологічні проблеми в Івано-Франківській області.

Індустріальні та урбанізаційні процеси, що проходили в Івано-Франківській області в загальнореспубліканському контексті частково викладені в працях написаних колективами провідних наукових установ – «Розквіт економіки західних областей УРСР (1939–1964 рр.)» [1], «За щастя оновленої землі: Нариси історії колгоспного селянства західних областей УРСР. 1939–1979» [2], «Історія міст і сіл Української РСР: Івано-Франківська область» [3] та ін. Праці написано на основі тенденційних марксистсько-ленінських методологічних підходів і панівної комуністичної доктрини. Радянські науковці звертали увагу на економічне становище в західних областях УРСР в контексті політики СРСР – успіхи перебільшувалися, а проблеми замовчувалися.

У вивчення соціально-екологічних проблем України зробив значний внесок український вчений С. Васюта. Він запропонував метод вивчення екологічної проблематики шляхом створення міждисциплінарної системи аналізу кризових явищ. Вагома подія в становленні української історико-екологічної школи – вихід монографії «Радянський екоцид в Україні: історичні витоки та труднощі подолання» [4]. Розвиток екологічного руху проаналізовано у праці М. Алексієвця «Екологічний рух в Україні» [5] та ін.

Серед усіх природних багатств вода займає особливе місце. По запасах водних ресурсів Радянський Союз займав перше місце у світі. Запаси води в Українській РСР на душу населення були у десять разів менші, ніж в цілому в СРСР. Запаси водних ресурсів УРСР в маловодні роки становили 50–52 млрд м³ на рік. У 1966 р. витрати на загальне водопостачання та втрати води в республіці становили 27,7 млрд м³, тобто більше половини наявних запасів. Від посухи терпіли великі території на півдні республіки, негативний водний баланс складався у Донбасі, Харкові, Кривому Розі. У зв'язку з індустріалізацією дуже швидкими темпами зростало використання води в Івано-Франківській області. Якщо у 1963 р. промисловістю і комунальними господарствами використовувалось 35,5 млн м³ води, то уже в 1967 р. – 76,4 млн м³. Згідно проектних потужностей (на початку 1970-х років), тільки Калуський хіміко-металургійний комбінат споживав в два рази більше, ніж усі підприємства і міста області за попередній рік [6].

Питання придатності Домбровського кар'єру та технічних водойм колишнього заводу калійних добрив для купання, а також наявність чи відсутність лікувальних властивостей розсолів на організм людини неодноразово порушувалося на сторінках преси. Ідея Калуша як лікувально-рекреаційної зони спокушає багатьох, але факти стверджують абсолютно протилежне. У довідці, представленій першим заступником міського голови Г. Романко, підкреслюється, що Домбровський кар'єр залишається найбільш небезпечним об'єктом Калуського гірничо-промислового комплексу. Його ґрунти забруднені гексахлорбензолом та нафтопродуктами, а вода ртуттю. Так, у 2012 р. львівський інститут «Гірхімпром» і калуський науково-дослідний інститут галургії брали проби води та ґрунту в межах території несанкціонованого складування відходів на бортах Домбровського кар'єру.

Хіміко аналітичні дослідження проводив харківський інститут екологічних проблем. Результати досліджень вражають. Усі взірці води були забруднені ртуттю вміст якої перевищував граничнодопустиму концентрацію (ГДК) для водойм у 50–120 разів. А також – фенолами, вміст яких перевищував ГДК у півтори тисячі разів. У ґрунтах було зафіксовано наявність гексахлорбензолу (в п'ять тисяч разів більше, ніж дозволено нормативами) та нафтопродуктів (вище ГДК в сотню разів) [7].

Домбровський кар'єр разом із полігоном токсичних відходів став місцем для захоронення гексахлорбензолу та інших потенційно небезпечних речовин. Смертельно небезпечні відходи захоронялись стихійно. Сьогодні відновити повну картину «хімічних» захоронень, в тому числі вкрай шкідливих, доволі складно. Однак відомо, що надра кар'єру та відвалів поглинули велику кількість будівельного та промислового сміття, різноманітні отрутохімікати, рідкий поліетиленпропіламін та сіль, забруднену цією речовиною, відходи шпалерного та лінолеумного виробництв, великі смості з фарбами, які часто тут же спалювались, від чого могли утворюватись такі небезпечні канцерогенні сполуки, як діоксини [8].

Державою вживались певні заходи із збереження неповторної природи Карпатського регіону – організовувалися заказники, заповідники, товариства, природоохоронні організації. Івано-Франківська область займала друге місце серед західних областей України за площею заповідних територій. Це переважно ботанічні резервати, в яких охоронялися зразки природної флори і фауни. У резерватах Опілля «Касова гора», «Чортова гора», «На Трантах» охоронялися багаті флористичні фонди лісостепової зони. Абсолютна більшість рослин, які знаходилися тут, остаточно зникли на території багатьох областей України внаслідок господарського освоєння просторів. Відповідно до постанови Ради Міністрів Української РСР № 568 «Про організацію нових державних заповідників в Українській РСР» від 12 лютого 1968 р., організовано Карпатський державний заповідник загальною площею 12,7 тис. га (на території Закарпатської області – 6,9 тис. га та Івано-Франківської – 5,8 тис. га).

За пропозицією комісії Верховної Ради Української РСР по охороні природи була створена дирекція заповідника у м. Рахів. Карпатські ліси відзначалися найвищими в республіці середніми запасами деревини. Тут росли особливо цінні деревні породи, площі яких на території Радянського Союзу були обмежені. Це – бук лісовий, клен-явір, ялиця біла, сосна кедрова європейська, черешня та інші. Хоч Карпати займають всього 7 % території України, але тут сконцентровано більшу частину видів рослин, що ростуть на її території. На той час 300 видів карпатських рослин використовувалися в народній, а 90 – в науковій медицині. У високогір'ї знайдено 26 загальнокарпатських і ендемічних видів та 74 види східнокарпатських ендемів, тобто рослин, що зустрічаються тільки в Карпатах. Особливої уваги заслуговувала кліматорегулююча, водоохоронна та ґрунтозахисна роль рослинного покриву

Карпат. Тому постійна охорона і відновлення рослинного покриву Карпат є однією з найважливіших проблем [9].

На Івано-Франківщині на середину 1970-х років, крім Черногорського заповідника та цілої низки пам'яток природи, було створено ще дев'ять державних заказників. Це такі, як «Яйко», «Бредулець», тисовий гай Княж двір та інші. Усі вони мали велике наукове, пізнавальне та естетичне значення. Неповторна краса Карпат оспівана в переказах, легендах, віршах, піснях та художніх полотнах. Тут, мов з найчистішої криниці, черпали натхнення Іван Франко, Василь Стефаник, Михайло Коцюбинський, Ірина Вільде, художники Олекса Новаківський, Василь Касіян, Володимир Баяс, Михайло Фіголь, Опанас Заливаха, Денис-Лев Іванцев композитори Денис Січинський, Анатолій Кос-Анатольський, Філарет Колесса та десятки інших великих українців. Мальовничі ландшафти манили не тільки митців, а й мандрівників, дослідників і туристів.

Неможна стверджувати, що державою і громадськістю нічого не робилося з вирішення екологічних проблем. Зосередження у західному регіоні республіки екологічно брудного хімічного виробництва досягло критичної межі й чекає свого подальшого вирішення. Екологічна ситуація погіршилася після вибуху в квітні 1986 р. четвертого енергоблоку на Чернобильській атомній електростанції.

Таким чином, в боротьбі за чистоту води, атмосфери і ґрунту в першу чергу мали роботи все необхідне промислові підприємства. Прийняті радянським урядом закони зобов'язували створювати системи очисних споруд, розробляти і впроваджувати нову технологію. Проте на практиці у багатьох випадках все це залишалося «хорошими побажаннями». Партійний і господарський апарат, в першу чергу, дбав за виконання і перевиконання планів виробництва продукції. До екологічних і санітарних проблем ставилися байдуже. Саме небайдужа громадськість вболівала як за долю заводу, фабрики, будинку чи вулиці, так і свого краю. Проводилася велика робота з насадження на території промислових підприємств, на вулицях і площах міст дерев, кущів, квітів. Це було не тільки красиве убрання, а й невід'ємна частина санітарного режиму.

Необхідно і надалі ретельно добирати і грамотно розміщувати різноманітні види рослин, щоб повною мірою виконувати санітарно-гігієнічні і естетичні функції. Господарська діяльність людини повинна здійснюватися винятково на основі науково-дослідних і науково-технічних розробок. Тривала господарська діяльність призвела до того, що в низці промислових районів (Калуша, Бурштина, Долини, Надвірні) майже зникли багаті природні ландшафти. В умовах інформаційного суспільства, де глобалізаційні процеси набирають все більших масштабів з різким зростанням міст і негативних впливів на екологію, потрібно крок за кроком відновлювати природу, яка безпосередньо впливає на здоров'я і тривалість життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розквіт економіки західних областей УРСР (1939–1964 рр.) / [відп. ред. М. І. Петровський; І. Ф. Гриновець, І. О. Луцик, В. І. Михайлов та ін.]. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1964. – 290 с.
2. За щастя оновленої землі : нариси історії колгоспного селянства західних областей УРСР. 1939–1979 / М. Івасюта, В. Масловський, А. Мартинюк, В. Нечитайло; АН УРСР, Ін-т сусп. наук. – К.: Наук. думка, 1979. – 210 с.
3. Історія міст і сіл Української РСР: Івано-Франківська обл. – К.: Головна редакція Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1971. – 639 с.
4. Васюта С. І. Радянський екоцид в Україні: історичні витоки та труднощі подолання / С. І. Васюта. – Тернопіль: СМП «Астон», 2000. – 536 с.
5. Алексієвець М. О. Екологічний рух в Україні / М. О. Алексієвець. – Тернопіль: Лілея, 1999. – 276 с.
6. Народне господарство Івано-Франківської області. Статистичний збірник. – Львів: Статистика, 1970. – 182 с.
7. Поважняк М. Від «соляних ванн» Домбровського кар'єру варто відмовитися. Результати досліджень вражають! / М. Поважняк // Дзвони Підгір'я. – № 51. – 16 грудня 2016 р.
8. Курташ Т. Чи безпечно купатися у технічних соляних водоймах? / Т. Курташ // Калуський нафтохімік. – № 50 (4302). – 16 грудня 2016 р.
9. Мілкіна Л. Заповідні скарби Карпат / А. Мілкіна // Прикарпатська правда. – 3 жовтня 1973 р.

УДК 621.311.1:502/504(477.86)

Віта Піхлик, студент,
науковий керівник **Дмитришин М. В.**,
кандидат економічних наук,
Івано-Франківський навчально-науковий
інститут менеджменту ТНЕУ
м. Івано-Франківськ

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито проблеми та перспективи впровадження заходів з енергозбереження та енергоефективності як ключового аспекту сталого розвитку Прикарпаття.

Ключові слова: енергозбереження, енергоефективність, сталій розвиток.

Останні десятиліття економічна ситуація не тільки України, а й Прикарпаття, перебуває у процесі постійного розвитку та всеохоплюючих змін. Усі результати діяльності громадян, у економічній, соціальній та екологічній сферах, залишають свій невиправний слід. Саме тому, у наш час,

питання сталого розвитку в регіоні є неабияк актуальним. Надзвичайно важливим є екологічний аспект сталого розвитку в плані енергозбереження та енергоефективності.

Сталий розвиток – це модель економічного зростання, в якій використання ресурсів направлено на задоволення потреб людини при збереженні навколишнього середовища так, що ці потреби можуть бути задоволені не тільки в сьогодні, але й для майбутніх поколінь [1].

В свою чергу, енергозбереження стосується зменшення споживання енергії за рахунок використання меншої кількості енергетичних послуг. Результатом енергозбереження може бути зростання якості довкілля, національної безпеки, та особистої фінансової безпеки. Енергоефективність – ефективне (розсудливе) використання енергетичних запасів. Вони знаходяться на вершині сталої енергетичної ієрархії [2].

Енергозбереження та енергоефективність не лише бажані, але й необхідні кожному з нас, нашому регіону та державі.

По-перше, заходи енергозбереження економлять наші ресурси, а таким чином, ми отримуємо нагоду витрати зекономлені гроші на інші бажані покупки.

По-друге, енергозбереження – це крок до енергетичної незалежності України, яка надзвичайно важлива в умовах ведення бойових дій за нашу територіальну цілісність.

По-третє, наша планета в цілому потребує раціонального господарювання людини. Турбота про екологію дозволить не лише зупинити вичерпування невідновних джерел енергії, але й покращить умови нашої життєдіяльності в чистішому та здоровішому навколишньому середовищі.

З огляду на важливість проблеми заощадження енергії в глобальному масштабі, практично у всіх країнах проводяться різні заходи, покликані зменшити кількість споживаної енергії як у промисловій, так і в соціальній сферах. У багатьох країнах світу прийняті національні програми по енергозбереженню безпосередньо в регіонах. Така програма розроблена й у нашій країні.

У 2016 році в Івано-Франківську відбулося засідання постійної комісії обласної ради з питань розвитку промисловості, будівництва, архітектури, дорожнього та житлово-комунального господарства. Комісія заслухала питання про регіональну цільову програму енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії Івано-Франківської області на 2016-2020 роки.

За даною програмою передбачається залучення 4 мільярдів 440 мільйонів 957 тисяч гривень на проекти по енергоефективності. З них 86 мільйонів 200 тисяч з державного бюджету та 15 мільйонів 760 тисяч з місцевого бюджету та 133 мільйони 651 тисяча з обласного бюджету. Окрім того, понад 2 мільярди розраховують отримати з підприємств.

Програма дасть можливість зекономити у житловому фонді 35% газу на вироблення енергоносія, також зменшиться споживання газу на 15% в

бюджетних установах і видатки на житлово-комунальні послуги. Окрім того на 15-20% зменшаться шкідливі викиди в атмосферу [3].

Також за словами представника Івано-Франківського виконкому, в 2015-16 роках був проведений проект модернізації освітлення в місті. Зокрема замінили 2264 світильники на світлодіодні.

Оскільки енергоефективність є дуже важливою для кожного з нас, учасникам дискусії розповіли про різні програми та кластери до яких можна долучитись, щоб впровадити свої ідеї [4].

Як бачимо, обговорення даної теми є надзвичайно затребуваним, адже на Прикарпатті активно проводяться масові заходи щодо поширення питання енергоефективності та енергозбереження серед людей, а також діють необхідні програми.

На впровадження місцевих програм здешевлення «теплих кредитів» для Івано-Франківської області у 2018 році Уряд виділив 1,2 мільйони гривень.

На сьогодні місцеві програми додаткової підтримки населення та ОСББ набули більшого обсягу і нині налічують вже 107 програм. А це, зазначимо, на 23% більше, ніж за аналогічний період минулого року. Тоді діяла лише 81 така програма, – інформує прес-служба ОДА. В напрямку збільшення фінансування згаданих програм активувалася і місцева влада, яка на впровадження цих програм в 2018 році виділила 115 мільйонів гривень. Це на 28% більше у порівнянні із аналогічним періодом 2017 року. Тоді сума фінансування склала 82 мільйони гривень [5].

Щодо України, то загальний потенціал енергоощадності сьогодні становить близько 45 % від обсягу спожитих паливно-енергетичних ресурсів [6].

На перший погляд, може скластися враження, що процеси енергозбереження та енергоефективності неможливі без підтримки керуючих органів. Проте, усе, що відбувається в державі, в соціумі, економіці та довкіллі залежить від людей. Насамперед, людина може вибрати альтернативні джерела енергії для своєї діяльності, шляхи заощадження паливних ресурсів та електроенергії.

Наприклад, альтернативна енергія сонця та вітру є дуже перспективними для Івано-Франківщини. За підрахунками спеціалістів Інституту електродинаміки НАН України, потенціал енергії вітру в 2000 разів перевищує сучасне виробництво енергії в Україні.

Зрушення у даному напрямку в області є – у вересні 2017 року був підписаний меморандум на рахунок встановлення вітрових електростанцій на Прикарпатті [7].

Що стосується опалення, то сонячні батареї біля будинку слугуватимуть постачальниками не лише світла, але й тепла, адже можливий варіант відмови від газового опалення. Крім того, витратившись один раз на таку альтернативу, ми зможемо зекономити десятки тисяч кВт та гривень у майбутньому.

І у цьому напрямку на Івано-Франківщині з'явилася позитивна тенденція - у 2017 році відбувся справжній «бум» на домашні сонячні електростанції. Їх встановлюють на дахах будинків і прилеглих територіях [8].

Отже, як бачимо, на Прикарпатті питання сталого розвитку в розрізі енергозбереження та енергоефективності набуло неабиякого масштабу. Органи влади проводять активну політику щодо впровадження необхідних проектів та заходів задля забезпечення добробуту громадян. А люди, в свою чергу, самостійно залучаються до свідомої енергетичної общини. Енергозбереження має міцно вкоренитись у нашу суспільну свідомість. Економія енергії повинна стати важливим фактором у прийнятті тисяч інвестиційних рішень компаніями та кінцевими споживачами у всьому світі. Лише в такому випадку суспільство почне збирати врожай з ефективного використання енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Поняття сталого розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>
2. Енергоефективність та енергозбереження [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Енергозбереження>
3. Впровадження енергозбереження на Прикарпатті обійдеться у понад 4 мільярди [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.blitz.if.ua/news/vprovadzhennya-energozberezhennya-na-prykarpatti-obiydetsya-u-ponad-4-milyardy.html>
4. В Івано-Франківську говорили про ефективне енергозбереження [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pobudovano.com.ua/news/v-ivano-frankivsku-govorili-pro-efektivne-energozberezhennya>
5. На «теплі кредити» Прикарпаття отримає 1,2 мільйони гривень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://frankivchany.if.ua/49771-na-tepli-kredytu-prykarpattia-otrymaie-1-2-miliony-hryven>
6. Для України питання енергоефективності та енергозбереження - це питання енергетичної незалежності та безпеки держави [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248875071>
7. На Прикарпатті збудують вітрові електростанції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2303583-na-prikarpatti-zbuduut-vitrovi-elektrostantsii.html>
8. На Прикарпатті масово встановлюють домашні сонячні електростанції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://firtka.if.ua/blog/view/na-prikarpatti-masovo-vstanovluut-domasni-sonacni-elektrostantsii-video141945>

УДК 502/504:332.1:330.44(477.86) Людмила Потравич,
фахівець з екології, здобувач наукового ступеня,
Член команди О. Шевченка ГО
«Новий Івано-Франківськ»
м. Івано-Франківськ

СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКАРПАТТІ

Стаття присвячена актуальності впровадження та розробки еколого-економічних моделей сталого розвитку для всіх галузей народного господарства з метою прийняття управлінських рішень щодо збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу Прикарпаття.

Ключові слова: сталий розвиток, еколого-економічна модель, екологічна безпека, піраміда сталого розвитку

Україна, як одна з країн Європи, має високий потенціал щодо розвитку промисловості та бізнесу. Україна, а особливо Прикарпаття, останніми роками, - одна з найбільш привабливих територій для залучення інвестицій від іноземних країн для розвитку новітніх технологій, туризму, сільського господарства, яка за вимогою часу вимагає доцільним дотримання переходу до сталого розвитку, при якому забезпечується збалансоване вирішення соціально-економічних завдань, збереження навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб сучасних та майбутніх поколінь.

Неможливість успішного розв'язання проблеми сталого розвитку в період реалізації програми ринкового реформування української економіки пов'язана з тим, що економічні реформи здійснюються в обмеженому ринковому просторі. Цей процес ускладнює також непослідовність політичного реформування суспільства та наявність соціальної, економічної та екологічної криз[1].

Для забезпечення сталого розвитку на державному рівні створюються різноманітні моделі сталого розвитку, але в умовах економічної кризи цей процес іде повільніше, ніж в інших європейських країнах. Перехід України та Прикарпаття до сталого розвитку передбачає 3 етапи[2]:

1. Перехідний подолання еколого-економічної кризи, макроекономічна стабілізація, формування передумов для підвищення рівня життя населення, збалансування виробництва й споживання;

2. Передбачає вирішення завдань структурної перебудови економіки держави, розв'язання паливно-енергетичної проблеми, демократизацію суспільства, забезпечення високої якості життя, збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу;

3. Забезпечення сталого розвитку на базі нових секторів економіки, створення екологічно-чистих виробництв, а також глобальної системи екологічної безпеки та фундаменту ноосферного розвитку.

Автором в 2008[1] було розроблено вперше модель екологічної безпеки на території з техногенним впливом як шлях до сталого розвитку та основу для розвитку всіх нових промислових об'єктів в Україні та на Прикарпатті, зокрема, яка є найбільш актуальною і сьогодні. Ця модель була впроваджена на об'єктах транспортування природного газу та має успіх. Отже, подібні та аналогічні моделі доцільно розробляти для всіх інших промислових та сільськогосподарських об'єктах.

Для Прикарпаття на основі системи екологічної безпеки[1], в складі якої є загально – екологічна система знань про охорону довкілля та створена на її основі еколога - інформаційної системи з переходом в еколого-управлінську систему доцільно розробляти та впроваджувати на першому етапі статичну модель екологічної безпеки промислових та сільськогосподарських об'єктів з такими головними складовими:

1. Вивчення природних умов території, на якій розташовано промисловий об'єкт або сільськогосподарський об'єкт;
2. Методологічне забезпечення відбирання проб компонентів екосистеми та аналітична обробка фактичного матеріалу;
3. Створення банку екологічної інформації для територій з промисловим чи сільськогосподарським впливом;
4. Створення картографічних та математичних моделей екологічного стану території дослідження;
5. Карта сучасної екологічної ситуації та прогноз її розвитку;
6. Прийняття еколога-управлінських рішень.

На наступному етапі статична модель екологічної безпеки промислових та сільськогосподарських об'єктів перетрансформується в динамічну модель екологічної безпеки, де відбувається періодичне поновлення інформації в банку екологічної інформації з подальшим обробленням її та створенням серії карт сучасної екологічної ситуації та з прогнозом її розвитку для прийняття та корекції управлінських рішень.

Отже, структура екологічної безпеки промислових та сільськогосподарських об'єктів є складною і багатогранною, включає всі необхідні системи для реалізації головних завдань:

1. Вивчити причини і наслідки катастроф, аварій, які виникають на промислових та сільськогосподарських об'єктах внаслідок природних чи антропогенних факторів, що впливають на погіршення екологічного стану довкілля, з метою їх попередження та виключення;
2. Оцінка потенційної небезпеки джерел порушення екологічної безпеки;
3. Порівняння методів попередження або зменшення порушення екологічного стану навколишнього середовища;

4. Розробка і вдосконалення методології прогнозування та екологічної оцінки екологічно небезпечних явищ на територіях з техногенним впливом з метою їх попередження, а також розробка рекомендацій щодо організації господарської діяльності на таких територіях.

Завершальним етапом забезпечення та наближення до сталого розвитку екосистем після впровадження статичної та динамічної моделі є створення піраміди сталого розвитку для територій з техногенним впливом промислових чи сільськогосподарських об'єктів, вершиною якої є після прийняття еколого-управлінських рішень досягнення екологічної безпеки і реалізація старого розвитку на даних об'єктах[1].

Але розвиток і функціонування таких соціально – економічних систем для свого довгострокового сталого розвитку потребує таких умов: організація в просторі та часі, забезпечення рівноваги цілої системи та її окремих елементів, спрямованості розвитку та наявності рушійної сили. Організація в просторі це принцип «екологічної республіки», поєднує жорсткий контроль та обмеження з свободою саморозвитку суб'єктів. Організація в часі – це принцип «триєдності часів» або «екологічної наступності поколінь» забезпечують єдність поточних, тактичних і стратегічних цілей суспільного розвитку.

Забезпечення стійкості – принцип «екологічної стійкості» передбачають урівноваження трьох систем: природної, виробничої і соціально-економічної. Постановка цілей – принцип «екологічної цілі» формують екологічно орієнтовані цілі соціально-економічного розвитку. Мотивація – принципи «екологічно спрямованої мотивації», обумовлюють відтворення мотивів соціально-економічного розвитку і екологізації економіки.[3]

Впровадження та використання таких підходів моделювання у переході до сталого розвитку господарства Прикарпаття і України в цілому доцільно використовувати як тактику екологізації економіки, що є цілеспрямованим процесом перетворення економічної орієнтації на зменшення екодеструктивного впливу промислових та сільськогосподарських об'єктів, яке уможливить реалізацію програми раціонального природокористування на всіх економічних рівнях[4, 5] із застосуванням еколого-економічних інструментів.

Серед найпоширеніших слід відокремити податкові, митні, плата, платежі, штрафи, субсидії, дотації, гранти, кредити, цінові інструменти. Проте, ніякі економічні механізми та еколого-економічні інструменти не забезпечать сталий екорозвиток, оскільки екологічна безпека суспільства тісно пов'язана з рівнем культури, освіченості та вихованості людей. Для реалізації концепції сталого розвитку гостро ставиться питання про якісне поліпшення екологічної освіти та виховання та використання міжнародного досвіду, завдяки чому екологічна освіта та виховання стануть компонентами для забезпечення сталого розвитку [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Потравич Л.Д. Модель екологічної безпеки територій з техногенним впливом для газотранспортної системи - шлях до сталого розвитку./Потравич Л.Д. //Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. -2008.-№2(18). – С.21-26.
2. Режим доступ: <http://kino.univ.kiev.ua/ЕсCiv/52.htm>
3. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку. Посібник для перепідготовки фахівців/Мельник Л.Г.-Суми: Унів.кн.,2006.-325с.
4. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку. Навч.посібник./ Мельник Л.Г.-Суми: Унів.кн.,2005.-654с.
5. Мельник Л.Г. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник. /Мельник Л.Г., Шапочка М.К.-Суми: Унів.кн.,2016.-759с.

УДК 620.92(477.86)

Маріанна Пранничук, студент,
науковий керівник **Червінський А. І.**,
кандидат історичних наук, викладач кафедри
географії та природознавства,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

В умовах сучасності, в епоху коли екологічна криза поєднується з технологічним прогресом, надзвичайно важливим питанням є застосування всіх можливих чинників і факторів, що здатні уповільнити деградацію екологічної системи не лише Прикарпаття, а й України в цілому. Важливим кроком є запровадження, розвиток та підтримка альтернативної енергетики в області.

Альтернативна енергетика являє собою об'єднання різних способів отримання енергії, в основу яких закладено використання поновлювальних джерел (енергії вітру, води, сонця і тд.). Програма розвитку ООН прогнозує, що до 2050 року частка поновлюваних джерел у світовому балансі комерційної енергії становитиме 27-54%, тобто їх використання посіде першу або одну з чільних позицій в паливно-енергетичному балансі.

На сьогоднішній день в Івано-Франківській області діє «Цільова програма енерго-ефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії на 2016-2020 роки». В ній визначаються кроки з розвитку відновлювальної енергетики, зменшення споживання газу, паливно-енергетичних ресурсів і видатків на їх оплату. Основними завданнями цієї програми є:

1. Підвищити ефективність управління енергетичними ресурсами в області;

2. Підтримати розвиток альтернативної енергетики.

Для їх вирішення в цій же стратегії є чітко сформульовані можливі шляхи реалізації даних проєктів. Що стосується розвитку станцій на відновних джерел енергії, то за період 2016-2020 років в області планується:

- в бюджетній сфері та комунальній теплоенергетиці замінити існуючі вугільні та газові котли на котли, що працюють на біомасі;
- для постачання гарячої води в закладах бюджетної сфери та приватних будинках встановити сонячні колектори;
- запровадити теплові насоси, електричний теплоаккумуляційний обігрів та гаряче водопостачання;
- побудувати в регіоні біопаливні кластери, які дозволяти б створити стійку систему з вирощування енергетичних культур, заготівлі, переробки та кондиціонування лісової, сільськогосподарської та енергетичної біомаси, мережі складів проміжного зберігання кондиційної біомаси, доставки її споживачам та переробки біомаси на теплову та електричну енергію із системою збору та утилізації золи;
- розробити і впровадити механізм фінансування альтернативних технологій з отримання електроенергії, використання біопалива (з відходів) та інших джерел, що мають перспективний потенціал;
- розробити комплекс заходів щодо стимулювання і використання відновлюваних джерел енергії, відходів у теплопостачанні, комбінованому виробництві теплової та електричної енергії.

Ці та інші заходи сприятимуть виходу Івано-Франківської області та новий ступінь енергоефективності, суттєво вплинуть на екологічну, економічну та трудову системи області.

На сьогоднішній день значну частку електроенергетичного потенціалу Івано-Франківщини утворюють відокремлений підрозділ «Бурштинська тепла електростанція» ВАТ «Західенерго» та виробнича філія ДП «Укрінтеренерго» «Калуська теплоелектроцентрально». На ринку постачання та розподілення електроенергії працює ПАТ «Прикарпаттяобленерго». Найближчим часом на території області планується будівництво каскаду ГЕС на Дністрі (Тлумацький район, село Вістря, Городенківський район, 3,5 км вище села Монастирок). Вона забезпечить розвиток в області політики енергозбереження, але разом з тим і сприятиме підтопленню значних площ земельних ділянок.

Розвиток малої гідроенергетики та часткове використання енергії біомаси вважають негативним для Івано-Франківської області. Потенціал гідроенергетики становить тільки 3 %, а сама вона порушує екосистему гірських річок області, і може повністю їх знищити. Енергія біомаси – спричиняє значне споживання лісових ресурсів, оскільки в області не достатньо розвинуті механізми вирощування енергетичних рослин.

За словами очільниці департаменту економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Івано-Франківської ОДА Жанни Табанець у 2017 році в рамках програми з обласного бюджету виділили 1,9 млн грн на

енергозбереження у бюджетній сфері – адмінбудівлі, заклади освіти і культури. Цьогоріч передбачили ще 1,6 млн.

За найновішими даними на Прикарпатті зараз діють 9 сонячних електростанцій, загальною потужністю 36 МВт. (6 з них введені в експлуатацію наприкінці 2017 року. Окрім цього в області є 5 міні-ГЕС, біогазовий завод ТзОВ «Даноша» (с.Копанки, Калуський р-н) і біогазова станція з переробки сміття (селище Рибне, Тисменицький р-н). У 2017 році ці об'єкти виробили 0,2% від загального обсягу виробленої електроенергії в області, але цей незначний відсоток планується збільшити вже найближчим часом. Для цього в області планують запускати ще 12 сонячних електростанцій (у Богородчанському і Тисменицькому районах). В с. Шевченкове Долинського району планується ввести в експлуатацію першу в області вітрову електростанцію, а в Галицькому районі – другий біогазовий завод.

Під час децентралізації України та формування ОТГ селищі ради громад Прикарпаття почали приділяти особливу увагу питанню енергоефективності і шукати шляхи впровадження альтернативних джерел енергії. Виконавчий директор Агенції розвитку ОТГ «Прикарпаття» Максим Чопей розповідає:

«Вже сьогодні прикарпатські територіальні громади проводять заходи з енергоефективності. В основному – це перехід із газу на електрику або тверде паливо. У багатьох ОТГ здійснюються комплексні заходи із термомодернізації будівель, а також залучаються міжнародні проекти з енергозбереження. Енергоефективність – це не тільки перехід на альтернативні види палива, а це ще й процес економії коштів. Нині у громадах працюють над питанням зменшення своїх витрат за енергоресурси».

Прикарпаття вважається «зеленою» областю і основний її потенціал становить біомаса (40%), ще 17% і 16% припадає на енергію доквілля і вітру. Встановлення сонячних панелей на територіях громад створюють додаткові надходження в місцеві бюджети. Незначна частка фізичних осіб (понад вже 180 приватних домогосподарств) приєднались до електромереж АТ «Прикарпаттяобленерго» і встановили потужні сонячні панелі.

Потужний внесок у розвиток альтернативної електроенергетики області вносить ТК «Буковель». Фахівці туркомплексу працюють над проектами, що дозволять у майбутньому отримати максимум альтернативної енергії з вітру, сонця, води та надр землі. На сьогодні одним з найбільш перспективних проєктів є використання штучних озер курорту. Нещодавно збудоване, одне з найбільших штучних гірських озер Європи, загальним об'ємом близько півмільйона кубічних метрів води, яке влітку стало чудовою зоною відпочинку для відвідувачів курорту, планують використовувати не лише для виробництва снігу, але й для забезпечення теплом та гарячим водопостачанням об'єктів ТК «Буковель». Проєкт, що розробляється тут є унікальним та по своїй потужності немає аналогів у світі. Тут детально

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ	
Баланюк І. Ф., Сас Л. С. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ	4
Дмитришин Л. І. ЕВОЛЮЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	6
Бринзей Б. С. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ОДНА З ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	10
Випасняк А. І. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	17
Червінський А. І. ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ	21
СЕКЦІЯ № 1 «СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПРИКАРПАТТЯ»	
Балюк О. М. РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУ У РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ПРИКАРПАТТЯ	29
Благун І. І. ІНСТРУМЕНТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	31
Бондаренко В. В. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ	35
Вульчин С. С. РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА НАРОЩУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	38
Гулей М. В. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ НА РИНОК	40
Дмитришин А. С. ПРОГНОЗУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ	44
Довган Х. М., Семчук Г. Я КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: СПІЛЬНА МЕТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	47
Дюк О. М. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМСТВА	50

Жовнір А. В. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ	53
Загородний О. І. СТАЛИЙ РОЗВИТОК В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	56
Крамар В. Р. ІННОВАЦІЙНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	58
Лукан О. М. НОВІ ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	61
Михальчук А. В. ВАЛЮТНІ ВІЙНИ: ЧОМУ В НИХ НЕМАЄ ПЕРЕМОЖЦІВ	65
Пришляк К. М. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ	68
Романів Н. С. ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	71
Серебров Є. Ю. СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ЗМІСТ І МОЖЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	75
Стефанишин А. І. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКАРПАТТЯ	79
Шинкар С. М. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	83
СЕКЦІЯ № 2 «СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»	
Бакун Х. М. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ	86
Богулька В. С. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРНЕТУ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	90
Бубещук І. І. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ	94
Дирда Х. Ю. ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ	97

Доляк У. Ю.	
СТАЛИЙ ТУРИЗМ – НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИСОКОГІРНИХ РЕГІОНІВ ПРИКАРПАТТЯ	100
Касіян К. М.	
МІЖНАРОДНІ ФЕСТИВАЛІ МІСТА ІВАНО-ФРАНКІВСЬК ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	105
Кочержук Р. В.	
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	108
Лобко Д. А.	
МІЖНАРОДНІ ГУЦУЛЬСЬКІ ФЕСТИВАЛІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ	111
Протас І. В.	
САКРАЛЬНА СПАДЩИНА ДОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ	116
Спащук А. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ	120
Шегда Л. П.	
СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИКАРПАТТЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	123
Юнашко М. М.	
САКРАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ДОЛИНСЬКОМУ РАЙОНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	127
СЕКЦІЯ № 3 «ЕКОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»	
Зеленко Д. А.	
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ – ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ	131
Іващшин О. І.	
ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ – ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ М. КАЛУШ	134
Коробейко Ю. Я.	
ЗВУК - ЦЕ ОДИН ІЗ ВПЛИВІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧИ ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА?	138
Леськів В. В.	
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	141
Малярчук В. О.	
ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИКАРПАТТЯ: ТРУДНОЦІ ПОДОЛАННЯ	144
Піхлик В. Б.	
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	148

Потравич Л. Д.

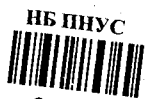
СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ
МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКАРПАТТІ

152

Пранничук М. Ю.

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ

155

813206

Надруковано до друку 07.06.2018 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк лазерний.
Ум. друк. арк. 9,19. Тираж 50 прим. Зам. № 75.

Видавець: ПП Маргітич О. І.
Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності
ДК № 001433 від 29.11.2006 р.

Віддруковано у друкарні ПП Маргітича О. І.
76495, м. Івано-Франківськ, с. Хриплин, вул. Трояндова, 5.
Тел.: (096) 606 15 41, (095) 398-27-55.